

Confessio et expositio simplex orthodoxae fidei, & dogmatum Catholicorum syncerae religionis Christianae, concorditer ab Ecclesiae Christi ministris, qui sunt in Heluetia, Tiguri, Bernae, Scaphusij, Sangalli, Curiae Rhetorum & apud confoederatos, Mylhusij item, & Biennae, quibus adiunxerunt se & Geneuensis Ecclesiae ministri, Neocomensis quoque, praetera alij ex amplissimis regnis Poloniae, Hungariae, & Scotiae, quorum post Praefat. fit mentio: edita in hoc, vt vniuersis testentur fidelibus, quo?d in vnitae verae & antiquae Christi Ecclesiae, perstent, neq[ue] vlla noua aut erronea dogmata spargant, atq[ue] ideo etiam nihil consortij cum vllis sectis aut haeresibus habea[n]t: hoc demum vulgata tempore, qui de ea aestimare pijs omnibus liceat.

<https://hdl.handle.net/1874/416639>

CONFESSIO

ET EXPOSITIO

SIMPLEX ORTHODO-

xæ fidei, & dogmatum Catholicorum synce-
 ræ religionis Christianæ, concorditer ab Ecclesiæ
 Christi ministris, qui sunt in Heluetia, Tiguri, Ber-
 næ, Scaphusij, Sangalli, Curia Rhetorum & apud
 confederatos, Myllhusij item, & Biennæ, quibus
 adiunxerunt se & Geneuensis Ecclesiæ ministri,
 Neocomensis quoque, præterea alij ex amplissimis
 regnis Poloniae, Hungariae, & Scotiae, quorum post
 Præfat. sit mentio: edita in hoc, ut vniuersis testen-
 tur fidelibus, quòd in vnitare veræ & antiquæ Chri-
 sti Ecclesiæ, perstent, neq; vlla noua aut erronea do-
 gmata spargant, atq; ideo etiam nihil confortij cum
 vllis Sectis aut Hæresibus habeât: hoc demum
 vulgata tempore, qui de ea æstima-
 re pijs omnibus liceat.

ROMAN. X.

CORDE creditur ad iustitiam, ore autem
 confessio fit ad salutem.

TIGURI Excudebat Christophorus Fro-
 schouerus, M. D. LXVIII.

CONTINUA

ET EXPOSITIO

IN LIBRO DE SACRAMENTIS

SECUNDUM DOCTRINAM

SACROSANCTAE TRINITATIS

ET SANCTAE ECCLESIAE

ROMANAE

DE SACRAMENTO

EUCHARISTIAE

SECUNDUM

DOCTRINAM

SACROSANCTAE TRINITATIS

ET SANCTAE ECCLESIAE

ROMANAE

DE SACRAMENTO

EUCHARISTIAE

SECUNDUM

DOCTRINAM

SACROSANCTAE TRINITATIS

ET SANCTAE ECCLESIAE

ROMANAE

DE SACRAMENTO

EUCHARISTIAE

SECUNDUM

DOCTRINAM

SACROSANCTAE TRINITATIS

ET SANCTAE ECCLESIAE

ROMANAE

VNIVERSIS CHRIS
 TI FIDELIBVS PER GER
 MANIAM ATQVE EXTERAS
 etiam Nationes Ministri, subscriptarum Ec
 clesiarum per Heluetiam, Gratiam & pacem
 à Deo patre, per IESVM CHRI
 STVM Dominum nostrum
 precantur.

ONSCRIPTÆ sunt hacten
 us, & eduntur hoc præcipuè tem
 pore in publicum, à Regnis, Natio
 nibus, & Ciuitatibus, multæ ac va
 riæ Confessiones & expositiones fidei, quibus
 extremo hoc seculo, in tam infelici pernicio
 farum prouentu hæresum, quæ passim exori
 untur, docent atque testantur, se in Ecclesijs
 suis orthodoxè simpliciterq; sentire, credere
 atq; docere, de omnibus in vniuersum & sin
 gulis Christianæ fidei & religionis nostræ do
 gmatibus, deniq; se & ab Hæresum Sectarum
 & communionem esse quàm alienissimos. Nos
 ergo, tametsi antea hoc ipsum fecerimus in no
 stris scriptis in publicum editis, quia tamen il
 la in obliuionem fortè abierunt, varijsq; in lo
 cis, & prolixius etiam rem exponunt, quàm
 vt omnibus inquirere ac perlegere vacet, præ

P R A E F A T I O.

claro aliorum fidelium exemplo excitati, bre-
ui hac expositione conamur complecti, & o-
mnibus Christi fidelibus proponere doctrinã
œconomiamq; Ecclesiarum nostrarum, quam
illæ mox ab initio reformationis, multos iam
per annos, multaque per discrimina rerum, ad
hunc vsq; diem, summo cum consensu, & do-
cuerunt & nunc quoq; custodiunt. Eadem o-
pera attestamur etiam omnibus consensum
nostrum vnanimem, quem dedit nobis Domi-
nus, vt in nostris Ecclesijs, quibus nos mini-
strare voluit Dominus, idem loquamur om-
nes, nec sint inter nos dissidia, sed simus inte-
grum corpus, eadem mente eademq; senten-
tia. Attestamur item nos, minimè talia in Ec-
clesijs nostris spargere dogmata, qualia Aduer-
sarij nonnulli nostri nobis, apud eos maximè,
ad quos scripta nostra non perueniunt, & qui
doctrinæ nostræ imperiti sunt, falsò & præter
meritum tribuere, obtrudereq; nituntur. Ergo
manifestissimè ex his nostris, æ qui deprehen-
dent lectores, nihil nos quoq; habere commu-
nionis cum vllis Sectis atque Hæresibus, qua-
rum, hoc consilio, in singulis propè capitibus,
mentionem facimus, easq; reiicientes perstrin-
gimus. Colligent itaque & illud, nos à sanctis
Christi ecclesijs Germaniæ, Galliæ, Angliæ,
aliarumq; in orbe Christiano nationum, ne-
phario

phario schismate non seiungere atq; abrum-
pere: sed cum ipsis omnibus & singulis, in hac
confessa veritate Christiana, probè consenti-
re, ipsasq; charitate syncera complecti.

Tametsi uerò in diuersis Ecclesijs quædam
deprehenditur varietas, in loquutionibus, &
modo expositionis doctrinæ, in ritibus item
vel ceremonijs, eaq; recepta pro Ecclesiarum
quarumlibet ratione, opportunitate & ædifi-
catione, nunquam tamen ea, vllis in Ecclesia
temporibus, materiâ dissensionibus & schis-
matibus, visa est suppeditare. Semper enim
hac in re, Christi Ecclesiæ vsæ sunt libertate.
Id quod in historia Ecclesiastica videre licet.
Abundè pię vetustati satis erat, mutuus ille in
præcipuis fidei dogmatibus, inque sensu or-
thodoxo & charitate fraterna, consensus.

Quocirca speramus Christi ecclesias, vbi
viderint deprehenderintq; nos in sancti & æ-
terni Dei doctrina, in sensu item orthodoxo
& charitate fraterna, cum ipsis, imprimis verò
cum veteri Apostolica ecclesia, per omnia con-
sentire; libenter ipsas quoq; in vnitæte fidei at-
que doctrinæ, sensuq; orthodoxo, & fraterna
charitate consensuras nobiscum. Cum hanc
Confessionem in hoc quoq; ediderimus præ-
cipuè, vt ecclesiarum pacem concordiamque
sum mutua charitate, apud Germaniæ exte-

P R A E F A T I O.

rasque ecclesias quæramus, nobis conciliemus, conciliatamque retineamus. Vbi fanè illas ipsas ecclesias, ea dilectione, synceritate, integritateque præditas esse, nobis certò persuademus, ut si quid fortè nostrarum rerum hæcenus minus rectè intellectum sit à non nullis, porrò, audita hac simplici Confessione nostra, illæ nos neutiquam numeraturæ sint inter hæreticos, neque Ecclesias nostras, quæ verè Christi Ecclesiæ sunt, damnaturæ ut impias.

Ante omnia verò protestamur nos semper esse paratissimos, omnia & singula hic à nobis proposita, si quis requirat, copiosius explicare, denique meliora ex verbo Dei docentibus, non sine gratiarum actione, & cedere & obsequi in Domino, Cui laus

& gloria. Acta. i. Martij.

Anno 1566.

SUBSCRIP-

SUBSCRIPSERUNT OMNES
 omnium Ecclesiarum Christi in Heluetia mini-
 stri, qui sunt Tiguri, Bernæ, Scaphusij, Sangalli,
 Curie Rhetorum & apud Confœderatos, in Ec-
 clesijs Euangelium profitentibus cis & ultra
 Alpes, Milhusij, & Biennæ, quibus adiunxe-
 runt se & ministri Ecclesie, quæ est Geneuæ,
 & Neocomi, &c. Sed & consenserunt in ipsam
 iam editam ministri Ecclesie Polonicæ, quæ
 sunt in Ducatu Zathoriensi, & Ossuuecimensi,
 Scoticarum quoque Ecclesiarum ministri, qui
 Nonis Septemb. Anno Domini 1566. scri-
 ptis ad clariss. virum D. Theodorum Bezam li-
 teris, inter alia dicunt, Subscripsimus omnes qui
 in hoc cœtu interfuimus, & huius Academia
 sigillo publico obsignauimus. Præterea Debre-
 cini in Hungaria, edita & impressa est Confessio
 vna cum articulis quibusdam, Septemb. 1. Anno
 Domini 1567. & inscripta Sereniss. Principi
 & Domino D. Ioanni 2. Dei gratia electo Hun-
 garie Regi, &c. In qua inter alia hæc leguntur
 verba, Omnes Ecclesie ministri, qui in conuentu
 sancto ad 24. Februarij, Anno Domini 1567.
 Debrecinum conuocato, cis & ultra Tibyscum,
 inter reliquas Cōfessiones recepimus, & subscri-
 psimus Helueticæ Confessioni, Anno Domini
 1566. editæ, cui & Ecclesie Geneuen.
 ministri subscripserunt, &c.

EDICTVM IMPERATORIVM

De eo qui nam habēdi sint, vel Catholici, vel Hæretici, Ex Cod. Iustiniani Imperat. & Tripart. Histor. libro nono

Capite 7.

IMPP. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius, Aug. Populo vrbs Constantinopolitanæ. Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit imperium, in ea volumus religione versari, quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque nunc ab ipso insinuata declarat, quamq; Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandria Episcopum, virū Apostolicæ sanctitatis: Hoc est, vt secundum Apostolicam disciplinam Evangelicamq; doctrinam, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vnam deitatem sub pari maiestate, & sub pia trinitate credamus. Hanc legem sequentes, Christianorum Catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos verò dementes vāsanosq; iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primum vindicta, post etiam motu animi nostri, quem ex cælesti arbitrio sumpserimus ultione plectendos.

Data 3. Calend. Martias Theſſalonica, Gratiano 5. Valent. & Theod. Aug. Coſſ.
Cæterum Evangelica & Apostolica historia vnà cum 2. Pet. Epistolis docent nos, quam

5

lem religionem S. Petrus Apostolus tradiderit omnibus Ecclesijs per Orientem & Occidentem, nedum Romanæ. Fides verò & doctrina Damasi Pontificis, qualis fuerit, colliguescit ex ipsius Symbolo

SYMBOLVM DAMASI EX
2. Tomo operum S. Hieron.

REDIMVS in vnum Deum Patrem omnipotentē, & in vsum Dominū nostrum Iesum Christū, Dei Filiū, & in Spiritum sanctum. Deum nō tres Deos, sed Patrē, Filiū, & Spiritū sanctū, vnū Deum colimus & confitemur: non sic vnum Deum quasi solitarium, nec eundem qui ipse sibi pater sit, ipse & filius: sed patrē esse qui genuit, & filiū esse qui genitus sit: Spiritum verò sanctum non genitum, neque ingenitum, non creatum neq; factum, sed de patre filioq; procedentem, patri & filio coæternum, & coæqualem, & cooperatorē. Quia scriptū est, Verbo Domini cœli firmati sunt, id est, à filio Dei: & spiritu oris eius omnis virtus eorū. Et alibi, Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Ideoq; in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vnū confitemur Deum, quod nomen est potestatis, non proprietatis. Proprium nomen est patri, pater, & proprium nomen est filio, filius, proprium nomen spiritui sancto, spiritus sanctus. In hac trinitate vnum Deum colimus: quia ex vno patre quod est, vnus cū patre naturæ est, vnus substantiæ & vnus potestatis. Pater filium genuit, non voluntate, nec necessitate, sed natura. Filius vltimo tempore ad nos saluandos, & ad implendas scripturas descendit à patre, qui nunquā

desijt esse cum patre. Et conceptus est de spiritu sancto, & natus ex virgine. Carnem, & animam, & sensum, hoc est perfectum suscepit hominem, nec amisit quod erat, sed cepit esse quod non erat, ita tamen ut perfectus in suis sit, & verus in nostris. Nam qui Deus erat, homo natus est, & qui homo natus est, operatur ut Deus, & qui operatur ut Deus, ut homo moritur, et quod ut homo moritur, ut Deus resurgit.

Qui de uictio mortis imperio, cum ea carne, qua natus, & passus, & mortuus fuerat, & resurrexit, ascendit ad patrem, sedetque ad dexteram eius in gloria, quam semper habuit & habet. In huius morte & sanguine credimus emundatos nos, & ab eo resuscitandos die nouissimo, in hac carne qua nunc uiuimus. Et habemus spem nos consequuturos premium boni meriti, aut poenam pro peccatis æterni supplicij. Hæc lege, hæc crede, hæc retine, huic fidei animam tuam subiuga, & vitam consequeris, & premium à Christo.

E A D E M porrò docuit & credidit, cū beato Damaso & Athanasio, S. Petrus Alexandrinus Episcopus, sicut facile colligitur, ex Trip. Hist. lib. 7. cap. 37. & lib. 8. cap. 14.

Cum autem nos omnes firmus huius fidei religionisq, speramus nos ab omnibus habendos, non pro hæreticis, sed pro Catholicis & Christianis, &c.

CONFES-

CONFESSIO ET EX-
POSITIO BREVIS ET SIM-
PLEX SYNCERAE RE-
ligionis Christia-
nae, &c.

DE SCRIPTURA SANCTA,
VERO DEI VERBO.

I.

REDIMVS ET CON- Scripturae
Canonicae
fitemur scripturas Canonicas
sanctorum Prophetarum & Apo-
stolorum utriusque Testamen-
ti, ipsum verum esse verbum Dei: & auctori-
tatem sufficientem ex semetipsis non ex homi-
nibus habere. Nam Deus ipse loquutus est pa-
tribus, prophetis, & apostolis, & loquitur ad-
huc nobis per scripturas sanctas. Et in hac
scriptura sancta habet vniuersalis Christi ec-
clesia plenissime exposita, quaecumque, pertinens
eum ad saluificam fidem, tum ad vitam Deo
placentem, recte informandam. Quo nomine
distincte à Deo praeceptum est, ne si aliquid vel

CONFES. ET. EXPOS.

Scriptura
plenè docet
omnem pte
tatem.

addatur vel detrahatur. Sentimus ergo ex
hisce scripturis petendam esse veram sapien-
tiam & pietatem, ecclesiarum quoq; reforma-
tionem & gubernationē, omniumq; officiorum
pietatis institutionem, probationem deniq; do-
gmatum, reprobationemq;, aut errorum con-
futationem omnium, sed & admonitiones o-
mnes, iuxta illud Apostoli, Omnis scriptura
diuinitus inspirata, utilis est ad doctrinam, ad
redargutionem, &c. 2. *Timoth. 3.* Et iterum,
Hæc tibi scribo, inquit, ad *Timoth.* Apосто-
lus in 1. cap. 3. *Ut noris quomodo oporteat te
versari in domo Dei, &c.* Et idem ille rursus
ad *Thess. Cum,* ait, acciperetis sermonem à na-
bis, accepistis non sermonem hominum, sed si-
cut erat verè sermonem Dei, &c. 1. *Thess. 2.*
Nam ipse in *Euāgelio* dixit Dominus, Non
vos estis loquentes illi, sed spiritus patris mei
loquitur in vobis. Ergo qui vos audit me au-
dit, qui autem vos spernit, me spernit.

Scriptura
uerbum
Dei est.

Matth. 10.
Luc. 10.
Ioan. 17.

Predicatio
uerbi Dei.
est uerbum
Dei.

Proinde cūm hodie hoc Dei uerbum per
predicadores legitime uocatos annūciatur in
ecclesia, credimus ipsum Dei uerbum annun-
tari, & à fidelibus recipi, neq; aliud Dei uer-
bum vel fingendum vel cœliuū esse expectan-
dum;

FIDEI CHRISTIANAE. 7

dum: atque in presenti spectandum esse ipsum
 verbum, quod annuntiat, non annuntian-
 tem ministrum, qui etsi sit malus & peccator,
 verum tamen & bonum manet nihilominus
 verbum Dei. Neq, arbitramur prædicationem
 illam externam tanquam inutilem ideo
 videri, quoniam pendeat institutio veræ reli-
 gionis ab interna spiritus illuminatione: pro-
 pterea quod scriptū sit, Non erudiet quis pro-
 ximū suū. Omnes enim cognoscēt me. Et, Ni-
 hil est qui rigat, aut qui plantat, sed qui incre-
 mentum dat Deus. Quanguā enim nemo ve-
 niat ad Christum, nisi trahatur à patre cæle-
 sti, ac intus illuminetur per Spiritum sanctū,
 scimus tamen Deum omnino velle prædicari
 verbum Dei etiam foris. Equidem potuis-
 set per Spiritum suum sanctum, aut per mini-
 sterium angeli, absque ministerio S. Petri in-
 stituisset Cornelium in Actis Deus, cæterum
 reijcit hunc nihilominus ad Petrum: de quo
 angelus loquens, Hic, inquit, dicet tibi quid
 oportet te facere. Qui enim intus illuminat,
 donato hominibus spiritu sancto, idē ille præci-
 piens dixit ad discipulos suos, Ite in mundum
 uniuersum, & prædicare Euangelium omni

Jerem. 31.
 1. Cor. 3.
 Ioan. 6.

Interior il-
 luminatio
 nō tollit ex-
 ternā præ-
 dicationē.

CONFES. ET EXPOS.

Marci 16:
Act. 16.

creatura. Vnde Paulus Lydia, apud Philippi
pos, purpuraria, predicauit verbū exterius,
interius autem aperuit mulieri cor Dominus:
idēq; Paulus collocata gradatione eleganti ad
Ro. 10. tandē infert, Ergo fides ex auditu est:
auditus autem per verbum Dei. Agnoscimus
interim Deū illuminare posse homines, etiam
sine externo ministerio, quos & quando velit:
id quod eius potentia est. Nos autē loquimur
de v̄s̄itata ratione instituendi homines, & prae
cepto & exemplo tradita nobis à Deo.

Hereses.

Execramur itaq; omnes hereses Artemo-
nis, Manicheorum, Valentianorum, Cerdo-
nis & Martionitarum, qui negarunt scrip-
tas è Spiritu sancto profectas: vel quasdam il-
larum non receperunt, vel interpolauerunt &
corruperūt. Interim nihil dissimulamus quos-
dam Vet. Test. libros à veteribus nūcupatos
esse Apocryphos, ab alijs Ecclesiasticos, v̄t̄po-
ze quos in ecclesijs legi voluerunt quidem, non
tamen proferri ad auctoritatem ex his fidei
confirmandam. Sicuti & Augustinus in lib.
de Ciuitat. Dei 18. cap. 38. commemorat, in li-
bris Regum adduci prophetarum quorūdam
nomina & libros, sed addit, hos non esse in Ca-
nonē,

Apocry-
pha.

none, ac sufficere ad pietatem eos libros quos habemus.

DE INTERPRETANDIS SCRIPTURIS sanctis & de Patribus, Concilijs, & Traditionibus.

II.

Scripturas sanctas dixit apostolus Petrus non esse interpretationis priuata. Proinde non probamus interpretationes quaslibet: unde nec pro vera aut genuina scripturarum interpretatione agnoscimus eum, quem vocat sensum Romane ecclesie, que, scilicet, simpliciter Roma. ecclesie defensores, omnibus obtrudere contendunt recipiendum: sed illam duntaxat scripturarum interpretationem pro orthodoxa & genuina agnoscimus, que ex ipsis est petita scripturis (ex ingenio vtrique eius lingue, in qua sunt scripte, secundum circumsantias item expense, & pro ratione locorum vel similium vel dissimilium, plurium quoque & clariorum exposita) cum regula fidei & charitatis congruit, & ad gloriam Dei hominum que salutem eximie facit.

Proinde non aspernamur sanctorum patrum

Scripturarum uera interpretatio.
2 Pet. 3.

CONFES. ET EXPOS.

Sanctorum
patrum ex
positiones.

Concilia.

Iudex
quasi

Græcorum Latinorumque interpretationes, neque reprobamus eorundem disputationes ac tractationes rerum sacrarum, cum scripturis consentientes: à quibus tamen recedimus modestè, quando aliena à scripturis aut his contraria adferre deprehenduntur. Nec putamus illis ullam à nobis hac re iniuriam irrogari, cum omnes vno ore nolint sua scriptura æquari Canonicis, sed probare iubeant, quatenus vel consentiant cum illis, vel dissentiant, iubeantque consentientia recipere, recedere verò à dissentientibus. Eodem in ordine collocantur etiam Conciliorum definitiones vel Canones.

Quapropter non patimur nos in controversijs religionis vel fidei causis vrgeri nudis patrum sententijs, aut conciliorum determinationibus, multò minus receptis consuetudinibus, aut etiam multitudine idem sentientium, aut longi temporis præscriptione. Ergo non ipsum Deum, per scripturas sanctas pronuntiantem, quid verum sit, quid falsum, quid sequendum sit, quid vitæ fugiendum. Ita iudicij non nisi spiritualium hominum, ex verbo Dei petitis

FIDEI CHRISTIANAE. 9

petitis acquiescimus. Ieremias certè ceterique prophetae Sacerdotum concilia, contra legem Dei instituta, damnarunt graviter, ac monuerunt diligenter, ne audiamus patres, aut insistamus viæ illorum, qui in suis ambulantes adinventionibus, à lege Dei deflexerunt.

Pariter repudiamus Traditiones humanas, quæ tamen si insigniantur speciosis titulis, quasi diuinæ apostolicæq; sint, viua voce Apostolorum. & ceu per manus virorum apostolicorum, succedentibus Episcopis, Ecclesiæ traditæ, compositæ tamen cum scripturis, ab his discrepant, discrepantiæq; illa sua ostendunt, se minimè esse apostolicas. Sicut enim Apostoli inter se diuersa non docuerunt, ita & apostolici non contraria Apostolis ediderunt. Quinimò impiū esset asseuerare Apostolos viua voce contraria scriptis suis tradidisse. Paulus disertè dicit eadem se in omnibus ecclesijs docuisse. Et iterum, Non alia, inquit, scribimus vobis, quàm quæ legitis aut etiam agnoscitis. Aliibi rursus testatur se & discipulos suos, id est, viros apostolicos, eadem ambulare viâ, & eodem spiritu pariter facere omnia. Habuerunt quondam & Iudæi suas traditiones seniorum,

Traditiones humanas.

i. Cor. 13
2. Cor. 13

i. Cor. 12

Matth. 15
Marc. 7

CONFES. ET EXPOS.

sed refutate sunt grauiter à Domino, ostendente quòd earum obseruatio legi Dei officiat, & his Deus frustra colatur.

DE DEO, VNITATE
cuius, ac Trinitate.

III.

Deus unus
est.

Deut. 6.
Exodi 20.
Mat. 45.

DEum credimus & docemus vnū esse essentia vel natura, per se subsistentem, sibi ad omnia sufficientem, inuisibilem, incorporeum, immensum, æternum, creatorem rerum omnium, cum visibilibus, tum inuisibilibus, summum bonum, viuum, & omnia viuificantem & conseruantem, omnipotentem, & summè sapientem, clementem, siue misericordem, iustum atque veracem. Pluralitatem verò Deorum abominamur: quòd disertè scriptum sit, Dominus Deus tuus vnus est. Ego sum Dominus Deus tuus, non sint tibi dii alii ante faciem meam. Ego Dominus & nullus ultra, præter me non est Deus. An non ego Dominus, & non est alius præter me solum? Deus iustus & saluans, nullus præter me. Ego Iehouah, Iehouah, Deus misericors, clemens & longanimis, immensæ bonitatis & veritatis etc. Exodi 24.

Eun-

FIDEI CHRISTIANAE. 10

Eundem nihilominus Deum immensum, Deus trinus est.
 unū & indiuisum, credimus & docemus per-
 sonis inseparabiliter & inconfusè esse distin-
 ctum. patrem, filium, & spiritum sanctum, ita
 ut pater ab aeterno filium generauerit, filius
 generatione ineffabili genitus sit, spiritus san-
 ctus verò procedat ab utroq, idq, ab aeterno,
 cum utroq, adorandus: ita ut sint tres nō qui-
 dem Dij, sed tres personæ consubstantiales,
 coaeternæ, & coæquales, distinctæ quo ad hypo-
 stases, & ordine aliā aliā præcedens, nulla ta-
 men inæqualitate. Nam quo ad naturam vel
 essentiam, ita sunt coniunctæ, ut sint vnus
 Deus, essentiaq, diuina communis sit patri, fi-
 lio, & spiritui sancto. Lucæ 11 Distinctionē enim per-
 sonarum manifestam tradidit nobis scriptura,
 angelo ad diuam virginem inter alia dicente:
 Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus
 altissimi obumbrabit tibi. Et quod nascetur
 sanctū, vocabitur filius Dei. Sed & in baptis-
 mo Christi, auditur vox cœlitus delata super
 Christo, dicēs, Hic est filius meus dilectus. Matt. 3. Ap-
 parebat et spiritus sanct. in specie colūbæ. Cūq,
 ipse iuberet baptizare dominus, iussit baptiza-
 re in nomine patris, et filij, & spiritus san. Matt. 28. Ioan. 3. Itē

CONFES. ET EXPOS.

Ioan. 14. 15 *ter pater nomine meo. Idem iterum, Cum, inquit, venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à patre, spiritus veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, &c. Breviter, recipimus Symbolum Apostolorum, quod veram nobis fidem tradit.*

Hæreses.

Dānamus ergo Iudæos et Mahumetistas, omnesq; sacrosanctam & adorandā hanc Trinitatem blasphemantes. Damnamus item omnes hæreses atq; hæreticos docentes filium & spiritum sanctum nuncupatione esse Deum: item creatum ac serviens aut alteri officiale esse in trinitate, esse in ea denique inæquale, maius aut minus, corporeum aut corporaliter effigiatum, moribus vel volūtate diuersum, aut confusum vel solitarium, quasi filius & spiritus sanctus affectiones & proprietates sint vnius Dei patris: vt Monarchici senserunt, Nouatiani, Praxeas, Patripassiani, Sabellius, Samosatenus, Aetius, Macedonius, Anthropomorphita, Arius, & similes.

DE IDOLIS VEL IMAGINIBUS Dei, Christi & Diuorum.

Quoniam verò Deus spiritus est in- Imagines
Dei.
 uisibilis & immensa essentia, non po-
 test sanè vlla arte aut imagine exprimi, vn-
 de non veremur cū scriptura, simulachra Dei,
 mera nuncupare mendacia. Reijcimus itaq;
 non modò gentiū idola, sed & Christianorum Imagines
Christi.
 simulachra. Tametsi enim Christus humanā
 assumpsit naturam, non ideo tamen assum-
 psit, vt typum præferret statuarijs atq; pictori-
 bus. Negauit se venisse ad soluendum legē & Matth. 5.
D. iii. 4.
Isa 40.
Ioan. 16.
2. Cor. 5.
 prophetas. Ac lege et prophetis prohibita sunt
 imagines. Negauit corporalem suam ecclesie
 profuturam præsentiam: spiritu suo se nobis
 perpetuò affuturum promisit: quis ergo crede-
 ret vmbra vel simulachrū corporis aliquam 1. Cor. 3.
2. Cor. 6.
 conferre pijs vtilitatem? Cumq; maneat in no-
 bis per spiritum suum, sumus vique templa
 Dei. Quid autem conuenit templo Dei cum si-
 mulachris? Et quando beati spiritus ac diui Acto 3. 14.
Apocalyp.
14. 22.
 cœlites, dum hic viuerent, omnem cultum sui
 auerterunt, & statuas oppugnarunt, cui ve-
 rissimile videatur diuis cœlitibus & angelis Imagines
diuorum.
 suas placere imagines, ad quas genua flectunt
 homines, detegunt capita, alijsq; prosequun-
 tur honoribus?

CONFES. ET EXPOS.

Marci 16.

Vt verò instituantur homines in religio-
ne, admoneanturq; rerum diuinarum & salu-
tis suæ, prædicare iussit Euangeliũ Dominus,
non pingere & pictura laicos erudire: sacra-
menta quoque instituit, nullibi statuas consti-

Scriptura
Laicorum.

tuit. Sed & passim quoquo vertamus oculos,
occurrunt res creatæ à Deo viue & veræ in
oculos nostros, quæ si obseruètur, vt par est, lon-
gè euentius mouent aspectantem, quàm om-
nes omnium hominum imagines vel pictura
vana, immobiles, marcidæ atque mortua. De

Psal. 115.

quibus verè dixit propheta. Oculos habent &
non vident, &c. Idcirco approbamus Lactan-

Lactãtius.

tij veteris scriptoris sententiã, dicentis, Non
est dubium, quin religio nulla sit, vbicunq;
simulachrum est. Rectè item fecisse asserimus
beatum Episcopum Epiphanium qui in fori-
bis ecclesiæ inueniens velum, habens depictam

Epiphani-
us & Hie-
ronymus.

imaginem quasi Christi vel sancti cuiuspiam,
scidit atq; sustulit: quòd contra auctoritatem
scripturarum vidisset in ecclesia Christi homi-
nis pendere imaginẽ, Ideoq; præcipiebat ne de-
inceps in ecclesia Christi eiusmodi vela, quæ
contra religionem nostram veniunt, appende-
rentur, sed tolleretur potius illa scrupulositas,
qua

que indigna sit ecclesia Christi & populis fidelibus. Præterea approbamus hanc S. Augustini de vera religione sententiam, Non sit nobis religio humanorum operum cultus. Meliores enim sunt ipsi artifices qui talia fabricantur quos tamen colere non debemus. Cap. 55.

DE ADORATIONE, CULTU,
& invocatione Dei, per unicum mediatorum Iesum Christum.

V.

D eum verum docemus solum adorare & colere. Hunc honorem communicamus nemini, iuxta mandatum Domini, Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles, vel, Et huic vni seruias. Certè omnes prophetae gravissimè inuerti sunt contra populum Israelis, quandocunque Deos alienos, non vnum solum Deum verum adorarunt & coluerunt. Adorandum autem colendumque docemus Deum, sicuti ipse nos colere docuit, in spiritu videlicet & veritate, non cum vlla superstitione, sed cum sinceritate, secundum verbum eius: ne aliquando ad nos etiam dicat, Quis requisivit hæc ex manibus ve-

Deus solus adorandus & colendus. Matth. 4.

Ioan. 4.

Isaiz 66.

CONFES. ET EXPOS.

Jerem. 7.
Acto. 17.

stris? Nam & Paulus, Deus nō colitur, ait, humanis manibus, tanquam qui ipse aliquo indigeat, &c. Eundem solum inuocamus in omnibus discriminibus & casibus vitæ nostræ, idq; per interuentum vnici mediatoris & intercessoris nostri Iesu Christi. Disertè enim præceptum est nobis, Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & glorificabis me. Sed & liberalissimè nobis promissum est à domino, dicente, Quicquid petieritis à patre meo, dabit vobis. Item, Venite ad me, quotquot laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

Solus Deus per unius Christi interuentum est inuocandus.

Plal. 50.

Et cum scriptum sit, Quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? nos verò in solum Deum credamus, solum certè inuocamus: & quidem per Christum. Vnus enim Deus, ait Apostolus, & vnus mediator Dei & hominum Christus Iesus. Item, Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, &c.

Ioan. 16.
Matth. 27.

Rom. 10.

1. Tim. 2.

2. Ioan. 2.

Disi non adorandi colendi inuocandi.

Proinde sanctos cœlites siue diuos, nec adoramus, neq; colimus, nec inuocamus, neque illos coram patre in cœlis pro intercessoribus aut mediatoribus nostris agnoscimus. Sufficit enim nobis Deus, & mediator Christus: neque bono

honorem soli Deo & filio eius debitum aliis communicamus: quòd ille disertè dixerit. *Gloriam meam alteri non dabo: Et quòd Petrus dixit, Non aliud hominibus nomen datum, in quo oporteat saluos fieri, nisi nomen Christi. In quo sanè qui per fidem acquiescunt, nõ quærunt extra Christum quicquam.*

Ita 42.
A. 40. 4.

Interim Diuos nec contemnimus, nec vulgari-
ter de eis sentimus. Agnoscimus enim eos esse viua Christi membra, amicos Dei, qui car-
nem & mundum gloriose vicerunt. Diligimus ergo illos vt fratres, & honoramus eti-
am, non tamen cultu aliquo, sed honorabili de
eis existimatione, deniq; laudibus iustis. Imitamur item eos. Nam imitatores fidei virtu-
tumq; ipsorum, consortes item æternæ salutis,
illis æternum apud Deum cohabitare, & cum
eis in Christo exultare, desyderijs votisq; ar-
dentissimis exoptamus. Atq; hac in parte ap-
probamus illam S. Augustini de Vera religio-
ne sententiam, Non sit nobis religio cultus ho-
minum mortuorum. Quia si piè vixerint, non
sic habentur, vt tales quærant honores, sed il-
lum à nobis coli volunt, quo illuminãte, lætan-
tur meriti sui nos esse conseruos. Honorandi

Honor di-
uis debitus
& impen-
dendus.

CONFES. ET EXPOS.

ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem, &c.

Reliquie
sanctorum.

Multò verò minus credimus reliquias diuorum adorandas esse aut colendas. Veteres illi sancti satis honorasse videbantur mortuos suos, si honestè mandassent terræ reliquias, postquam astra petiisset spiritus: ac omnium nobilissimas reliquias maiorum aestimabant esse virtutes, doctrinam & fidem: quas ut commendabant cum laude mortuorum, ita eas exprimere annitebantur, dum viuebant in terris. Illi ipsi veteres non iurarunt nisi per nomen solius Dei Iehouah, sicuti lege diuina est præceptum: qua sicut vetitum est iurare per nomina alienorum Deorum, sic nos iuramenta per diuos requisita non præstamus. Reijcimus ergo in his omnibus doctrinam diuis celestibus plus nimium tribuentem.

Iurare per
nomen Dei
solius.

Deut. 10.
Exod. 23.

DE PROVIDENTIA DEI.

VI.

Dei prouidentia gubernantur omnia.
Psal. 117.

DEi huius sapientis aeterni & omnipotentis prouidentia, credimus cuncta in celo, & in terra, & in creaturis omnibus conseruari &

uari & gubernari. David enim testificatur et
ait, Excelsus super omnes gentes Dominus, et
super caelos gloria eius. Quis sicut Dominus
Deus noster, qui in altis habitat, & se demit-
tit, ut inspiciat, quæ sunt in caelo & in terra?
Idem rursus, Omnes vias meas, inquit, pravi
disti. Quia non est verbū in lingua mea, quod
non vniuersum noueris domine, &c. Testifica
tur & Paulus & ait, Per ipsum viuimus, mo-
uemur, & sumus. Et, Ex illo, & per illum, &
in illum omnia. Verissimè ergo & secundum
scripturam pronuntiauit Augustinus in lib.
de Agone Christ. cap. 8. Dominus dixit. Non-
ne duo passeressesse veniunt, & vnus eorum
non cadit in terram sine voluntate patris ve-
stri? Ita verò loquens, ostendere voluit quic-
quid vilissimum homines putant, omnipoten-
tia Domini gubernari. Sic enim & volatilia
caeli ab eo pasci, & lilia agri ab eo vestiri, veri-
tas loquitur, quæ capillos etiam nostros nu-
meratos esse dicit, &c.

Damnamus ergo Epicureos, prouidentia
Dei abnegantes, omnesq, illos, qui blasphemè
dicunt, Deū versari circa cardines caeli, & nos
atq, nostra nec videre nec curare. Dānauit hos

Psal. 119.

Act. 17.

Rom. 12.

Matt. 10.

Matt. 6.

Epicurei.

Psal. 94.

CONFES. ET EXPOS.

etiam David propheta regius, qui dixit, Quo-
 usque Domine, quousque impij exultabunt?
 Dicunt, Dominus non videt, neque intelligit
 Deus Iacob. Intelligite stupidi in populo, &
 stulti quando demum sapietis? Is qui aurem fin-
 didit, an non audiret? & qui oculum fin-
 xit, quomodo non videret? Interim verò me-
 dia per quæ operatur diuina prouidentia, non
 aspernamur, vt inutilia, sed his hactenus nos
 accomodandos esse docemus, quatenus in ver-
 bo Dei nobis commendantur. Vnde illorum
 voces temerarias improbamus, qui dicunt, Si
 prouidentia Dei omnia geruntur, inuiles cer-
 tē sunt conatus nostri & studia nostra. Satis
 fuerit, si omnia diuinæ permittamus prouiden-
 tiæ gubernanda, nec erit quod porro simus so-
 liciti de re vlla, aut quicquam faciamus. Ta-
 met si enim Paulus agnosceret se in Dei pro-
 uidentia nauigare, qui ipsi dixerat, Oportet te
 & Romæ testificari: qui insuper promiserat
 dixeratq̄, lactura nulla erit vllius animæ,
 nec cadet pilus de capite vestro, nihilominus
 meditantibus fugā nautis, dicit idem ille Pau-
 lus centurioni & militibus, Nisi hi in nauis
 manserint, vos seruari non poteritis. Deus e-
 nim

Media non
 aspernanda.

Año. 23.

Año. 27.

FIDEI CHRISTIANAE. 15

enim qui cuilibet rei suum destinavit finem, is
 & principium & media, per quæ ad finem us-
 que pervenitur, ordinavit. Ethnici fortune
 res attribuunt cæcæ, & incerto casui. S. Iacob. Iacob. 4.
 bus non vult ut dicamus, Hodie & cras in il-
 lam urbem proficiscemur & negotiabimur: sed
 addit, Pro eo quod dicere debueritis, si Domi-
 nus voluerit & vixerimus, hoc vel illud fa-
 ciemus. Et Augustinus, Omnia quæ vanis vi-
 dentur in rerum natura temerè fieri, non fa-
 ciunt nisi verbum eius: quia nō sunt nisi iussu
 eius, Enarrat. in Psalm. 148. Ita videbatur
 fortè fortuna fieri, quòd Saul quærens patris 1. Sam. 9.
 asinas, incidit in prophetam Samuelem: sed
 antea dixerat Dominus ad prophetam, Cras
 mittam ad te virum de tribu Benjamin, &c.

DE CREATIONE RERUM
 omnium, de Angelis, Diabolo,
 & Homine.

VII.

Deus hic bonus & omnipotens creavit Deus creavit omnia.
 omnia cum visibilia tum invisibilia,
 per verbum suum coeternum, eadem quoque
 conservat. per spiritum suum coeternum, te-

CONFES. ET EXPOS.

Psal. 33.

stificante Davide atq; dicente, Verbo Dei cæli facti sunt, & in spiritu oris eius omnis virtus eorū. Omnia autē quæ condidit Deus, erāt, ut scriptura ait, valde bona, & ad utilitatem vsuq; hominis condita. Cuncta verò illa dimimus ab vno profecta esse principio. Damnamus ergo Manichæos et Marcionitas, qui impie sangebant duas substantias atq; naturas boni & mali, duo item principia, & duos sibi aduersos Deos, bonum & malum.

Manichæi
& Marcionite.

De angelis
& diabolo.

Psal. 104.

Hebr. 1.

Ioan. 8.

Inter omnes creaturas præstant angeli atque homines. De angelis pronuntiat diuina scriptura, Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Item, Nonne omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministerium emittuntur, propter eos qui hæretes sunt salutis? Dominus verò Iesus ipse testificatur de Diabolo, Ille, inquit, homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur: quia mendax est, atque eius rei pater. Docemus ergo angelos alios quidem perstitisse in obedientia, ac ad fidele Dei & hominum ministerium esse deputatos; alios verò sua sponte lapsos, & in exitium

exitium esse præcipitatos, factosque esse omnis
boni fideliumque hostes, &c.

Iam verò de homine dicit scriptura, quòd De homi-
ne.
ab initio conditus sit bonus, ad imaginem & si
militudinem Dei: quòd Deus collocauerit Gen. 2.
eum in paradysum, subieceritque ei omnia. Id
quod David magnificè celebrat in Psalmo o-
ctauo, Addidit insuper ei coniugem, ac bene-
dixit eis. Dicimus autem constare hominem
duabus ac diuersis quidem substantijs, in vna
persona, anima immortalì, utpote quæ separa-
ta à corpore, nec dormit, nec interit, & corpo-
re mortali, quod tamè in vltimo iudicio à mor-
tuis resuscitabitur, ut totus homo inde, vel in
vita, vel in morte, æternùm maneat. Sectæ.
Damnamus omnes, qui irrident, aut subtilibus dispu-
tationibus, in dubium vocant immortalita-
tem animarum, aut animam dicunt dormire,
aut partem esse Dei. Breuiter damnamus om-
nes omnium opiniones, quotquot diuersa sen-
tiunt de creatione, de angelis & demonibus,
& homine, ab ijs quæ nobis tradita sunt per
scripturas sanctas, in apostolica Chri-
sti ecclesia.

CONFES. ET EXPOS.
DE LAPSV HOMINIS, ET
peccato, & causa peccati.

VIII.

Lapsus ho
minis.

Peccatum.

FVit homo ab initio à Deo cōditus ad imā-
tatis, bonus & rectus: sed instinctu serpentis,
& sua culpa, à bonitate & rectitudine defi-
ciens, peccato, morti, varijsq; calamitatibus
factus est obnoxius. Et qualis factus est à
lapsu, tales sunt omnes, qui ex ipso prognati
sunt, peccato inquam, morti, varijsque ob-
noxij calamitatibus. Peccatum autem in-
telligimus esse natiuam illam hominis cor-
ruptionem, ex primis illis nostris parentis
bus, in nos omnes deriuatam vel propagatam,
qua concupiscentijs prauis immersti, & à bono
auersti, ad omne verò malum propensi, pleni o-
mni nequitia, dissidentia, contemptu & odio
Dei, nihil boni ex nobis ipsis facere, imò ne cogi-
tare quidem possumus. Quinimò accedenti-
bus iam etiam annis, cogitationibus, dictis &
factis prauis, contra legem Dei admissis, cor-
ruptos fructus, mala arbore diuinos, proferi-
mus:

imus: quo nomine, merito nostro, iræ Dei obnoxij, peccatis subijcitur iustus: adeoque à Deo abiecti essemus omnes, nisi reduxisset nos Christus liberator.

Matth. 22. 5

Per mortem itaque intelligimus non tantum corpoream mortem, quæ omnibus nobis semel, propter peccata est obeunda, sed etiam supplicia sempiterna peccatis & corruptioni nostræ debita. Nam apostolus, Erasmus mortui, inquit, delictis ac peccatis, & eramus natura filij iræ, sicut & ceteri. Sed Deus, qui dives est misericordia, cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos vnà cum Christo. Item, Sicut per vnum hominem peccatum in mundum introijt, ac per peccatum mors, & ita in omnes homines mors transijt, in quos omnes peccarunt.

Mort.

Ephes. 2.

Rom. 5.

Agnoscamus ergo in omnibus hominibus esse originale peccatum: agnoscamus omnia alia peccata, quæ ex hoc oriuntur, & dici, & verè esse peccata, qualicumque nomine nuncupentur, siue mortalia, siue venialia, siue illud quoque, quod vocatur peccatum in spiritum sanctum, quod nunquam remittitur. Fateamur etiam peccata non esse equalia, licet ex

Originale peccatum.

Actualia peccata. Marc. 3.

2. Ioan. 5.

CONFES. ET EXPOS.

Mat. 10. 31

Sec. 2.

Deus non
est author
peccati, &
quatenus
indurare
dicatur.
Pfal. 5.
Ioan. 8.

eadem corruptionis & incredulitatis fonte ex
orientur, sed alia alijs esse grauiora. Sicut Do
minus dixit, Sodomæ tolerabilius futurum,
quàm vrbi reijcienti verbum euangelij. Dam
namus ergo omnes, qui his cōtraria docuerūt,
imprimis verò Pelagium & omnes Pelagia
nos, vnà cum Iouinianistis, peccata cum Scoti
cis paria facientibus. Sentimus per omnia in
hac causa cum S. Augustino, qui sua ex scri
pturis sanctis protulit atq; defendit. Damna
mus præterea Florinum & Blastum, contra
quos & Irenæus scripsit, & omnes qui Deum
faciunt authorem peccati. Cùm disertè scriptū
sit, Tu non es Deus, qui velit iniquitatem.
Odisti omnes qui operantur iniquitatem, per
des omnes qui loquuntur mendacium. Et ite
rum, Cum loquitur diabolus mendaciū, ex pro
prijs loquitur, quia mendax est, & pater eius
rei. Sed & in nobis ipsis satis est vitij corru
ptionisq; , vt nihil necesse sit Deum infundere
nobis nouam aut auctiorem prauitatem. Pro
inde quando dicitur in scripturis Deus indu
rare, excæcare, & tradere in reprobum sen
sum, intelligendum id est, quòd iusto iudicio
Deus id faciat, tanquam iudex & vltor iu
stus.

flus. Denique quotiescunq, Deus aliquid mali
 in scriptura facere dicitur atq, videtur, nō ideo
 dicitur, quōd homo malū non faciat, sed quōd
 Deus fieri sinat & non prohibeat, iusto suo iu-
 dicio, qui prohibere potuisset si voluisset: vel
 quōd malo hominum bene utatur, ut peccatis
 fratrum Iosephi: vel quōd ipse peccata guber-
 net ne latius, quā par est, erumpant atque
 grassentur. S. Augustinus in Enchiridio suo,
 Miro modo, inquit, & ineffabili non sic prae-
 ter voluntatem eius, quod etiam sit contra vo-
 luntatem eius. Quia non fieret, si fieri non sine-
 ret. Nec utique nolens sinit, sed volens. Nec
 sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam
 de malo facere posset bene. Hæc ille. Reliquas
 quæstiones, An Deus voluerit labi Adamum,
 aut impulerit ad lapsum? aut quare lapsum
 non impediverit? & similes quæstiones depu-
 tamus inter curiosas, (nisi fortè cum hæreti-
 corum aut alioqui importunorum hominum
 impræbitas cogit ista etiam ex verbo Dei ex-
 plicare, sicut fecerunt non rarò pij ecclesiæ
 doctores) scientes Dominum prohibuisse, ne ho-
 mo ederet de fructu prohibico, & transgressio-
 nem puniuisse: sed & mala non esse quæ fiunt.

Curiosæ
quæstiones.

CONFES. ET EXPOS.

respectu providentiæ Dei, voluntatis ac potestatis Dei, sed respectu satanæ & voluntatis nostræ, voluntati Dei repugantis.

DE LIBERO ARBITRIO
adeoq; viribus hominis.

IX.

Qualis homo fuerit ante lapsum

Docemus in hac causa, que semper in ecclesia multas peperit conflictationes, conditionem vel statum hominis triplicem esse considerandum. Principio qualis fuerit homo ante lapsum, rectus nimirum & liber, qui & in bono manere & ad malum potuerit declinare: declinauerit autem ad malum, implicaueritq; peccato & morti, & se & omne genus mortaliu, sicuti dictum est antea.

Qualis homo fuerit post lapsum

Deinde considerandum est qualis fuerit homo post lapsum. Non sublatus est quidem homini intellectus, non erepta ei voluntas, & prorsus in lapidem vel truncum est commutatus: cæterum illa ita sunt immutata & imminuta in homine, ut non possint amplius, quod potuerunt ante lapsum. Intellectus enim obscuratus est: voluntas verò ex libera, facta est voluntas serua. Nam seruit peccato,

non

non nolens, sed volens. Etenim voluntas, non noluntas, dicitur. Ergo quoad malum siue peccatum, homo non coactus vel à Deo vel à diabolo, sed sua sponte, malum facit, & hac parte liberrimi est arbitrij. Quòd verò non rarò certimus pessima hominis facinora & cõsilia impediri à Deo, ne finem suum consequantur, nõ tollit homini libertatem in malo, sed Deus potentia sua præuenit, quod homo aliàs libere instituit. Sicut fratres Ioseph, Iosephum libere instituunt tollere, sed non possunt, quòd Dei consilio aliud visum esset.

Homo sua sponte malum facit.

Quantum verò ad bonum & ad virtutes, intellectus hominis, non rectè iudicat de diuinis ex semetipso. Requirit enim scriptura eugèlica & apostolica regenerationem abs quolibet nostrum, qui saluari velimus. Vnde natiuitas prior ex Adamo, ad salutem nihil nobis confert. Paulus, Animalis homo, ait, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, &c. Idem negat alicubi nos idoneos esse, ex nobis ipsis, cogitare aliquid boni. Constat verò mentem vel intellectum, ducem esse volūtatis, cum autem cæcus sit dux, claret quousq; & voluntas peringat. Proinde nullum est ad bonum homini

Homo non potest per se bonum.

1. Cor. 2.

2. Cor. 3.

CONFES. ET EXPOS.

IOH. 8.
ROM. 3.

Intelligen-
tia artium.

Quales vi-
res regene-
ratorum, &
quomodo
sint liberi
arbitrij.

ROM. 9.

arbitrium liberum, nondum renato, vires nul-
lae ad perficiendum bonum. Dominus in Euan-
gelio dicit, Amen amen dico vobis, quod om-
nis qui facit peccatum, servus est peccati. Et
Paulus apostolus, Affectus carnis, inquit, ini-
micitia est aduersus Deum. Nam legi Dei
non subditur, imò ne potest quidem. Porro
terrenarum rerum intelligentia in lapsu homi-
ne, non est nulla. Reliquit enim Deus ex mi-
sericordia ingenium, multum tamen distans
ab eo, quod inerat ante lapsum. Iubet Deus ex-
colere ingenium, & addit dona simul & profu-
ctum. Et manifestum est, quàm nihil proficia-
mus in artibus omnibus sine benedictione Dei.
Scriptura certè omnes artes ad Deum refert.
Nam & Ethnici retulerunt artium origines
ad inuentores Deos.

Postremò videndum, an regenerati sint li-
beri arbitrij, et quatenus. In regeneratione, in-
tellectus illuminatur per spiritum sanctum,
ut & mysteria & voluntatem Dei intelligat.
Et voluntas ipsa, non tantùm mutatur per spi-
ritum, sed etiã instruitur facultatibus, ut spon-
te velit & possit bonum. Nisi hoc dederimus,
negabimus Christianam libertatem, & indu-
cemus

emus legalem seruitutē. Sed & propheta fa-
cit Deum loquentem, Dabo legem meā in men-
tes illorū, & in cordibus eorum inscribam eā.

Jerem. 31.
Ezech. 36.

Dominus quoq; dicit in Euangelio, Si filius
vos liberauerit, verè liberi estis. Paulus quo-
que ad Phi. Vobis donatū est, inquit. pro Chri-

Ioan. 7.

Philip. 1.

sto, nō solum, vt in eum credatis, sed etiam vt
pro illo patiamini. Et iterum, Persuasum ha-
beo, quod is qui cœpit in vobis bonū opus, perficiet
vsq; ad diem Domini Iesu. Itē, Deus est
qui agit in vobis, et vt velit, & vt efficiat.

Philip. 2.

Vbi interim duo obseruanda esse docemus.
Primum regeneratos in boni electione & ope-
ratione, non tantū agere passiue, sed actiue.

Regenerati
actiue agūt
non passiue
tantum.

Aguntur enim à Deo, vt agant ipsi, quod a-
gunt. Rectè enim Augustinus adducit illud,
quod Deus dicitur, noster adiutor. Nequit
autem adiuuari, nisi is, qui aliquid agit. Ma-
nichæi spoliabant hominem omni actione, &
veluti saxum & truncum faciebant. Secun-
dum, in regeneratis remanere infirmitatem.

Infirmum
in regenera-
tis liberū
arbitrium.

Cum enim inhabitet in nobis peccatum, & ca-
ro in renatis oblectetur spiritui, in finem vs-
que vitæ nostræ, non expedite omnino perfici-
unt regenerati quod instituerant. Confirmant-

CONFES. ET EXPOS.

rur hæc ab Apostolo ad Roman. 7. & Galat. 5. Proinde infirmum est nostrum illud liberum arbitrium, propter reliquias remanentis in nobis, ad finem vsque vitæ nostræ, veteris Adami, agnatæq; corruptionis humanæ. Infirmum cum carnis vires & reliquiae veteris hominis, non ita sint efficaces, vt extinguant penitus spiritus operationem, idcirco fideles liberi dicuntur, ita tamen, vt agnoscant infirmitatem, & nihil glorientur de libero arbitrio. Semper enim animis fidelium obseruari debet, quod toties inculcat beatus Augustin. ex Apostolo, Quid habes quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? His accedit quod non statim euenit, quod institueramus. Euentus enim rerum, positi sunt in manu Dei. Vnde Paulus orat Dominum, vt prosperet iter suum. Vnde vel hac causa, infirmum est liberum Arbitrium.

Rom. 1.

In externis est libertas.

Caterum nemo negat in externis, & regenitos & non regenitos habere liberum arbitrium. Habet enim homo hanc constitutionem cum animantibus alijs (quibus non est inferior) communem, vt alia velit, alia nolit. Ita loqui potest aut tacere, domum egredi, vel domi manere,

manere, &c. Quamuis semper & hic potentia Dei obseruanda sit: quæ effecit, vt Balaam eò non posset pertingere, quò volebat, neque Zacharias rediens ex templo, loqui posset, prout volebat.

Num. 24.
Luc. 1.

Damnamus in hac causa Manichæos, qui ^{Hereses.} negant homini bono, ex libero arbitrio fuisse initium mali. Damnamus etiã Pelagianos, qui dicunt hominem malum sufficienter habere liberum arbitrium, ad faciendum præceptum bonum. Redarguuntur veriq; à scriptura sancta, quæ illis dicit, Fecit Deus hominem rectum; his verò dicit, Si filius vos liberauerit, verè liberi estis.

DE PRAEDESTINATIONE
Dei, & Electione Sanctorum,

X.

Deus ab aeterno prædestinavit vel elegit liberè & mera sua gratia, nullo hominum respectu, sanctos, quos vult saluos facere in Christo, iuxta illud Apostoli, Deus elegit nos in ipso, antequam iacerentur fundamenta mûdi. Et iterum, Qui saluos fecit nos, & vocauit vocatione sancta, nõ secundũ opera

Dens elegit nos ex gratia.

Ephel. 1.

2. Tim. 1.

CONFES. ET EXPOS.

nostra, sed secundum suum propositum & gratiam, quae data quidem est nobis, per Christum Iesum, ante tempora aeterna, sed palam facta est nunc per apparitionem servatoris nostri Iesu Christi.

In Christo electi uel praedestinati sumus.

2. Cor. 13.

Electi sumus ad finem certum.

Ephes. 1.

Bene sperandum de omnibus.

Philipp. 2.

Ergo non sine medio, licet non propter ullum meritum nostrum, sed in Christo, & propter Christum, nos elegit Deus, ut qui iam sunt in Christo insiti per fidem, illi ipsi etiam sint electi, reprobi vero, qui sunt extra Christum: secundum illud apostoli, Vos ipsos centesate, num sitis in fide. Annon agnoscitis vosmet ipsos, quod Iesus Christus in vobis est? nisi sicubi reprobi estis. Denique electi sunt sancti in Christo, per Deum, ad finem certum, quem & ipsum exponit Apostolus & ait, Elegit nos in ipso, ut essemus sancti & irreprehensibiles coram illo per charitatem. Qui praedestinavit nos, ut adoptaret in filios per Iesum Christum, in sese, ut laudetur gloria gratiae suae. Et quamvis Deus norit, qui sint sui, & alibi mentio fiat paucitatis electorum, bene sperandum est tamen de omnibus, neque temerè reprobis quisquam est annumerandus. Paulus corè ad Philippens. Gratias ago inquit,

quit, pro omnibus vobis (loquitur autem de tota ecclesia Philippensi) quod veneritis in communionem Euangelij, persuasum habens, quod is qui cepit opus bonum in vobis, perficiet, sicut iustum est, ut hoc sentiam de vobis omnibus. Et cum Luc. 13. rogaretur Dominus, An pauci sint qui saluentur? non respondet Dominus ac dicit, paucos aut plures fore seruandos, aut perdendos, sed hortatur potius, ut quisque contendat ingredi per portam arctam. Quasi dixerit, Vestrum non est de his curiosius inquirere, sed magis anniti, ut per rectam viam caelum ingrediamini.

An pauci electi.

Proinde non probamus impias quorundam voces, qui dicunt, Pauci sunt electi & cum mihi non constet, an sim in illo paucorum numero, genium meum non fraudabo; Alij dicunt, Si praedestinatus vel electus sum à Deo, nihil impediet me à salute certò iam definita, quicquid tandem designauero. Si verò sum de reproborum numero, nulla me vel fides vel penitentia iuuabit: cum definitio Dei mutari non possit. Itaque inutiles sunt doctrina & admonitiones omnes. Nam contra hos pugnat illud Apostoli: Oportet seruum Domini

Quae damanda in hac causa.

1. Tim. 2.

CONFES. ET EXPOS.

propensum esse ad docendum, erudientem eos qui obsistunt, si quando det Deus illis penitentiam, ad agnoscendum veritatem, ut respiciant à laqueo diaboli, capti ab eo ad eius

Nō inanes
admonitio-
nes, quia fa-
ctos electio-
nis est.

voluntatem. Sed & Augustinus de Bono per seuerantia capite 14. & consequētibz, ostendit utrumq; esse prædicandum, & libera electionis prædestinationisq; gratiā, & admonitiones & doctrinas salutares. Improbamus itaq; illos, qui extra Christū quærunt, An sint ab æterno electi? Et quid ante omnem æternitatem de ipsis statuerit Deus? Audienda est enim prædicatio euāgelij, eiq; credendum est: & pro indubitato habendū, si credis ac sis in Christo, electum te esse. Pater enim prædestinationis suæ æternā sententiam, sicut modò ex Apostolo 2. Tim. 1. exposui, in Christo nobis aperuit. Docendum ergo & consyderandum ante omnia, quantus amor patris erga nos in Christo nobis sit reuelatus: audiendū quid nobis quotidie in euangelio ipse dominus prædicet, quomodo vocet & dicat, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, ego vos reficiam. Sic Deus dilexit mundū, ut unigenitum dederit pro mundo, ut omnis qui credit

An firmus
electi?

4. 2. 2. 2. 2.

Matt. 11.

Ioan. 3.

in eum,

tum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.
 Item, Non est voluntas patris, ut quisquam Matth. 18.
 de his pusillis pereat. Christus itaq; sit specu-
 lum, in quo praedestinationem nostram contem-
 plumur. Satis perspicuum & firmum habebi-
 mus testimonium, nos in libro vitae inscriptos
 esse, si communicauerimus cum Christo, & is
 in vera fide noster sit, nos eius simus. Tentatio
praedestina-
tionis. Console-
 tur nos in tēratione praedestinationis, qua vix
 alia est periculiosior, quod promissiones Dei
 sunt vniuersales fidelibus, quod ipse ait, Peti-
 te & accipietis, Omnis qui petit accipit. Lucæ 11. Quod
 deniq; cum vniuersa Dei ecclesia oramus, Pa-
 ter noster qui es in caelis: & quod baptismo su-
 mus insiti corpori Christi, & pascimur in eccle-
 sia eius carne & sanguine frequenter ad vi-
 tam aeternam. His confirmati cum timore &
 tremore, iuxta praecipuum Pauli, nostram sa-
 lutem operari iubemur.

DE IESV CHRISTO VERO

Deo & Homine, vnico mun-
di Salvatore.

XI.

Credimus praeterea & docemus filium Christus ve-
rus est deus
 Dei Dominum nostrum Iesum Chri-

CONFES. ET EXPOS:

Isaie 35.
Mich. 5.

Ioan. 1.

Philip. 2.

1. Ioan. 5.

Hebr. 1.

Ioan. 17.

Ioan. 5.

stum ab aeterno praedestinatum vel praordinatum esse, à Patre, Saluatorem mundi: credimusq; hunc esse genitum, non tantum, cum ex virgine Maria carnem assumpsit, nec tantum ante iacta fundamenta mundi, sed ante omnem aeternitatem, & quidem à patre, ineffabiliter. Nam Isaïas dixit, Generationem eius quis enarrabit? Et Micheas, Et egressus eius à diebus aeternitatis. Nam & Ioannes in euangelio dixit, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, &c. Proinde Filius est patri iuxta diuinitatē coequalis & consubstantialis, Deus verus, non nuncupatione, aut adoptione, aut vlla dignatione, sed substantia atq; natura, sicut Ioan. apostolus iterum dixit, Hic est verus Deus, & vita aeterna. Et Paulus quoq; Filiū ait, constituit heredē omnium, per quem & secula fecit: idem est splendor gloriae & character substantiae eius, portans omnia verbo potentiae suae. Nam in Euangelio ipse quoque Dominus dixit, Pater glorifica tu me, apud te ipsum gloria, quam habui priusquam hic mundus esset apud te. Nam & alibi in Euangelio scribitur, Iudaei querebant occidere Iesum, quod

quod patrem suum dixisset Deum, aequalem
seipsum faciens Deo. Abominamur ergo A- Secta.
rij & omnium Arianorum impiam contra fi-
lium Dei doctrinam, imprimis verò Michae-
lis Serueti Hispani & Seruetanorū omnium
blasphemias, quas cōtra Dei filium satan per
illos, veluti ex inferis hausit & in orbem au-
dacissimè & impijssimè dispergit.

Eundem quoq; aeterni Dei aeternum filium
credimus & docemus hominis factum esse fi-
lium, ex semine Abrahæ atque Davidis, non
ex viri coitu, quod Hebion dixit, sed conce-
ptum purissimè ex spiritu sancto, & natum ex
Maria semper virgine: sicut diligenter nobis
historia explicat Euangelica. Et Paulus ait,
Nullibi angelos assumit, sed semen Abrahæ.
Ioannes item Apostolus, Qui non credit Ie-
sum Christum in carne venisse, ex Deo non
est. Caro ergo Christi, nec phantastica fuit, nec
cœlitus allata, sicuti Valentinus & Martion
somniaabant. Præterea anima fuit Domino
nostro Iesu Christo non absque sensu & ratio-
ne, vt Apollinaris sentiebat, neque caro abs-
que anima, vt Eunomius docebat, sed anima
cum ratione sua, & caro cum sensibus suis, per

Christus nō
rus homo,
ueram ha-
bens caruē.
Matth. 1. 5

Antiqua
Christo ra-
tionalis.

CONFES. ET EXPOS.

Matth. 26.
Ioan. 12.

quos sensus, veros dolores tēpore passionis suā
sustinuit: sicuti & ipse testatus est, & dixit,
Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Et
anima mea turbata est, &c.

Dugl Chri
sto naturæ.
Hebr. 2.

Agnoscimus ergo in vno atq; eodem Domi
no nostro Iesu Christo, duas naturas, diuinam
& humanam; & has ita dicimus coniunctas
vel unitas esse, vt absorptæ, aut confusæ, aut
immixtæ non sint: sed saluis potius & perman
entibus naturarum proprietatibus, in vna

Nō duo sed
vnus Chri
stus.

persona, unitæ vel coniunctæ: ita vt vnū Chri
stum Dominum, non duos veneremur: vnum
inquam verum Deum & hominem, iuxta di
uinam naturam patri, iuxta humanam vero

Hebr. 4.
Secū.

nobis hominibus consubstantialē, & per om
nia similem, peccato excepto. Etenim, vt Ne
storianū dogma ex vno Christo duos faciens,
& vniōnem personæ dissolvens, abominamur:

Natura
Christi diui
na non est
passa, nec
humana est
ubique.

ita Eutychetis & Monothelitarum vel Mo
nophysicorum vesaniā, expungentem natu
ræ humanæ proprietatem execramur penitus.
Ergo minimè docemus naturam in Christo di
uinam passam esse, aut Christum secundū hu
manam naturam adhuc esse in hoc mundo, a
deoq; esse vbiq; . Neque enim vel sentimus,

vel docemus veritatem corporis Christi à clari-
 ficatione desisse, aut deificatam, adeoq; sic
 deificatam esse, vt suas proprietates, quoad
 corpus & animam, deposuerit, ac prorsus in
 naturam diuinam abierit, vnaq; duntaxat
 substantia esse cœperit. Et proinde Schuenk-
 feldij similibumque leptologorum inargutas, Scdæ.
 argutias, intricatas, obscurasq; & parum sibi
 constantes hac de re dissertationes, haudqua-
 quã probamus, haud recipimus, neq; Schuenk-
 feldiani sumus. Præterea credimus Domi-
 num nostrum Iesum Christum, verè passum et
 mortuum esse pro nobis, sicut Petrus ait, car-
 ne. Abominamur Iacobitarum, & omnium
 Turcarum, passionem Domini execrantium,
 impiissimam vesaniam. Interim nõ negamus
 & Dominum gloriæ, iuxta verba Pauli, cru-
 cifixum esse pro nobis. Nam communicatio-
 nem idiomaticam, ex scripturis petitam, & ab
 vniuersa vetustate in explicandis componen-
 disq; scripturarum locis in speciem pugnantibus
 vsurpatam, religiosè & reuerenter, reci-
 pimus & vsurpamus.

Verè pas-
 sus est Do-
 minus no-
 ster.
 1. Pet. 4.

1. Cor. 2.

Communi-
 catio idio-
 maticam.

Credimus & docemus eundem Dominum
 nostrum Iesum Christum vera sua carne, in

Vera Chri-
 sti ex mor-
 tuis resur-
 rexitio.

CONFES. ET EXPOS.

Luc. 14.

qua crucifixus & mortuus fuerat, à mortuis
resurrexisset, & non aliam pro sepulta excitaf-
se, aut spiritum pro carne suscepisse, sed veri-
tatem corporis retinuisse. Ergo dum discipuli
eius arbitrarentur se Domini spiritum videre,
exhibet eis manus atq; pedes, stigmatibus vi-
que clauorum & vulnerum notatas, & ad-
dit, *Aspicite manus meas & pedes meos: quia
ego ipse sum. Contrectate me & videte: quia
spiritus carnem & ossa non habet, sicut vide-
tis me habere.*

Vera in coe-
los Christi
ascensio.

Ioan. 14.
Acto. 3.

In eadem illa carne sua credimus ascendis-
se Dominum nostrum Iesum Christum, supra
omnes caelos aspectabiles, in ipsum caelum su-
premum, sedem videlicet Dei & beatorum,
ad dexteram Dei patris, qua, etsi & glorie
maiestatisq; consortium aequale significet, ac-
cipitur tamen & pro loco certo, de quo in E-
uangelio loquens Dominus, dicit, *Se abitu-
rum & suis paraturum locum. Sed & Apo-
stolus Petrus, Oportet Christum, inquit, cae-
lum accipere, vsq; ad tempus restitutionis om-
nium. Ex caelis autem idem ille redibit in
iudicium, tum, quando summa erit in mundo
consceleratio, & Antichristus corrupta reli-
gione*

gione vera, superstitione impietateque omnia Dan. 11.
 opplevit, & sanguine atque flamma ecclesiam
 crudeliter vastavit. Redibit autem Christus
 asserturus suos, et aboliturus adventu suo An-
 tichristum, iudicaturusque viuos & mortuos. A Cor. 17.
 Resurgent enim mortui, & qui illa die (quæ
 1. Thes. 4.
 Marc. 13.
 omnibus incognita est creaturis) superstites fu-
 turi sunt, mutabuntur in momento oculi, fide
 lesq; omnes vna obviam Christo rapiuntur in
 aëra, ut inde cū ipso ingrediantur in sedes bea-
 tas sine fine victuri. Increduli verò vel impij
 1. Cor. 15.
 Matth. 25.
 descendant cum dæmonibus ad tartara, in sem-
 piternum arsure, atq; ex tormentis nunquam
 liberandi. Damnamus ergo omnes negantes
 2. Tim. 2.
 veram carnis resurrectionem: aut qui cum
 Ioanne Hierosolymitano, contra quem scri-
 psit Hieronymus, non recte sentiunt de clari-
 ficatis corporibus. Damnamus eos qui sense-
 runt & dæmonas & impios omnes aliquando
 servandos, & pœnarum finem futurum. Sim-
 pliciter enim pronūtiavit dominus, Ignis eorū
 Marc. 9.
 nunquam extinguitur, & vermis eorum non
 moritur. Damnamus præterea Iudaica som-
 nia, quòd ante iudicij diem, aureū in terris sit
 futurū seculū, & pij regna mundi occupaturi;

CONFES. ET EXPOS.

oppressis suis hostibus impijs. Nam euangelica veritas Matth. 24. & 25. Luc. item 18. & apostolica doctrina 2. Thes. 2. et in 2. ad Tim. 3. & 4. cap. longè aliud perhibere inueniuntur.

Fructus mortis & resurrectionis Christi.
Rom. 4. 10.
Ioan. 6. 11.

Porro passione vel morte sua omnibusque adeo, quæ à suo in carne aduentu, nostra causa fecit & pertulit, reconciliauit omnibus fidelibus Dominus noster patrem cælestem, expiauit peccatum, exarmauit mortem, condemnationemque & inferos confregit, ac resurrectione sua ex mortuis, vitam immortalitatemque re-duxit, ac restituit. Ipse enim est iustitia nostra, vita & resurrectio, denique plenitudo & absolutio fidelium omnium, salusque & sufficientia abundantissima. Apostolus enim, Sic placuit patri, inquit, omnem in ipso habitare plenitudinem, & in ipso estis completi, Coloss. 1. & 2.

Iesum Christum unicū esse mundi saluatorem & messiam uerū & expectatum.

Docemus enim ac credimus hunc Iesum Christum, Dominum nostrum, vnicum & æternum, generis humani, adeoque totius mundi esse seruatorem, in quo per fidem seruati sint, quotquot ante legem, sub lege, & sub euangelio seruati sunt, & quotquot adhuc in finem usque seculi saluabuntur. Nam ipse Dominus in euangelio dicit, Qui non intrat per ostium in sta-

in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille
 fur est & latro. Ego sum ostium ouium. Item Ioan. 10.
 alibi in eodem euangelio, Ioann. 8. Abraham Ioan. 8.
 vidit diem meum, & gaudius est. Sed & Pe- Act. 4.
 trus Apostolus, Non est in quoquam alio, in- 10. 15.
 quit, nisi in Christo salus. Neque aliud nomen
 est sub cælo datum inter homines, in quo oportet
 nos saluos fieri. Credimus ergo per gratiam
 Domini Iesu Christi nos seruatum iri, sicuti
 & patres nostros. Nam & Paulus ait, 2. Cor. 10.
 Omnes patres nostros eandem escam spiritua-
 lem edisse, & omnes eundem potum spiritua-
 lem bibisse; bibisse autem de spirituali ipsos con-
 sequente Petra, Petram verò Christum fuisse.
 Ideoque legimus & Ioannem dixisse, Chri- Apoc. 13.
 stum esse agnum illum, qui occisus sit ab origi-
 ne mundi: & Baptistam testatum, Christum Ioan. 1.
 esse agnum illum Dei, qui tollat peccatū mun-
 di. Vnde pleno ore profiteamur & prædicamus,
 Iesum Christum vnicum esse mundi redempto-
 rem & Saluatorem, Regem et Pontificem ma-
 ximum, Messiam verū & expectatum, illum
 inquam sanctum benedictum, quem omnes le-
 gis typi & vaticinia prophetarum præfigu-
 rarunt atque promiserint, Deus autem præ-

CONFES. ET EXPOS.

Galat. 5. *stiterit ac miserit illum nobis, ut alius porro non sit ullus nobis expectandus. Nec restat iam aliud, quam ut omnes omnem gloriam Christo tribuamus, in ipsum credamus, & in ipso solo acquiescamus, omnibus alijs vitæ præsidijs spretis atq; abiectis. Nam gratia Dei exciderunt, & Christum inanem sibi reddunt, quotquot salutem in alia re vlla, quam, in vno Christo quærunt.*

Symbola
4. concilio
râ recepta.

Et ut paucis multa huius causæ dicamus, quæcunq; de Incarnationis domini nostri Iesu Christi mysterio, definita sunt ex scripturis sanctis, & comprehensa Symbolis ac sententijs quatuor primarum & præstantissimarum Synodorum, celebratarum, Niceæ, Constantino- poli, Ephesi & Chalcedone, unâ cum beati Athanasij Symbolo, & omnibus his similibus Symbolis, credimus corde sincero, & ore libe- Sectæ. ro ingenue profiteamur, condemnantes omnia his contraria. Atque ad hunc modum retine- mus inuiolatam siue integram fidem Christia- nam, orthodoxam atque catholicam: scientes Symbolis prædictis nihil contineri, quod non sit conforme verbo Dei, & prorsus faciat ad syn- seram fidei explicationem.

Docemus Lege Dei, exponi nobis voluntatem Dei, quid à nobis fieri velit aut nolit, quid bonum & iustum, quid uero malum sit & iniustum. Bonam igitur & sanctam confitemur esse Legem. Et hanc quidem aliàs digito Dei inscriptam esse in corda hominum, vocariq; legem naturæ, aliàs autem digito insculptam esse in tabulas Moysis geminas, & libris Moysis copiosius expositam. Distinguiamus illam perspicuitatis gratia, in moralem, quæ comprehenditur Decalogo vel geminis tabulis, per Moysis libros expositis, in ceremoniale item, quæ de ceremonijs cultuque Dei constituit, & in iudicialem, quæ versatur circa politica & œconomica.

Credimus hac Dei lege omnem Dei voluntatem, & omnia præcepta necessaria ad omnem vitæ partem, plenissimè tradi. Alioqui enim non ueruisset Dominus, huic legi nihil, vel ad dexteram, vel ad sinistram deflexo ire, neq; in dextram vel sinistram deflexo ire, neq; declinare.

Lege Dei
exponitur
nobis uolun-
tas Dei.

Lex naturæ
Rom. 2.

Lex Moysis
in duabus
tabulis.

Exod. 20.
Deut. 5.

Plenissima
& absolutis-
sima est lex.

Deut. 4. 12.

CONFES. ET EXPOS.

Cur data
sit lex?

Rom. 3. 4.
Galat. 3.

Caro non
implet legē

Rom. 5.

Rom. 10.

Docemus legem hanc non datam esse ho-
minibus, ut eius iustificemur observatione: sed
ut ex eius iudicio, infirmitatem potius, pecca-
tum, atque condemnationem agnoscamus, &
de viribus nostris desperantes, conuertamur
ad Christum in fide. Apertè enim Apostolus,
Lex iram, ait, operatur. Et per legem agnitio
peccati. Et si data fuisset lex, quæ posset iusti-
ficare, vel viuificare, verè ex lege esset iusti-
tia: sed conclusit scriptura (legis nimirum) om-
nia sub peccatum, ut promissio ex fide lesu,
daretur credentibus. Itaque lex Pædagogus
noster ad Christum fuit, ut ex fide iustifica-
remur. Neque verò potuit aut potest vlla
caro legi Dei satisfacere, & hanc adimplere,
ob imbecillitatem in carne nostra, ad extremū
vsque spiritum, in nobis hærentem & rema-
nentem. Rursus enim Apostolus: Quod lex
præstare non poterat, inquit, quia imbecillis
erat per carnē, hoc Deus, proprio filio misso sub
specie carnis peccato obnoxia, præstitit. Idcir-
co Christus est perfectio legis & adimpletio no-
stra, qui ut execrationem legis sustulit, dum
factus est pro nobis maledictio, vel execra-
tio, ita communicat nobis per fidem, adimple-
tionem

tionem suam, nobisq; eius imputatur iusticia
& obedientia.

Haecenus itaq; abrogata est Lex Dei, qua Quatenus
lex abroga
ta,
tenus nos amplius non damnat, nec irā in no-
bis operatur. Sumus enim sub gratia, & non
sub lege. Præterea implevit Christus omnes le-
gis figuras. Unde umbra cesserunt, corpore ad-
veniente, ut iam in Christo & veritatem ha-
beamus & omnem plenitudinem. Attamen le-
gem non ideo fastidientes reiicimus. Memini- Matth. 5.
mus enim verborum Domini, dicentis, Non
veni legem & prophetas solvere, sed implere.
Scimus lege nobis tradi formulas virtutum
atque vitiorum. Scimus scripturam legis, si
exponatur per Evangelium, ecclesiæ esse uti-
lem, & idcirco eius lectionem non exterminan-
dam esse ex ecclesia. Licet enim velo obiectus
fuerit Moysis vultus, Apostolus tamen perhi-
bet, velum per Christum tolli atque aboleri.
Damnamus omnia, quæ hæretici veteres & Sæcæ.
neoterici contra legem Dei docuerunt.

DE EVANGELIO IESV CHRIS-
ti, de Promissionibus item, Spiritu,
& Litera.

XIII.

D 5

CONFES. ET EXPOS.

Veteres ha-
buerunt pro-
missiones
Euangeli-
cas.
IOAN. 1.

Gen. 3.
Gen. 22.
Gen. 49.
Deut. 18.
Acto. 3.

Promissio-
nes dupli-
ces.

Euangelium quidem opponitur legi. Nam
Lex iram operatur, & maledictionem
annuntiat, Euangelium verò gratiam & be-
nedictionem prædicat. Sed & Ioannes dicit,
Lex per Moſen data eſt, gratia & veritas
per Ieſum Chriſtum exorta eſt: nihilominus
tamen certiffimum eſt eos, qui ante legem &
ſub lege fuerunt, non omnino deſtitutos fuiſſe
euangelio. Habuerunt enim promiſſiones e-
uangelicas inſignes, quales hæ ſunt, Semen mu-
lieris conculcabit caput ſerpentis. In ſemine
tuo benedicentur omnes gentes. Non aufere-
tur ſceptrum de Iuda, niſi prius venerit Silo.
Prophetam excitabit Dominus de medio fra-
trum, &c.

Et quidem agnoſcimus patribus duo fuiſſe
promiſſionum genera, ſicuti & nobis reuelata.
Alia enim erant rerum præſentium, vel
terrenarum, quales ſunt promiſſiones de terra
Chanaan, de victorijs: & quales hodie adhuc
ſunt de pane quotidiano. Alia verò erant
tunc, & ſunt etiam nunc, rerum cœleſtium &
æternarum, gratiæ videlicet diuinæ, remiſſio-
nis peccatorum, & vitæ æternæ, per fidem in
Ieſum Chriſtum. Habuerunt autem veteres
non

non tantum externas vel terrenas, sed spiri-
 tuales etiam caelestesq; promissiones, in Chri-
 sto. Nam de salute, ait Petrus, exquisierunt
 & scrutati sunt prophetae, qui de ventura in
 nos gratia varicinati sunt, &c. Unde & Pau-
 lus Apostolus dixit, Euangelium Dei ante
 promissum esse per prophetas Dei, in scriptu-
 ris sanctis. Inde nimirum claret, veteres non
 prorsus destitutos fuisse omni Euangelio.

Habuerunt
 Patres etiam
 promissio-
 nes spiritua-
 les non rati-
 onales.

Et quamuis ad hunc modum patres no-
 stri in scripturis prophetarum habuerint E-
 uangelium, per quod & salutem in Christo,
 per fidem consequuti sunt, Euangelium ta-
 men proprie illud dicitur laetum & felix nun-
 tium, quo nobis primum per Ioannem Bap-
 tistam, deinde per ipsum Christum dominum,
 postea per Apostolos eius apostolorumque suc-
 cessores praedicatum est mundo, Deum iam
 praestitisse, quod ab exordio mundi promisit,
 ac misisse, imò donauisse nobis filium unicum,
 & in hoc reconciliationem cum patre, remissio-
 nem peccatorum, omnem plenitudinem, & vi-
 tam aeternam. Historia ergo descripta à qua-
 tuor Euangelistis, explicans, quomodo haec
 sint facta vel adimpleta à Christo, quae docue-

Euangelium
 proprie
 quid est

CONFES. ET EXPOS.

rit & fecerit Christus: & quòd in ipso creden-
tes omnem habent plenitudinem, rectè nuncu-
patur Euangelium. Prædicatio item & scri-
ptura Apostolica, qua nobis exponunt Apo-
stoli, quomodo nobis à Patre datus sit filius,
& in hoc vitæ salutisque omnia, rectè dicitur
doctrina euangelica, sic vt ne hodie quidem,
si sincera sit, appellationem tam præclaram
amittat.

De spiritu
& litera.
2. Cor. 3.

Illà ipsa euangelij prædicatio, nuncupa-
tur item ab Apostolo spiritus & ministerium
spiritus, eò quod efficax et viua fiat per fidem
in auribus imò cordibus credentium per spiri-
tum sanctum illuminātem. Nam Litera quæ
opponitur spiritui, significat quidem omnem
rem externam, sed maximè doctrinam legis,
sine spiritu & fide in animis, non viua fide cre-
dentium, operantem iram, & excitantem pec-
catum. Quo nomine & ministerium mortis ab
Apostolo nūcupatur. Huc enim illud Aposto-
li pertinet, Litera occidit, spiritus viuificat.
Et pseudoapostoli prædicabant euangelium,
lege admixta, corruptum, quasi Christus sine
lege non possit seruare. Quales fuisse dicuntur
Hebionæi à Hebione hæretico descendentes,
& Na-

& Nazaræi, qui & Minaei antiquitus vocabantur. Quos omnes nos damnamus, purè prædicantes Euangelium, docentesque per spiritum solum, & non per legem iustificari credentes. De qua re mox sequetur sub titulo iustificationis copiosior expositio.

Et quamvis Euangelij doctrina collata cum pharisæorum doctrina legis, visa sit, cum primùm prædicaretur per Christum, noua esse doctrina, quod & Ieremias de nouo testamento prædicatus sit, reuera tamen illa, non modo vetus erat, & est adhuc (nam noua dicitur & hodie à Papistis, collata cum doctrinam papistarum recepta) vetus doctrina, sed omnium in mundo antiquissima. Deus enim ab æterno prædestinauit mundum seruare per Christum, & hanc suam prædestinationem & consilium sempiternum aperuit mundo per euangelium. Vnde claret religionem doctrinamque euangelicam, inter omnes, quotquot fuerunt vnquam, sunt atque erunt, omnium esse antiquissimam. Vnde dicimus omnes eos errare turpiter, & indigna æterno Dei consilio loqui, qui euangelicam doctrinam & religionem nuncupant, nuper exortam, & vix 30.

Euangelij
doctrina
non est noua,
sed uetustissima
doctrina.

2. Tim. 1.

CONFES. ET EXPOS.

Isaie 5. annorum fidem. In quos competit illud Isaie
 prophetae. *Va his qui dicunt malum esse bonum, & bonum malum, qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras, amarum dulce, & dulce amarum.*

DE POENITENTIA ET
 conuersione hominis.

XIIII.

Lucæ 24.

Habet Euangelium coniunctam sibi doctrinam de poenitentia. Ita enim dicit in Euangelio Dominus, Oportet predicari in nomine meo poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Per poenitentiam autem intelligimus mentis in homine peccatore resipiscentiam, verbo Euangelij & spiritu

Poenitentia
 quid:

1. sancto excitatam, fideque vera acceptam, qua protinus homo peccator, agnata sibi corruptionem peccataque sua omnia, per verbum Dei accusata, agnoscit, ac de his ex corde dolet, ea
2. demque coram Deo, non tantum deplorat & fatetur ingenuè cum pudore, sed etiam cum indignatione execratur, cogitans iam sedulo de emendatione, & perpetuo innocentie virtutumque

tumq̄ studio, in quo sese omnibus diebus vitæ
 reliquis, sanctè exerceat. Et hæc quidem est
 vera pœnitentia, sincera nimirum ad Deum
 & omne bonum conuersio, sedula verò à diabo
 lo & ab omni malo auersio. Disertè verò dici-
 mus hanc pœnitentiam merum esse Dei do-
 num, & non virium nostrarum opus. Iubet
 enim Apostolus fidelem ministrum diligenter
 erudire obsistentes veritati, si quando Deus
 his det pœnitentiam ad agnoscendum verita-
 tem. Iam verò peccatrix illa euangelica, quæ
 lachrymis rigat pedes domini, ac Petrus ama-
 rè flens deploransque domini sui abnegatio-
 nem, manifestè ostendūt, qualis esse debeat pœ-
 nitentis animus, seriò deplorans commissa pec-
 cata. Sed & filius ille concoctor & publica-
 nus ille in Euangelio, cum pharisæo collatus,
 præeunt nobis formulis accommodatissimis
 peccata nostra Deo confitendi. Ille dicebat,
 Pater peccaui in cælum & coram te, iam non
 sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut
 vnum de mercenarijs tuis. Hic verò non au-
 dens eleuare oculos in cælum, pectus suum tun-
 dendo, clamabat, Deus propitius esto mihi
 peccatori. Nec dubitamus illos in gratiam

Pœnitentia
 est vera ad
 Deum cons-
 uersio,

Pœnitentia
 donū Dei.

1
 1. Tim. 2.

2
 Dolet de
 peccatis
 commissis.

3
 Luc. 7. 22.
 Confitetur
 peccata
 Deo.
 Luc. 15. 18.

CONFES. ET EXPOS.

à Deo esse receptos. Etenim Ioannes Aposto-
 lus, Si confiteamur peccata nostra, inquit, si-
 delis est & iustus, ut remittat nobis peccata
 nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si
 dixerimus non peccauimus, mendacem faci-
 mus eum, & sermo eius non est in nobis.

Sacerdota-
 lis confes-
 sio & abso-
 lutio.

Credimus autem hanc confessionem inge-
 nuam, quæ soli Deo fit, vel priuatim inter
 Deum & peccatorem, vel palam in templo,
 vbi generalis illa peccatorum confessio recita-
 tur, sufficere, nec necessarium esse ad remissio-
 nem peccatorum consequendam, ut quis pec-
 cata sua confiteatur sacerdoti, susurrando in
 aures ipsius, ut vicissim cum impositione ma-
 nuum eius audiat ab ipso absolutionem: quod
 eius rei nec præceptum vllum, nec exemplum
 extet in scripturis sanctis. Dauid protestatur
 & ait, Delictum meum tibi cognitum feci, &
 iniustitiam meam non abscondi. Dixi, confite-
 bor contra me iniustitiam meam domino: &
 tu remisisti impietatem peccati mei. Sed & do-
 minus orare nos docens, simul & confiteri pec-
 cata, dixit, Sic orabitur, Pater noster qui es
 in cælis, remitte nobis debita nostra: sicut &
 nos remittimus debitoribus nostris. Necesso
 est

Psal. 32.

Matth. 6.

est ergo ; ut Deo patri nostro confiteamur peccata nostra , & cum proximo nostro , si ipsum offendimus , redeamus in gratiam. De quo confessionis genere loquens Iacobus Apostolus , Confitemini , inquit , alterutrum peccata vestra . Si quis verò peccatorum mole & tentationibus perplexis oppressus , velit consilium , institutionem & consolationem privatim , vel à ministro ecclesiæ , aut alio aliquo fratre , in lege Dei docto , petere , non improbamus . Quemadmodum & generalem & publicam illam in templo ac cœtibus sacris recitari solitam (cuius & superius meminimus) peccatorum confessionem , utpote scripturis congruam , maximè approbamus .

De clavis regni Dei , traditis à Domino Apostolis , multa admiranda garrunt , & ex his cudent enses , lanceas , scepra & coronas , plenamque in maxima regna , denique in animas & corpora potestatem . Nos simpliciter indicantes secundum verbum Domini , dicimus omnes ministros legitimè vocatos , habere & exercere claves vel usum clavium , cum evangelium annuntiant , id est , populum suæ fidei creditum docent , hortantur , consolantur & in

De clavis
regni cœlestium.

CONFES. ET EXPOS.

crepant, inque disciplina retinent. Ita enim regnum caelorum aperiunt obsequentibus, & inobsequentibus claudunt. Has claves promissit Apostolis Dominus, Matthaei capite decimo sexto, & praestitit Ioannis 20. Marci 16. & Luca 24. dum ablegat discipulos, & iubet eos vniuerso mundo praedicare Euangelium, & condonare peccata. Apostolus in epistola ad Corinthios dicit, Dominum ministris dedisse reconciliationis ministerium: & quale hoc sit, mox explicat & ait, Sermonem vel doctrinam reconciliationis. Et adhuc clarius sua illa exponens, addit ministros Christi, nomine Christi fungi legatione, tanquam ipso Deo, per ministros adhortante populos, ut reconciliantur Deo, nimirum per fidelem obedientiam. Exercent ergo claves, cum suadent fidem & poenitentiam. Sic illi reconciliant Deo. Sic remittunt peccata. Sic aperiunt regnum caelorum, & credentes introducunt: multum distantes ab istis, de quibus dixit in Euangelio Dominus, *Vae vobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiae, ipsi non introiistis, & eos qui introibant vetulistis.* Rite itaque & efficaciter ministri absoluunt, dum euangelium Christi, & in

Aperire & claudere.

2. Cor. 5.
Reconciliationis ministerium.

Ministri remittunt peccata.

Quomodo ministri absoluant.

Et in hoc remissionem peccatorum, quæ singularis promittitur fidelibus, sicuti & singuli sunt baptizati, prædicant, & ad singulos peculiari-
ter pertinere testantur. Nec putamus absolu-
tionem hanc efficaciorē fieri, per hoc, quod
in aurem alicui aut super caput alicuius sin-
gulariter immurmuratur. Censemus tamen
sedulo annūtiandā esse hominib. remissionē pec-
catorū, in sanguine Christi, admonēdosq. singu-
los, quod ad ipsos pertineat remissio peccatorū

Cæterum quā vigilantes sedulosq. oporteat esse pœnitentes in studio vitæ novæ, & in
conficiendo veterē & excitando nouo homine,
docent nos exēpla euangelica. Dominus enim
ad paralyticum, quem sanauerat, dicit, *Ecce*
sanus factus es, ne posthac pecces, ne quid dete-
rius tibi contingat. Ad adulteram liberatam
idem dixit, *Vade, & ne posthac peccaueris.*
Quibus sanè verbis non significauit fieri pos-
se, vt homo aliquando non peccet, dum adhuc
in hac carne viuit, sed vigilantiam accuratūq.
studium commendat, vt modis inquam
omnibus annicamur, & precibus à Deo petam-
us, ne relabamur in peccata, ex quibus velis-
ti resurreximus, et ne vincamur à carne, mur-

Sedulitas
in innoua-
tione uitæ.

Ioan. 5.

Ioan. 8.

CONFES. ET EXPOS.

Luc. 9. do, & diabolo. Zachæus publicanus in gratiam receptus à Domino, clamat in Euangelio, Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & si quem defraudaui, reddo quadruplum. Ad eundem ergo modum prædicamus restitutionem & misericordiam, adeoq; elemosynam, verè pœnitentibus esse necessariam; & in vniuersum Apostoli verbis hortamur omnes ac dicimus, Ne regnet peccatum in mortali vestro corpore, vt obediatis ei per cupiditates eius: neq; accõmodetis membra vestra arma iniustitiæ peccato, sed accõmodetis vosmetipsos Deo, velut ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ Deo.

Rom. 6.

Errores. Proinde damnamus omnes impias quorundam euangelica prædicatione abutentium voces, & dicentium, Facilis est ad Deum reditus, Christus expiauit omnia peccata, Facilis est peccatorum condonatio, Quid ergo peccare nocebit? Nec magnopere curanda est pœnitentia, &c. Docemus interim semper, & omnibus peccatoribus aditum patere ad Deum, & hunc omnia, omnibus fidelibus condonare peccata, excepto vno illo peccato, in spiritum sanctum. Ideoq; damnamus & veteres & no-

Marc. 3. Scdz.

uos Nouatianos, atq; Catharos. Damnamus
 imprimis lucrosam papæ de pœnitentia do-
 ctrinam, & contra Simoniam eius, Simonia-
 casq; eius indulgentias, illud vsurpamus Si-
 monis Petri iudicium, Pecunia tua tecum sit
 in perditionem: quoniam donum Dei existi-
 masti parari pecunijs. Non est tibi pars neq;
 fors in ratione hac. Cor enim tuum non est re-
 ctum coram Deo, Improbamus item illos, qui
 suis satisfactionibus existimant se pro commis-
 sis satisfacere peccatis. Nam docemus Chri-
 stum vnum, morte vel passione sua, esse omni-
 um peccatorum satisfactionem, propitiatio-
 nem vel expiationem: interim tamen, quod &
 ante diximus, mortificationem carnis vrgeret
 non desinimus: addimus tamen hanc non ob-
 trudendam esse Deo superbe pro peccatorum
 satisfactione, sed præstandam humiliter, pro
 ingenio filiorum Dei, vt obedientiam nouam,
 gratitudinis ergò, pro consequuta, per mortem
 & satisfactionem filij Dei, liberatione & ple-
 naria satisfactione.

Indulgen-
 tize papa-
 les.
 Acto. 9.

Satisfactio-
 nes.

Ita. 53.
 1. Cor. 1.

DE VERA FIDELIVM
 iustificatione.

XV.

E 3

CONFES. ET EXPOS.

Iustificare
quid?

Roman. 8.

Acto. 13.

Dent. 25.

Iustifica-
mur pro-
pter Chris-
tum.

Roman. 3.

Iustificare significat Apostolo in disputatio-
ne de Iustificatione, peccata remittere, à cul-
pa & pœna absolvere, in gratiam recipere, &
iustum pronuntiare. Etenim ad Romanos di-
cit Apostolus, Deus est qui iustificat, quis ille
qui condemnet? Opponuntur iustificare & con-
demnare. Et in Actis Apost. dicit Apostolus,
Per Christum annuntiatur vobis remissio pec-
catorum; & ab omnibus, à quibus non potui-
stis per legem Mosis iustificari, per hunc,
omnis qui credit, iustificatur. Nam in lege
quoque & prophetis legimus, Si lis fuerit or-
ta inter aliquos, & venerint ad iudicium, iu-
dicent eos iudices, iustificentque iustum, & im-
pient vel condemnent impium. Et Isaia ca-
pite quinto, Va illis qui iustificant impium
pro muneribus. Certissimum est autem om-
nes nos esse natura peccatores & impios, ac co-
ram tribunali Dei convictos impietatis & re-
os mortis: iustificari autem, id est, absolvi à
peccatis & morte, à iudice Deo, solius Chri-
sti gratia, & nullo nostro merito aut respectu.
Quid enim apertius, quàm quod Paulus dicit?
Omnes peccaverunt, & destituuntur gloria
Dei, Iustificantur autem gratis, per illius gra-
tiam,

tiam, per redemptionē, quæ est in Christo Iesu.

Etenim Christus peccata mundi in se recepit & sustulit, diuinæq; iustitiæ satisfecit. Deus ergo propter solum Christum passum & resuscitatum, propitius est peccatis nostris, nec illa nobis imputat, imputat autem iustitiam Christi pro nostrâ, ita ut iam sumus non solum mandati à peccatis & purgati, vel sancti, sed etiam donati iustitia Christi, adeoq; absoluti à peccatis, morte vel condemnatione, iusti deniq; ac heredes vitæ æternæ. Propriè ergo loquendo, Deus solus nos iustificat, & duntaxat propter Christum iustificat, non imputans nobis peccata, sed imputans eius nobis iustitiam.

Imputatus
iustitia.

2. Cor. 5.
Rom. 4.

Quoniam verò nos iustificationem hanc recipimus, non per vlla opera, sed per fidem in Dei misericordiam & Christum, ideo docemus & credimus cum Apostolo, hominem peccatorem iustificari sola fide in Christum, non lege, aut vllis operibus. Dicit enim Apostolus, Arbitramur fide iustificari hominem absque operibus legis. Item, Si Abraham ex operibus iustificatus fuit, habet quod glorietur, sed non apud Deum. Quid enim scriptura dicit? Credidit Abraham Deo, & imputatum

Iustificamur per solam fidem.

Rom. 3.
Rom. 4.

Gen. 15.

CONFES. ET EXPOS.

est ei ad iustitiam. At ei qui non operatur, sed credit in eum qui iustificat impium, imputatur fides sua ad iustitiam. Et iterum, Gratia estis seruati per fidem, idq; non ex vobis, Dei donum est. Non ex operibus, ne quis gloriatur, &c. Ergo quia fides Christum iustitiam nostram recipit, & gratia Dei in Christo omnia tribuit, ideo fidei tribuitur iustificatio, maxime propter Christum, & non ideo, quia nostrum opus est. Donum enim Dei est, & iterum nos Christum fide recipere multis ostendit Dominus, apud Ioan. in cap. 6. vbi pro credere ponit manducare, & pro manducare, credere. Nam sicut manducando, cibum recipimus, ita credendo participamus Christo. Itaque iustificationis beneficium non partimur, partim gratia Dei, vel Christo, partim nobis, aut dilectioni operibusue, vel merito nostro, sed in solidum gratia Dei in Christo per fidem tribuimus. Sed & non possent Deo placere dilectio & opera nostra, si fierent ab iniustis: pra inde oportet nos prius iustos esse, quam diligamus aut faciamus opera iusta. Iusti vero effici-mur, quemadmodum diximus, per fidem in Christum, mera gratia Dei, qui peccata nobis non

Ephes. 2.

Fide nos recipere Christum.

Iustificatio non tribuitur partim Christo uel fidei, partim nobis.

non

non imputat, sed iustitiã Christi, adeoq; fidem in Christum ad iustitiam nobis imputat. Apostolus præterea aperitissimè dilectionem derivat ex fide, dicens, Finis præcepti est charitas, ex puro corde, conscientia bona, & fide non ficta. 1. Tim. 1.

Quapropter loquimur in hac causa, non de ficta fide, de inani & ociosa, aut mortua, sed de fide viua, viuificanteque, quæ propter Christum, qui vita est & viuificat, quem comprehendit, viua est & dicitur, ac se viuam esse viuis declarat operibus. Nihil itaque contra hanc nostrã doctrinam pugnat Iacobus ille, qui de fide loquitur inani & mortua, quam quidam iactabant, Christum autem intra se viuente per fidem non habebant. Idem ille dixit, opera iustificare, non contradicens Apostolo (reijciendus alioqui) sed ostendens Abrahamum viuam iustificantemq; fidem suam declarauisse, per opera. Id quod omnes pij faciunt, qui tamen soli Christo, nullis suis operibus fidunt. Iterum enim Apostolus dixit, Vivo iam non ego, sed viuit in me Christus. Vitam autem quã nunc viuo in carne, per fidem viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum. Confertur Iacobus cõ Paulo. Iacob. 2. Galat. 2.

CONFES. ET EXPOS.

pro me. Non aspernor gratiam Dei. Nam si per legem est iustitia: igitur Christus frustra mortuus est, &c.

DE FIDE ET BONIS OPERIBUS, eorumque mercede, & merito hominis.

XVI.

Fides enim Christiana, non est opinio ac humana persuasio, sed firmissima fiducia & evidens ac constans animi assensus, denique certissima comprehensio veritatis Dei, propositæ in scripturis & symbolo Apostolico, atque ad eum Dei ipsius summi boni, & præcipue promissionis diuinæ, & Christi, qui omnium promissionum est colophon. Hæc autem fides, merum est Dei donum, quod solus Deus ex gratia sua, electis suis, secundum mensuram, & quando, cui, & quantum ipse vult, donat, & quidem per spiritum sanctum, mediante prædicatione euangelij, & oratione fidei. Hæc etiã sua habet incrementa: quæ nisi & ipsa darentur à Deo, non dixissent Apostoli, Domine adauge nobis fidem.

Fides quid?

Fides Dei donum.

Incrementa fidei.
Luc. xi.

Et hæc quidem omnia, quæ hæcenus de fide di-

de diximus, ante nos ita docuerunt Apostoli.
 Paulus enim, Est autem fides, inquit, eorum Hebr. 11.
 que sperantur, ~~et~~ *πιστεως*, vel substantia fir-
 ma, & earum rerum quæ non videntur, *ελεγ-*
χθ, id est, evidens & certa rei comprehensio.

Et idem iterum, Quotquot sunt promissiones 2. Cor. 1.
 Dei, inquit, per Christum sunt etiam & per
 ipsum Amen. Ad Philipp. idem ait donatum Philipp. 1.
 esse ipsis, ut credant in Christum. Item, Deus

unicuique, partitus est mensuram fidei. Rursus, Rom. 12.
2. Theff. 3.
 Non omnium est fides ait, neque obediunt om- Rom. 10.
 nes euangelio. Sed & Lucas testatur & ait, Act. 13.
Titum. 1.
 Et crediderunt quotquot erant ordinati ad Rom. 10.

vitã. Vnde idem iterum fidem nuncupat, fidem
 electorum Dei. Et iterum, Fides est ex auditu,
 auditus autem per verbum Dei. Alibi sæpe iu-
 bet orare pro fide.

Idem ille Apostolus fidem vocat efficacẽ, Galat. 5.
 & sese exerentem per dilectionẽ. Illa conscien- Fides effi-
 tiam quoque pacificat, & liberum ad Deum cax & ope-
 aditum aperit, ut cum fiducia ad ipsum acce- rativa.
 damus, & obtineamus ab eo vitia & neces-
 saria. Eadem retinet nos in officio, quod Deo
 debemus & proximo, & in aduersis patientiã
 firmat, & confessionem veram format atque

CONFES. ET EXPOS.

facit & ut vno verbo omnia dicam, omnis generis bonos fructus, & bona opera progignit.

De bonis operibus.

Docemus enim verè bona opera enasci ex viua fide, per spiritum sanctum, et à fidelibus fieri secundum voluntatem vel regulam verbi Dei.

2. Pet. 1.

Nam Petrus Apostolus, Omni adhibito studio, inquit, subministrare in fide vestra virtutem, in virtute verò scientiam, in scientia verò temperantiam, &c. Diximus autem ante legem Dei, quæ voluntas Dei est, formulam nobis præscribere honorum operum. Et

1. Theff. 4.

Apostolus ait, Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis ab immunditia, et ne quis opprimat aut fraudet in negotio fratrem suum. Etenim non probantur Deo opera,

Operum electio humana

Coloss. 2.
Matth. 23.

& nostro arbitrio delecti cultus, quos Paulus nuncupat idædōbgnōneias. De quibus & Dominus in euāgelio, Frustra me colunt, ait, docentes doctrinas, præcepta hominum. Improbamus ergo huiusmodi opera: approbamus et vrgemus illa, quæ sunt ex voluntate & mandato Dei. Illa ipsa fieri debent, non ut his prome-

Finis bonorum operum.
Coloss. 3.

reamur vitam æternam: Donum Dei enim est, ut Apostolus ait, vita æterna: neque ad ostentationem, quam reiecit Dominus Matth. 6. neque

neque ad questum, quem & ipsum reiecit, Matth. 23. sed ad gloriam Dei, ad ornandam vocationem nostram, gratitudinemque Deo præstandam, & ad utilitatem proximi. Rur-
 sus enim Dominus noster in euangelio dicit, Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent patrem qui in cælis est. Sed & Apostolus Paulus, Ambulate dignè vocatione vestra. Item, Quicquid egeritis, inquit, aut sermone, aut facto, omnia in nomine Iesu facite, gratias agentes Deo & patri per illum. Idem, Nemo quod suum est querat, sed quisque quod alterius. Et, Discant & nostri bona opera tueri ad necessarios usus, ut non sint infrugiferi.

Matth. 5.

Ephes. 4.

Coloss. 3.

Phillip. 4.

Ti. 3.

Quamuis ergo doceamus cum Apostolo hominem gratis iustificari per fidem in Christum, & non per vlla opera bona, non ideo tamen vilipendimus aut condemnamus opera bona. Cum sciamus hominem nec conditum nec regnitum esse per fidem, ut ocietur, sed potius, ut indefinenter qua bona et vtilia sunt faciat. Etenim in euangelio dicit Dominus, Bona arbor bonum fructum adfert. Et iterum, Qui in me manet, plurimum fructum

Bona opera non arcies
 Ga.

Matth. 12.

Ioan. 15.

CONFES. ET EXPOS.

adsert. Denique Apostolus, Dei sumus creatura, ait, cōditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ preparavit Deus, ut in eis ambulemus.

Ephes. 2.
Titum, 2.

Et iterū, Qui tradidit semetipsum pro nobis, ut redimeret ab omni iniquitate, & munderet sibi populum peculiarem, sectatorem bonorum operum. Damnamus itaq; omnes qui bona opera contemnunt, non curanda & inutilia esse blaterant.

Non servamur per bona opera.

Interim, quod & antea dictum est, non sentimus per opera bona nos servari, illaq; ad salutem ita esse necessaria, ut absq; illis nemo unquam sit servatus. Gratia enim soliusq; Christi beneficio servamur. Opera necessario ex fide progignuntur.

Rom. 11.

Ac improprie his salus attribuitur: quæ propriissime ascribitur gratiæ. Notissima enim est illa Apostoli sententia, Si per gratiam, iam non ex operibus: quandoquidem gratia, iam non est gratia. Sin ex operibus, iam non ex gratia: quandoquidem iam opus, non est opus.

Opera bona placent Deo.

Placent verò approbanturq; à Deo opera, quæ à nobis fiunt, per fidem. Quia illi placent Deo, propter fidem in Christum, qui faciunt opera bona, quæ insuper per spiritum sanctum ex gratia Dei sunt facta. S. Petrus

Petrus enim, In quavis gente, inquit, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Et Paulus, Non desinimus orare pro vobis, ut ambuletis dignè Domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes. Itaque veras non falsas, aut philosophicas virtutes, verè bona opera, & genuina Christiani hominis officia, sedulo docemus, & quanta possumus diligentia vehementiaque omnibus inculcamus, vituperantes omnium illorum & desidia & hypocrisis, qui ore Evangelium laudant & profitentur, vita autem turpi dedecorant, proponentes hac in causa, horribiles Dei minas, amplas denique promissiones Dei, & liberalia præmia, exhortando, consolando, & obiurgando.

Etenim docemus Deum bona operantibus, amplam dare mercedem, iuxta illam prophetæ sententiam, Cohibe vocem tuam à fletu: quoniam erit merces operi tuo. In Evangelio quoque dixit Dominus, Gaudete & exultate, quia merces vestra multa est in cælis. Et qui dederit vni ex minimis meis poculum aque frigide, amen dico vobis, non perdet

Apo. 10.

Coloss. 2.

Veras non falsas et philosophicas virtutes docemus.

Deus retribuit operibus nostris mercedem. Ierem. 32. Itaque 4. Mat. 5. 10.

CONFES. ET EXPOS.

mercedem suam. Referimus tamen mercedem hanc, quam dominus dat, non ad meritum hominis accipientis, sed ad bonitatem, vel liberalitatem, & veritatem Dei promittentis atque dantis, qui cum nihil debeat cuiquam, promisit tamen se suis cultoribus fidelibus mercedem daturum: qui interim dat eis etiam, ut ipsum colant. Sunt multa praterca indigna Deo, & imperfecta plurima inveniuntur in operibus etiam sanctorum: quia verò Deus recipit in gratiam, & completitur propter Christum operantes, mercedem eis promissam persolvit. Alioqui enim iustitiæ nostræ comparatur panno menstruatae. Sed & Dominus dicit in Evangelio, Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

Matth. 46.

Luc. 17.

Merita hominum nulla sunt.

Tametsi ergo doceamus mercedem dari à Deo nostris benefactis, simul tamen docemus cum Augustino, coronare Deum in nobis, non merita nostra, sed dona sua. Et proinde quicquid accipimus mercedis, dicimus gratiam quoque esse, & magis quidem gratiam quam mercedem: quòd quæ bona facimus, per Deum magis, quam per nos ipsos facimus: & quòd

Paulus dicat, Quid habes quod non accepisti? 1. Cor. 4.
 Si verò accepisti quid gloriaris, quasi non ac-
 ceperis? Et quod hinc collegit beatus martyr
 Cyprianus, In nullo nobis gloriandum esse,
 quando nostrum nihil sit. Damnamus ergo il-
 los, qui merita hominum sic defendunt, ut e-
 uacuent gratiam Dei.

DE CATHOLICA ET SAN-
 cta Dei Ecclesia, & vnico ca-
 pite Ecclesiæ.

XVII.

Quando autem Deus ab initio saluos
 voluit fieri homines, & ad agnitionē
 veritatis venire, oportet omnino semper fuis-
 se, nunc esse, & ad finem vsq; seculi futurā esse
 Ecclesiam, id est, è mundo euocatum vel col-
 lectum cœtum fidelium, sanctorum inquam o-
 mnium communionem, eorum videlicet, qui
 Deum verum, in Christo seruatore, per ver-
 bum & spiritum sanctum, verè cognoscunt, &
 ritè colunt, denique omnibus bonis per Chri-
 stum gratuito oblati fide participant. Sunt
 isti omnes vnius ciuitatis ciues, viuentes sub
 eodem domino, sub iisdem legibus, in eadem

Semper fuit
 ecclesia &
 erit semper

Ecclesia
 quid?

Ciues vnius
 ciuitatis.

CONFES. ET EXPOS.

Ephes. 2.
2. Cor. 6.

omnium bonorū participatione. Sic enim hos conciuēs sanctorum & domesticos Dei appellauit Apostolus: Sanctos appellans fideles in terris, sanguine filij Dei sanctificatos. De quibus omnino intelligendus est Symboli articulus, Credo sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem.

Vna duntaxat omniū temporum ecclesia.

Et cum semper vnus modò sit Deus, vnus mediator Dei & hominum Iesus Messias, vnus item gregis vniuersi pastor, vnum huius corporis caput, vnus denique spiritus, vna salus, vna fides, vnum testamentum vel foedus, necessario consequitur vnā duntaxat esse Ecclesiam: quam propterea catholicam nuncupamus, quod sit vniuersalis, & diffundatur per omnes mundi partes, & ad omnia se tempora extendat, nullis vel locis inclusa vel temporibus. Damnamus ergo Donatistas, qui ecclesiam in nescio quos Africæ coarctabāt angulos. Nec Romanensem approbamus clerum, qui solam propè Romanam Ecclesiam vendicat pro catholica.

Partes vel species ecclesie.

Diducitur quidem ecclesia in partes vel species varias, non quod diuisa aut diuisa sit in semetipsum, sed magis propter membrorum in ipsa

in ipsa diuersitate distincta. Aliam enim faciunt Ecclesiã militantẽ, aliam verò triumphantem. Militat illa adhuc in terris, & certat cum carne, cum mundo, & principe mundi huius diabolo, cū peccato atq; morte. Hęc verò rube iam donata, in cælo triumphat, de istis deuictis omnibus, & exultat coram Domino: nihilominus habent illæ inter sese communionem, vel coniunctionem.

Militans & Triūphans

Et militans in terris ecclesia semper pluri-
mas habuit particulares ecclesias, quæ tamen omnes ad vnitatẽ catholicæ ecclesiæ referuntur. Hęc aliter fuit instituta ante legem inter patriarchas, aliter sub Mose per legẽ, aliter à Christo per Euangelium. Vulgò numerantur ferè duo populi, Israelitarũ videlicet & gentium, vel eorum qui ex Iudæis & gentibus collecti sunt in ecclesiã, testamenta item duo, vetus & nouum. Omnium tamen horum populorum vna fuit & est societas, vna salus in vno Messia, in quo ceu membra vnius corporis sub vnum caput connectũtur omnes, in eadem fide, etiam de eodem cibo & potu spiritali participantes. Agnoscimus hic tamen diuersa fuisse tempora, diuersa symbo-

Particularis.

Duo populi.

Eadem ecclesia veteris & noui populi.

CONFES. ET EXPOS.

la, promissi & exhibiti Messiae, sublatisq; caeremonialibus, lucem nobis illustriorem lucere, & dona auctiora donari, & libertatem esse plenior.

Ecclesia domus Dei uiuentis.

Hæc ecclesia Dei sancta, vocatur domus Dei uiuentis, extructa ex lapidibus uiuis & spiritualibus, & imposita super petram immotam, super fundamentum, quo aliud collocari non potest: & ideo nuncupatur etiam

2. Tim. 3.

columna & basis veritatis. Non errat illa, quandiu innititur petrae Christo & fundamento prophetarum & Apostolorum. Nec

Ecclesia non errat.

mirum si erret, quoties deserit illum, qui solus est veritas. Vocatur ecclesia etiam virgo ac sponsa Christi, & quidem vnica & dilecta.

Ecclesia sponsa & uirgo.

2. Cor. 11.

Apostolus enim, Adiunxi vos, inquit, vni viro, vt virginem castam exhiberetis Christo.

Ecclesia grex ouium.

Vocatur ecclesia grex ouium sub vno pastore Christo, idq; apud Ezech. in cap. 34. & apud

Ecclesia corpus.

Ioannem in cap. 10. Vocatur item corpus Christi, quia fideles sunt viua Christi membra, sub capite Christo.

Ecclesie caput Christus solus.

Caput est quod in corpore eminentiam habet, & vnde corpus vitam haurit, cuius spiritu regitur in omnibus, vnde & incrementa & vt

& ut crescat habet. Vnicum item est corporis
 caput, & cum corpore habet congruentiā. Er-
 go ecclesia non potest vllum aliud habere ca- Coloſ. 1.
 put quā̄m Christum. Nam ut ecclesia corpus
 est spirituale, ita caput habeat sibi congruens
 spirituale vtiq; oportet. Nec alio potest regi
 spiritu, quā̄m Christi. Paulus quoq; Ipse est ca-
 put, inquit, corporis ecclesiae, qui est principiu,
 primogenitus ex mortuis, ut sit ipse in omni-
 bus primas tenens. Et idem iterum, Chri-
 stus est, inquit, caput ecclesiae, qui idem salu- Ephes. 5.
 tem dat corpori. Et rursus, Qui est caput Ec- Ephes. 1.
 clesiae, ait, quae est corpus illius, completum
 eius, qui omnia in omnibus adimplet. Itē, Ado-
 lescamus in illum per omnia, qui est caput nem- Ephes. 4.
 pe Christus: in quo totum corpus si compinga-
 tur, incrementum capit. Non probamus er-
 go doctrinam Cleri Romani, facientis suum
 illum Rom. Pont. catholicae in terris ecclesiae
 militantis, pastorem vniuersalem, caput sum-
 mum, adeoque verum Christi vicarium, qui
 habeat in ecclesia plenitudinem, ut vocant,
 potestatis, & dominium supremum. Docemus
 enim Christum Dominum esse, & manere Christus v-
 vnicū pastorem vniuersalem, summum item nicus Ecclē
sae pastor.

CONFES. ET EXPOS.

Vicarius.

Primatus
in ecclesia
nullus.

Nulla in
Ecclesia
anarchia.

Pontificem coram Deo patre, ac in ecclesia ipsum omnia pontificis vel pastoris obire munia, ad finem vsq; seculi, ideoq; nullo indigere vicario, qui absentis est. Christus verò praesens est ecclesiae, & caput viuificum. Hic Apostolis suis apostolorumq; successoribus primatum & dominium in ecclesia seuerissime prohibuit. Quicumq; ergo huic illustri veritati contradicentes reluctantur, & in Ecclesia Christi, diuersam inducunt gubernationem, quis non videat eos illis potius esse accensendos, de quibus Apostoli Christi vaticinantur, Petrus, 2. Pet. & Paulus Acto, 20, 2. Corinth. 11, & 2. Thess. 2, & alijs quoq; in locis?

Sublato autē capite Romano, nullam inducimus in Ecclesiam Christi ἀναρχίαν, vel perturbationem: cum doceamus gubernationem ecclesiae, ab Apostolis traditam, nobis sufficere ad retinendam in iusto ordine Ecclesiam, quae ab initio, dū huiusmodi capite Romano, quale hodie dicitur Ecclesiam conseruare in ordine, caruit, anarchica vel inordinata nō fuit. Seruat quidem caput Romanū tyrannidem suam, & corruptelam inductam in Ecclesiam: sed impedit interim, oppugnat, et quātis potest viribus

viribus excindit iustā ecclesie reformationē.

Obijcitur nobis varia esse in ecclesijs nostris certamina atq; dissidia, posteaquā se à Romana separarūt Ecclesia, proinde non esse eas ecclesias veras. Quasi verò nullæ vnquam fuerint in ecclesia Romana sectæ, nulla vnquam dissidia atque certamina, & quidem de religione, non tam in scholis, quàm in cathedris sacris, in medio populi instituta. Agnoscimus sanè dixisse apostolum, Deus nō est Deus dissensionis, sed pacis. Et, Cum sint in vobis emulatio & contentio, an non carnales estis? negari tamen non potest, Deum fuisse in ecclesia apostolica, & apostolicam ecclesiam fuisse ecclesiam verā, in qua tamen fuerunt concertationes & dissidia. Reprehendit enim Petrū apostolū, Apostolus Paulus, ab hoc dissidet Barnabas. Certamen graue exoritur in Ecclesia Antiochena, inter eos, qui vnum Christū prædicabant: sicut commemorat Lucas in Actis Apostolicis cap. 15. Grauiasemper fuerunt in ecclesia certamina, & dissenserunt inter se, de rebus non leuibus, doctores ecclesie præclarissimi, vt ex his contentionibus interim ecclesia non id esse desineret, quod erat. Ita enim placet

Dissidia &
certamina
in ecclesia.

1. Cor. 14.

Galat. 2.
Acto. 15.

CONFES. ET EXPOS.

Deo, dissidijs ecclesiasticis vti, ad gloriam nominis sui, ad illustrandam deniq; veritatem, & vt qui probati sunt, manifesti fiant.

De notis
vel signis
veræ Ec-
clesiæ.

Ceterum vt non agnoscimus aliud caput Ecclesiæ quàm Christum, ita non agnoscimus quamlibet ecclesiã, quæ se venditat pro verã, verã esse ecclesiã; sed illam docemus veram esse ecclesiã, in qua signa vel notæ inueniuntur ecclesiæ veræ, imprimis verò verbi Dei legitima vel sincera prædicatio, prout nobis est tradita in libris prophetarum & Apostolorum, qui omnes ad Christum deducunt; qui in Euangelio dixit, Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis. Alienam autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo; quia non nouerunt vocem alienorum. Et qui tales sunt in ecclesiã, hi vnã habent fidem, vnum spiritum, & idcirco vnum solum Deum adorant, solum hunc in spiritu & veritate consulunt, hunc ex toto corde, & omnibus viribus solum diligunt, solum per Christum mediatorem & intercessorem vnicum inuocant, extra Christum fidemque in ipsum, nullam quaerunt iusticiam & vitam. Quia Christum solum

Joan. 10.

lum caput & fundamentum ecclesie agnoscunt, ac super hoc impositi quotidie se poenitentia reparant, patientia impositam ipsis crucem ferunt, sed & charitate non ficta, cum omnibus Christi membris connexi, hac se declarant discipulos esse Christi, perseverando in vinculo pacis atque unitatis sanctae. Simul & participant sacramentis à Christo institutis, & ab Apostolis traditis: neque his aliter utuntur, quam uti acceperunt à Domino. Notum est 1. Cor. 11. enim omnibus illud Apostoli, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Proinde damnamus illas ecclesias, ut alienas à vera Christi ecclesia, quae tales non sunt, quales esse debere audiuimus, utcumq; interim iactent successione Episcoporum, Unitatem, & Antiquitatem. Quinimò præcipiunt nobis Apostoli, ut fugiamus idololatriam & Babylonem, & ne participemus cum hac, nisi & plagarum Dei participes esse velimus.

1. Cor. 10.
1. Ioan. 5.
Apoc. 10.
2. Cor. 6.

Communionem verò cum ecclesia Christi Extra eccle
siam Dei
nulla salus. vera, tanti facimus, ut negemus eos coram Deo vivere posse qui cum vera Dei ecclesia non communicant, sed ab ea se separant. Nam ut extra arcam Nos, non erat ulla salus, per-

CONFES. ET EXPOS.

eunte mundo in diluuiis, ita credimus extra Christum, qui se electis in ecclesia fruendum præbet, nullam esse salutem certam: & proinde docemus viuere volentes, non oportere separari à vera Christi ecclesia.

Ecclesia nō
alligata est
signis.

Signis tamen commemoratis, non ita arctè includimus ecclesiam, vt omnes illos extra ecclesiam esse doceamus, qui vel sacramentis non participant, non quidem volentes, neq; per contemptum, sed necessitate potius inenitabili coacti, nolentes ab ijs abstineant, aut ijs careant: vel in quibus aliquando deficit fides, non tamen penitus extinguitur aut prorsus desinit: vel in quibus in firmitatis vitia atque errores inueniuntur. Scimus enim Deū aliquot habuisse in mundo amicos, extra Israelis rem publicam. Scimus quid populo Dei euenerit in captiuitate Babylonica, in qua sacrificijs suis caruerunt annis septuaginta. Scimus quid euenerit S. Petro negatori, & quid quotidie euenire soleat electis Dei fidelibus errantibus & infirmis. Scimus præterea, quales apostolorum temporibus fuerint Galatarum & Corinthiorum ecclesia, in quibus multa et grauius accusat Apostolus scelera, & tamen nuncupat

cupat easdem sanctas Christi ecclesias. Quin
imò sit aliquando, ut Deus iusto iudicio veri-
tatem verbi sui, fidemq; catholicam, & cultū
Dei legitimum sic obscurari & conuelli sinat,
ut propè videatur extincta & nulla amplius
superesse ecclesia: sicuti factum videmus He-
lie, & alijs temporibus. Interim habet Deus
in hoc mundo, & in hisce tenebris suos illos ve-
ros adoratores, nec paucos, sed septem millia
ac plures. Nam & Apostolus clamat, Soli-
dum fundamentum Dei stat, habens signa-
culum hoc, Nouit Dominus qui sint sui, &c.
Vnde & ecclesia inuisibilis appellari potest,
non quòd homines sint inuisibiles, ex quibus
ecclesia colligitur, sed quòd oculis nostris ab-
sconsa, Deo autem soli nota, iudicium huma-
num sæpe subterfugiat.

Rursus non omnes qui numerantur in ec-
clesia, sancti & viua atq; vera sunt ecclesie
membra. Sunt enim hypocrite multi, qui fo-
ris verbum Dei audiunt, & sacramenta pa-
lām percipiunt, Deum quoq; per Christum in-
uocare solum, Christū confiteri iustitiam suam
unicam, Deum item colere, & charitatis of-
ficia exercere, patientiaq; in calamitatibus ad

Ecclesia ali-
quando ui-
detur extin-
cta.

3. Reg. 19.
Apoca. 7.
2. Tim. 2.

Non om-
nes sunt ex
ecclesia qui
sunt in ec-
clesia. |

CONFES. ET EXPOS.

tempus perdurare videntur: sed intus vera
 spiritus illuminatione, & fide animiq; sinceri
 tate, & finali perseuerantia destituuntur. Qui
 etiam quales sint, tandem deteguntur ferè, lo
 annes enim Apostolus: Exierunt ex nobis, in-
 quit, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent
 ex nobis, permansissent utiq; nobiscum. Et ta-
 men dum hi simulant pietatem, licet ex eccle-
 sia non sint, numerantur tamen in ecclesia: si-
 cuti proditores in republica, priusquam dete-
 gantur, numerantur & ipsi inter ciues: & què
 admodum lolium vel zizania & palea inue-
 niuntur in tritico: aut sicut strumæ & tumo-
 res inueniuntur in integro corpore, cum reue-
 ra morbi & deformitates sint verius corporis
 quàm membra vera. Proinde ecclesia Dei re-
 ctè comparatur sagena, quæ omnis generis pi-
 sces attrahit, & agro, in quo inueniuntur &
 zizania & triticum. Vbi maximè cauere oport-
 tet, ne ante tempus iudicemus, & excludere
 abijcereque, aut excindere conemur eos, quos
 Dominus excludi abijciq; non vult, aut quos
 sine iactura ecclesiæ, separare non possumus.
 Rursus vigilandum est, ne stertentibus pijs,
 impij proficiendo, damnum dent ecclesiæ.

2. Ioan. 2.

Matth. 13.

Ne temerè
 & ante tem-
 pus iudice-
 mus.

Obfer-

Observandū præterea diligenter docemus. Vnitās ec-
in quo potissimum sit sita veritas & vnitas clesie non
ecclesie, ne temerè schismata excitemus, & in est in exter-
ecclesia foueamus. Sita est illa non in caremo- nis ritibus.
nijis & ritibus externis, sed magis in verita-
te & vnitate fidei catholice. Fides catholica,
non est nobis tradita humanis legibus, sed
scriptura diuina, cuius compendium, est sym-
bolum apostolicum. Vnde legimus apud vete-
ris rituum fuisse diuersitatem variam, sed
eam liberam, quā nemo vnquam existimaui-
dissolui vnitatem ecclesiasticam. In dogmati-
bis itaq;, & in vera concordiaq;, prædicatione
euangelij Christi, & in ritibus à Domino di-
sertè traditis, dicimus veram ecclesie consta-
re concordiam: vbi illam maximè Apostoli sen-
tentiam vrgemus, Quorūquor itaq; perfecti su-
mus, hoc sentiamus. Quòd si quid aliter senti-
tis, hoc quoq; vobis Deus reuelabit. Attamen
in eo ad quod peruenimus, eadem incedamus
regula, & itidem simus affecti.

Philipp. 3.

DE MINISTRIS ECCLESIAE,
 ipsorumq; institutione, & officijs.

CONFES, ET EXPOS.

Deus mini-
stris utitur
in ecclesia
institucnda.

DEus ad colligendam vel cōstituendam
sibi Ecclesiam, eandemq; gubernādam
& conseruandam, semper vsus est ministris,
ijsq; vitur adhuc, & vitetur porro, quoad ec-
clesia in terris fuerit. Ergo ministrorum ori-
go, institutio & functio vetustissima & ipsius
Dei, nō noua aut hominū est ordinatio. Pos-
set sanè Deus sua potentia immediatè sibi ad-
iungere ex hominibus ecclesiā, sed maluit age-
re cum hominibus per ministerium hominum.
Proinde spectandi sunt ministri non vt mini-
stri dūt axat per se, sed sicut ministri Dei, vt po-
tè per quos Deus salutē hominū operatur. Vn-
de cauedū monemus, ne ea quæ sunt cōuersionis
nostre & institutionis, ita occultæ virtuti spi-
ritus sancti attribuamus, vt ministerium ec-
clesiasticum euacuemus. Nam conuenit nos
semper esse memores verborum Apostoli,
Quomodo credent, de quo non audierunt?
Quomodo autem audient absque prædicante?
Ergo fides est ex auditu, auditus autem per
verbum Dei. Et quod Dominus dixit in e-
uangelio, Amen amen dico vobis, qui recipit
quencunq; misero, me recipit, qui autem me re-
cipit, recipit eum, qui me misit. Et quod vir

Institutio et
origo mini-
strorum.

Non contē-
nendum mi-
nisterium.

Rom. 10.

Ioan. 3.

Mace-

Macedo per visionem Paulo in Asia agenti
 apprensus, submonuit & dixit, Profectus in Acto. 16.
 Macedoniam, succurre nobis. Alibi enim idē 1. Cor. 3.
 Apostolus dixit, Dei sumus cooperarij, Dei
 agricolatio & adificatio estis. Rursus tamen
 & hoc cauendum est, ne ministris & ministe-
 rio nimium tribuamus, memores etiā hic ver-
 borum Domini, dicentis in euangelio, Nemo Ioan. 6.
 venit ad me, nisi pater meus traxerit eum. Et
 verborum Apostoli, Quis igitur est Paulus?
 Quis autem Apollo, nisi ministri per quos cre- 1. Cor. 9.
 didistis? & ut cuique Dominus dedit? Ego
 plantaui, Apollo rigauit: sed Deus dedit in-
 crementum. Itaq; non qui plantat est aliquid,
 neq; qui rigat, sed qui dat incrementum Deus.
 Credamus ergo Deum verbo suo nos docere Deus com-
 mouet cor-
 da.
 foris per ministros suos, intus autem comouere
 electorum suorum corda ad fidem per spiritum
 sanctum: ideoq; omnem gloriam totius huius
 beneficij referendam esse ad Deum. Sed ea de
 re dictum est & 1. cap. huius Exposit.

Et quidem ab initio mundi, vsus est Deus Quos &
 quales mi-
 nistros de-
 derit Deus
 orbi.
 omnium praestantissimis in mundo) simplici-
 bus quidem pluribus in mūdana sapientia uel
 philosophia, sed excellentissimis in vera theolo-

gia) hominibus, patriarchis videlicet, cū quibus non raro colloquutus est per angelos. Fuerunt enim patriarcha, sui seculi propheta siue doctores, quos Deus hoc nomine aliquot voluit secula viuere, vt essent veluti patres & lumina orbis. Sequutus est illos Moses cum prophetis, per vniuersum mundum celeberrimis. Quid quod post hos misit pater caelestis filium suum vnigenitum, doctorem mundi absolutissimum, in quo est abscondita diuina illa sapientia, & in nos deriuata, per sacratissimā simplicissimamq; & omnium perfectissimam doctrinam. Allegit enim ille sibi discipulos, quos fecit apostolos. Hi verò exeuntes in mundum vniuersum, collegerunt vbiq; ecclesias, per praedicationem Euangelij, deinde verò per omnes mundi ecclesias, ordinarunt pastores, atq; doctores, ex praecepto Christi, per quorum successores, hucusq; ecclesiam docuit ac gubernauit. Itaq; vt Deus ueteri populo dedit patriarchas vnā cū Mose & prophetis: ita noui testamenti populo, misit suum vnigenitum filium vnā cum apostolis, & doctoribus ecclesiae.

Christus
doctor.

Ministri
nouī testa-
menti.
1. Cor. 12.

Porrò ministri noui populi, varijs nuncupantur appellationibus. Dicuntur enim Apo-
stoli,

stoli, Propheta, Euangelista, Episcopi, Pres- Ephes. 4. Apostoli.
 byteri, Pastores atq, Doctores. Apostoli nul-
 lo certo consistebant loco, sed per orbem vari-
 as colligebant ecclesias. Quae ubi iam consti-
 tuta erant, desierunt esse apostoli, ac subierunt
 quiq, in sua ecclesia in locum istorum pastores.
 Propheta quondam praescij futurorum, vates Prophetae.
 erant: sed & scripturas interpretabatur. Qua
 les etiam hodie adhuc inueniuntur. Euangeli- Euangelistae.
 sta appellabantur scriptores euangelicae histo-
 ria, sed & pracones euangelij Christi: quomo-
 do & Paulus Timotheum iubet implere opus
 euangelista. Episcopi vero, sunt inspectores vi Episcopi.
 gilesq, ecclesiae, qui victum & necessaria eccle-
 siae dispensant. Presbyteri sunt seniores, & qua Presbyteri.
 si senatores, patresq, ecclesiae gubernantes ipsam
 consilio salubri. Pastores ouile Domini, & cu Pastores.
 stodiunt, & ei de rebus prospiciunt necessarijs.
 Doctores erudiunt, & vera fidem pietatemq, Doctores;
 docent. Licebit ergo nunc ecclesiarum mini-
 stros nuncupare Episcopos, Presbyteros, Pa-
 stores, atq, Doctores.

Sequentibus porro temporibus, multo plu- Ordines p^{ri}
 p^{is}tarum;
 res in ecclesiam Dei inductae sunt nuncupatio-
 nes ministrorum in ecclesia. Alij enim ordina-

CONFES. ET EXPOS.

ti sunt Patriarchæ, alij Archiepiscopi, alij Suffraganei, item Metropolitanæ, Archipresbyteri, Diaconi quoq;, Subdiaconi, Acoluthi, Exorcistæ, Cantores, Janitores, & nescio qui alij, ut Cardinales, Præpositi, & Priores, Patres minores & maiores, ordines maiores & minores: At de his omnibus nihil sumus nos solliciti, quales olim fuerint, aut nunc sint. Sufficit nobis apostolica de ministris doctrina.

De monachis.

Ita cum sciamus certò Monachos, & monachorum ordines vel sectas, neque à Christo, neq; ab Apostolis esse institutas, docemus nihileas ecclesie Dei utiles esse, imò perniciosas. Tamen si enim quondam (cum essent Solitarij & manibus sibi victum quærerent, nec ullis essent oneri, sed pastoribus ecclesiarum ubique parerent, ut Laici) fuerint tolerabiles, tamen nunc, quales sint videt, & sentit vniuersus orbis. Prætexunt nescio quæ vota, & viuunt votis suis vitam prorsus contrariam: ut prorsus optimi eorum inter eos numerari mereantur, de quibus dixit Apostolus, Audimus quosdam versantes inter vos inordinatè, nihil operis facientes, sed curiosè agentes. Tales ergo nos in nostris ecclesijs, nec habemus,
nec

2. Theff. 3.

nec in ecclesijs Christi habendos esse docemus.

Nemo autem honorem ministerij ecclesiastici usurpare sibi, id est, ad se largitionibus, aut ullis artibus, aut arbitrio proprio, rapere debet. Vocentur & eligantur electione ecclesiastica & legitima ministri ecclesiae: id est, eligantur religiosè ab ecclesia, vel ad hoc deputatis ab ecclesia, ordine iusto, & absque turba, seditionibus, & contentione. Eligantur autem non quilibet, sed homines idonei, eruditione iusta & sacra, eloquentia pia, prudentiaq; simplici, deniq; moderatione & honestate vitae insignes, iuxta canonem apostolicum, qui ab apostolo cõtextitur in 1. ad Tim. 3. cap. & ad Tit. 1. cap. Et qui electi sunt, ordinentur à senioribus cum orationibus publicis, & impositione manuum. Damnamus hic omnes qui sua sponte currunt, cum non sint electi, missi, vel ordinati. Damnamus ministros ineptos, & non instructos donis pastori necessarijs. Interim agnoscimus quorundam in veteri ecclesia pastorum simplicitatem innocuam, plus aliquando profuisse ecclesiae, quàm quorundam eruditionem variam, exquisitam, delicatamque, sed paulò fastuosiore. Unde ne ho-

Vocandi & eligendi sunt ministri.

Ordinatio!

Jerem. 23.

CONFES. ET EXPOS.

die quidem reiicimus simplicitatem quorundam probam, nec tamen omnino imperitam.

Omnes pij
sacerdotes,
Exod. 19,
1. Pet. 2,
Apoc. 1.

Nuncupāt sanè apostoli Christi omnes in Christum credentes sacerdotes, sed non ratione ministerij, sed quòd per Christū, omnes fideles facti reges & sacerdotes, offerre possumus spirituales Deo hostias. Diuersissima ergo inter se sunt sacerdotium & ministerium. Illud enim cōmune est Christianis omnibus, vt modò diximus, hoc non item. Nec è medio sustulimus ecclesiæ ministerium, quādo repudiauimus ex ecclesia Christi sacerdotium papisticum.

Sacerdotes
& sacerdotium.

Hebr. 4.

Equidem in nouo testamento, Christi non est amplius tale sacerdotium, quale fuit in populo veteri, quod vnctionem habuit exter-nam, vestes sacras, & caremonias plurimas: quæ typi fuerunt Christi: qui illa omnia veniens & adimplens, abrogauit. Manet autem ipse solus sacerdos in æternum: cui ne quid derogemus, nemini inter ministros sacerdotis vocabulum communicamus. Ipse enim Dominus noster, non ordinauit vllos in ecclesia noui testamenti sacerdotes, qui accepta potestate à Suffraganeo, offerant quotidie hostiam, ipsam inquam carnem & ipsum sanguinem
Domini

Domini pro viuis & mortuis, sed qui doceant
 & sacramēta administrent. Paulus enim sim-
 pliciter & breuiter, quid sentiamus de noui te-
 stamenti, vel de ecclesiæ Christianæ ministris, Ministri no-
 ui testamen-
 ti quales.
 & quid eis tribuamus, exponens, Sic nos æsti-
 met homo, inquit, vt ministros Christi, & di-
 spensatores mysteriorum Dei. Proinde vult
 apostolus, vt de ministris sentiamus, tanquam
 de ministris: ~~quæ~~ ^{quæ} tæc verò nuncupauit apo-
 stolus subremigatores, qui ad nauclerum vni-
 cè respiciunt, vel homines non sibi nec suo arbi-
 trio, sed alijs viuentes, dominis inquam suis, à
 quorum mandatis omnino dependent. Nam
 minister ecclesiæ totus & in omnibus suis of-
 ficijs, non suo arbitrio indulgere, sed illud dun-
 taxat exequi iubetur, quod in mādatis habet
 à suo domino. Et in præsentī quis sit dominus
 exprimitur, Christus cui in omnibus ministe-
 rij negotijs sunt mancipati ministri. Adijcit Ministri de
 dispensatores
 mysteriorū
 Dei.
 præterea quò ministerium plenius explanet,
 ministros ecclesiæ, æconomos esse vel dispensa-
 tores mysteriorum Dei. Mystera verò Dei
 multis in locis, imprimis ad Ephes. 3. appella-
 uit Paulus Euangelium Christi. Mystera
 nuncupauit etiam vetustas, Christi sacramen-

CONFES. ET EXPOS.

Lucæ 12. *ta. Proinde in hoc sunt vocati ministri ecclesie, ut Euangelium Christi annuntient fidelibus, & sacramenta administrēt. Alibi enim legimus in euangelio de fideli seruo & prudente, quòd eum dominus constituit super familiam suam, ut tempore opportuno det ei cibum suum. Rursus proficiscitur alibi in euangelio peregrè homo, relinquens domum, & in hac dat seruis suis potestatem vel substantiam suam, & suum cuiq; opus.*

De potestate ministro-
rum eccle-
siae.

Nunc ergo commodè dicemus etiam quædam de potestate & officio ministrorum ecclesie. De potestate hac operiosius quidam disputarunt, subdideruntq; suæ potestati omnia in terris summa, idq; contra mandatum domini, qui suis dominium prohibuit, humilitatem autem maximopere commendauit. Reuera alia quidem potestas est mera & absoluta, quæ & iuris vocatur. Ea potestate Christo domino vniuersorū subiecta sunt omnia: sicuti ipse restatus est & dixit, *Data est mihi oēs potestas in cælo & in terra. Et iterum. Ego sum primus & nouissimus, ecce sum viuens in secula seculorum, & habeo clauēs inferni & mortis. Item, Ipse habet clauem David, qui aperit, et nemo*

Lucæ 12.
Mat. 18.20

Mat. 28.
Apoc. 1.3.

nemo claudit, claudit & nemo aperit. Hanc potestatem sibi seruat Dominus, nec in alium quenquam transfert, vt ipse deinceps ociosus assistat, operantibus ministris spectator. Isaias enim, Clauem domus David, inquit, ponam super humerum eius. Et iterum, Cuius imperium erit super humerum eius. Nam gubernationem non iniicit alijs in suos humeros, sed seruat & vitur adhuc potestate sua, gubernans omnia. Alia porro potestas est officij vel ministerialis, limitata ab eo, qui plena vitur potestate. Ea ministerio, quam imperio similior est. Concedit enim dominus aliquis œconomus suo potestatem in domum suam, quo nomine & claues dat, quibus intromittat in domum, vel ex domo excludat, quos Dominus vel intromitti vult vel excludi. Iuxta hanc potestatem, facit minister ex officio, quod à Domino iussus est facere; & dominus ratum habet, quod facit, ipsumque ministri sui factum perinde vt suum, vult estimari atque agnosci. Quò nimirum pertinent illæ Euangelicæ sententiæ, Dabo tibi claues regni cœlorum, &, Quicquid alligaueris aut solueris in terra, alligatum aut solutum erit in cœlis. Item, Quorumcumq;

Potestatem
ueram sibi
seruat Do-
minus.
Isaia 9. 22.

Potestas o-
ficij & mi-
nisterialis.

Claues.

Matth. 16.

Ioan. 20.

CONFES. ET EXPOS.

remiseritis peccata, remittentur eis, & quorumcunque retinueritis peccata, retenta erunt. Nisi verò minister res omnes ita expediuerit, sicut iussus est à domino suo, sed limites fidei transilierit, sanè irritum habetur à domino, quod fecit. Proinde potestas ecclesiastica ministrorum ecclesie, est functio illa, qua ministri Ecclesiam Dei gubernant quidem, verum omnia in ecclesia sic faciunt, quemadmodum verbo suo præscripsit dominus: quæ cum facta sunt, fideles tanquam ab ipso domino facta reputant. Et de Clauibus, antea quoque dictum est nonnihil.

Vna & æqualis potestas ministrorum.

Data est autem omnibus in ecclesia ministris vna & æqualis potestas siue functio. Certè ab initio, episcopi vel presbyteri ecclesiam communi opera gubernauerunt: nullus alteri se prætulit, aut sibi ampliorem potestatem dominiumue in coepiscopos vsurpauit. Memores enim verborum domini, Qui voluerit inter vos primus esse, sit vester seruus, continuerunt se in humilitate, & mutuis officijs iuuerunt se inuicè in gubernanda & conseruanda ecclesia. Interea propter ordinem seruandum, vnus aut certus aliquis ministrorum, cœcum

Luc. 12.

Ordo seruandus.

CONUO-

conuocauit, & in cœtutes consultandas proposuit, sententias item aliorum collegit, denique ne qua oriretur confusio, pro virili cauuit. Sic legitur fecisse in Actis Apostolorum S. Petrus, qui tamen ideo nec alijs fuit præpositus, nec potestate maiore cæteris præditus. Rectissimè enim Cyprianus martyr, de Simplicitate clericorum, Hoc erant utiq; inquit, & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia vna monstratur. Refert item S. Hieronymus non disparia, in Comment. ad epist. ad Titum Pauli, & dicit, Antequam diaboli instinctus studia in religione fierent, communi presbyterorum consilio, ecclesiæ gubernabantur, postquam verò vnusquisque eos, quos baptisauerat, suos putabat, non Christi, decretum est, ut vnus de presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis ecclesiæ cura pertineret, & schismatū semina tollerentur. Hoc tamen decretum Hieronymus, non pro diuino venditat. Mox enim subiicit, Sicut presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuerit esse subiectos: ita episco-

Quando &
quo modo
vnus alijs
prepositus.

CONFES. ET EXPOS.

scopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispositionis dominicæ veritate, presbyteris esse maiores, & in communi debere ecclesiam regere. Hæc ille, Ideoque nemo iure prohibuerit ad ueterem ecclesiæ Dei constitutionem redire, & illam præ humana consuetudine recipere.

Que sint ministrorū officia.

Officia ministrorum sunt varia, quæ tamen plerique ad duo restringunt, in quibus omnia alia comprehenduntur, ad doctrinam Christi euangelicam, & ad legitimam sacramentorum administrationem. Ministrorum enim est congregare cœtum sacrum, in hoc exponere uerbum Dei, & uniuersam doctrinam accommodare ad rationem usumq; ecclesiæ, ut ea quæ docentur, prosint auditoribus, & edificent fideles. Ministrorum inquam est, docere imperitos, hortari item, & urgere ad progrediendū in uia domini cessantes, aut etiam tardius procedentes, consolari item & confirmare pusillanimes, munireq; cōtra satanæ tentationes varias, corripere peccantes, reuocare in uiam errantes, lapsos erigere, contradicentes reuincere, lupos denique ab ouili dominico abigere, scelera item & sceleratos, prudenter
& grā

& grauiter increpare, neque conuiuere aut ca-
 cere ad consclerationem: sed & sacramenta
 administrare, vsumq; eorum iustum commen-
 dare, & omnes ad illa percipienda per sanam
 doctrinam prae parare, in vnitae quoq; sancta
 fideles conserua e, & schismata prohibere, de
 nique catechizare rudes, pauperum necessita-
 tem commendare ecclesiae, agrotantes & va-
 rijs impexos tentationibus visitare, instrue-
 re, & in via vitae retinere: praeterea orationes
 publicas, vel supplicationes necessitatis tem-
 pore, vnà cum ieiunio, id est, abstinentia san-
 cta procurare, & omnia quae pertinent ad ec-
 clesiarum tranquillitatem, pacem & salutem,
 quam diligentissimè curare. Vt autem haec o-
 mnia rectius faciliusq; possit minister prae-
 stare, requiritur ab eo imprimis, vt sit Dei ti-
 mens, oret sedulo, lectioni sacrae intendat, et in
 omnibus & semper vigilet, & puritate vitae
 omnibus praeluceat. Cumq; omnino oporteat
 esse in ecclesia disciplinam, & apud veteres Disciplina.
 quondam vsitata fuerit Excomunicatio, fue-
 rintque iudicia ecclesiastica in populo Dei, in
 quibus per viros prudentes & pios exerce-
 batur haec disciplina, ministrorum quoque

CONFES. ET EXPOS.

fuerit ad ædificationem, disciplinam moderari hanc, pro conditione temporum, status publici, ac necessitate. Vbi semper tenenda est regula, omnia fieri debere ad ædificationem, decenter, honestè, sine tyrannide & seditione.

2. Cor. 10. Apostolus enim testatur sibi à Deo traditam esse in ecclesia potestatem ad ædificationem & non destructionē. Nam ipsemet Dominus vetuit lolium in agro dominico eradicari, quando periculum sit, ne & triticum euellatur.

Ministri
quos mali
audiendi.

Cæterum execramur in presenti Donatistarum errorem, qui doctrinam & administrationem sacramentorum, vel efficacem vel inefficacem, ex mala vel bona ministrorum vita æstimant. Scimus enim vocem Christi audiendam esse vel ex malorum ministrorum ore. Quando ipse Dominus dixit. Quæ dicunt facite, secundum opera autem eorum nolite facere. Scimus sacramenta, ex institutione, & per verbū Christi sanctificari, & efficacia esse pijs, tametsi offerantur ab indignis ministris. De qua re ex scripturis, multa contra Donatistas disputauit Beatus Dei seruus Augustinus. Atqui debet interim iusta esse inter ministros disciplina. Inquirendum enim diligenter in

ter in doctrinam & vitam ministrorum, in Synodis. Corripiendi sunt peccantes à senioribus, & in viam reducendi, si sunt sanabiles, aut deponendi, & velut lupi, abigendi sunt per veros pastores à grege dominico, si sunt incurabiles. Si enim sint pseudodoctores, minime ferendi sunt. Neque verò & Oecumenica improbamus concilia, si ad exemplum celebrentur apostolicum, ad ecclesiæ salutem, non perniciem.

Ministri quoq; fideles omnes, ut boni operarii, mercede sua digni sunt, nec peccat, quando stipendium omniaq; interim necessaria pro se & sua familia accipiunt. Nam Apostolus ostendit hæc iure dari ab ecclesia, & accipi à ministris, in 1. ad Corinth. 9. & in 1. ad Tim. 5. & alibi quoque. Confutati sunt autem apostolica doctrina, & Anabaptistæ, qui ministros ex ministerio suo viuentes, damnant, & conuictijs proscindunt.

Dignus operarius sua mercede.

DE SACRAMENTIS ECCLESIAE CHRISTI.

XIX.

Predicationi verbi sui adiunxit Deus sacramenta adiuncta uerbo, & quid sint.

Sacramenta adiuncta uerbo, & quid sint.

CONFES. ET EXPOS.

ta vel signa sacramentalia. Ita enim clarè testatur vniuersa scriptura sacra. Sunt autem sacramenta, symbola mystica, vel ritus sancti aut sacra actiones, à Deo ipso instituta, constantes verbo suo, signis, & rebus significatis, quibus in ecclesia summa sua beneficia, homini exhibita, retinet in memoria, & subinde renouat, quibus item promissiones suas obsignat, & quæ ipse nobis interius præstat, exterius repræsentat, ac veluti oculis contemplanda subiicit, adeoq; fidem nostram, spiritu Dei in cordibus nostris operante, roborat & auget: quibus denique nos ab omnibus alijs populis & religionibus separat, sibi que soli consecrat & obligat, & quid à nobis requirat, significat.

Sacramenta
alia veteris,
alia noui te-
stamenti.

Et sunt quidem alia veteris, alia noui populi sacramenta. Veteris populi sacramenta fuerunt, Circūcisio & Agnus paschalis, qui immolabatur: quo nomine ad sacrificia refertur, quæ fuerunt celebrata ab origine mundi. Noui populi sacramenta sunt, Baptismus & Cæna dominica. Sunt qui sacramenta noui populi, septem numerent. Ex quibus nos penitentiam, ordinationem ministrorum, non paschicam

Noui populi
sacramenta
sunt quor.

pisticam quidem illam, sed apostolicam, & ma-
 trimonium agnoscimus instituta esse Dei uti-
 lia, sed non sacramenta. Confirmatio & Ex-
 tremam unctio, inuenta sunt hominum, quibus
 nullo cum damno carere potest ecclesia. Ne-
 que illa nos in nostris ecclesijs habemus. Nam
 habent illa quaedam, quae minimè probare pos-
 sumus. Nundinationem omnem, quam exer-
 cent Romanenses in dispensatione sacramen-
 torum, omnino execramur. Author autem sa-
 cramentorum omnium, non est homo ullus
 sed Deus solus. Homines sacramenta insti-
 tuere non possunt. Nam pertinent illa ad cul-
 tum Dei. At hominum non est instituire &
 formare Dei cultum: sed traditum à Deo re-
 cipere & custodire. Præterea habent symbo-
 la promissiones adiunctas, quae requirunt fi-
 dem. Fides autem solo Dei verbo innititur. Et
 verbum Dei habetur instar tabularum, lite-
 rarum, sacramenta verò instar sigillorum: quae
 literis Deus, appedit solus. Et ut Deus sacra-
 mentorum author est, ita perpetuò operatur in
 ecclesia, in qua ritè peraguntur sacramenta:
 adeò ut fideles cum à ministris sacramenta per-
 ciipiunt, agnoscant operari Deum in suo instituto,

Author sa-
 cramento-
 rum.

Christus o-
 peratur ad-
 huc in sacra-
 mentis.

CONFES. ET EXPOS.

ideoque sacramenta perinde, ac ex ipsius Dei manu percipere, & ipsis ministri vicium (si quod insigne ipsi insit) non obesse, quando agnoscant sacramentorum integritatem dependere ab institutione Domini. Unde etiam discriminant apertè in administratione sacramentorum, inter dominum ipsum, & domini ministrum, conficientes sacramentorum res dari ab ipso domino, symbola autem à domini ministris.

Discriminandum inter auctorem & ministrum sacramentorum.

Substantia vel præcipuum in sacramentis.

Ceterum præcipuum illud, quod in omnibus sacramentis proponitur à Deo, & attenditur à pijs omnibus omnium temporum (quod alij nuncupant substantiam & materiam sacramentorum) Christus est servator, hostia illa unica, agnus item ille Dei mactatus ab origine mundi, petra quoque illa, de qua omnes maiores nostri biberunt, per quem electi omnes circumciduntur sine manibus, per spiritum sanctum, abluuntur que à peccatis suis omnibus, & aluntur vero corpore & sanguine Christi ad vitam æternam.

Similitudo & differentia sacramentorum veteris & novi populi.

Et quantum quidem attinet ad illud, quod in sacramentis est præcipuum, & res ipsa, paria sunt utriusque populi sacramenta. Nam
Christus

Christus vnicus mediator, & seruator fidelium, vtrobique est illud præcipuum, & ipsa res sacramentorum. Vnus & idem Deus, vtrobique horum est author. Vtrique populo data sunt illa, vt signa adeoq̄ae ob signationes gratiæ & promissionum Dei, quæ in memoriam reducant, reparentq̄ maxima Dei beneficia, quibus item fideles ab omnibus alijs orbis religionibus seiungerentur, deniq̄, quæ spiritaliter per fidem perciperentur, & percipientes obstringerent ecclesiæ, & ipsos sui admonerent officij. In his inquam & similibus, non disparia sunt vtriusque populi sacramenta, quæ tamen in signis sunt diuersa.

Et quidem constituimus etiam in his ampliore differentiam. Nostra enim firmiora & magis durabilia sunt, vtpote quæ in finem vsque seculi nunquam mutabuntur. Sed & rem & promissionem completam vel perfectam in Christo restantur, quam complendant illa significabant. Simpliciora item sunt nostra & minus operosa, minus item sumptuosa, & cæremonijs inuoluta. Pertinent præterea ad ampliore populum, per totum terrarum orbem dispersum: cumq̄ etiam illustri-

CONFES. ET EXPOS.

ra sint, & maiorem (per spiritum sanctum) excitent fidem, insequitur etiam vberior spiritus copia.

Veterib. ab
rogatis, no-
stra succes-
serunt sacra-
menta.

Certè cum Christus verus Messias nobis sit exhibitus, & abundantia gratiæ effusa in populum noui testamenti, abrogata sunt vtrique, ac desierunt veteris populi sacramenta, & subrogata sunt noui testamenti symbola, in locum circumcisionis, baptismus, & in locum agni pascalis sacrificiorumq̄, cœna dominica.

Quibus res
bus cōstent
sacramēta.

Sicut autem quondam sacramenta constabant verbo, signo & re significata, ita nunc quoque iisdem veluti partibus absoluuntur. Nam verbo Dei fiunt, quæ antea non fuerunt, sacramenta. Consecrantur enim verbo, & sanctificata esse ostenduntur ab eo qui instituit. Et sanctificare vel cōsecrare, est rem aliquam Deo sacrisq̄ vsibus dedicare, hoc est, à communi vel prophano vsu segregare, & sacro vsui destinare. Sunt enim in sacramentis signa petita ex vsu vulgari, res externæ & visibiles. In baptismo enim, signum est elementum aquæ, ablutioque illa visibilis, quæ fit per ministrum. Res autem significata, est regene-
ratio

Cōsecratio
sacramento-
rum.

ratio vel ablutio à peccatis. In cœna verò Domini, signum est panis & vinum, sumptum ex communi usu cibi & potus. Res autem significata, est ipsum traditum Domini corpus, & sanguis eius effusus pro nobis, vel communio corporis & sanguinis Domini. Proinde aqua, panis & vinū sua natura, & extra institutionem diuinam, ac usum sanctum, duntaxat id sunt, quod esse dicuntur, & experimur. Ceterum, si accedat Domini verbum, cum inuocatione diuini nominis, & renouatione primæ institutionis & sanctificationis, signa ista consecratur, & sanctificata à Christo esse ostenduntur. Manet enim semper efficax in ecclesia Dei prima Christi institutio, & consecratio sacramentorum, adeò vt qui nō aliter celebrant Sacramenta, quàm ipse Dominus ab initio instituit, fruantur etiam nunc prima illa consecratione omnium præstantissima. Et ideo recitatur in celebratione sacramentorū ipsa verba Christi. Et quoniā verbo Dei discimus, quòd signa hæc in alium finem sint instituta à Domino, quàm vsurpentur vulgò, ideo docemus signa nunc in vsu sacro, vsurpare rerū signatarum vocabula, nec appellari amplius aquam tan-

Signa accis
più rerū
signatarum
nomina.

CONFES. ET EXPOS.

tum, panem & vinum, sed etiam regenera-
tionem vel lauacrum renouationis, item cor-
pus & sanguinem domini, vel symbola aut
sacramenta corporis & sanguinis Domini.
Non quòd symbola mutantur in res signifi-
catas, & desinant esse id quod sunt sua na-
tura. Alioqui enim sacramenta nō essent, quæ
re significata duntaxat constarent, signa non
essent: sed ideo vsurpant signa rerum nomi-
na, quòd rerum sacrarum sunt symbola my-
stica, & signa & res significata, inier se sacra-
mentaliter coniungantur, coniungantur in-
quam, vel vniantur per significationem my-
sticam, & voluntatem vel consilium eius, qui
sacramenta instituit. Non enim aqua, panis
& vinum, sunt signa vulgaria, sed sacra. Et
qui instituit aquam baptismi, non ea volun-
tate consilioq; instituit, vt fideles aqua dun-
taxat baptismi perfundantur: & qui iussit
in Cœna, panem edere, & vinum bibere, non
hoc voluit, vt fideles panem & vinum tant-
tū percipiant, sine mysterio, sicut domi sue
panem manducāt, sed vt rebus quoq; significa-
tis, spiritualiter cōmunicent, et verè per fidem
abluantur à peccatis, & Christo participant.

Vnio sacra-
mentalialis.

Idcir-

Idcirco minimè probamus eos, qui sanctificationem sacramentorum attribuunt, nescio quibus characteribus, & recitationi, vel virtuti verborum pronuntiatorum à consecrato, & qui habeat intentionem consecrandi, aut rebus alijs aduentitijs, quæ neque Christi, neque Apostolorum, vel verbo, vel exemplo nobis traduntur. Neque probamus eorum quoque doctrinam, qui de sacramentis perinde loquuntur, ut signis communibus, non sanctificatis aut efficacibus. Neque eos probamus, qui propter inuisibilia, aspernantur in sacramentis visibilia, adeoq; signa sibi credunt fore superuacanea, quòd rebus se iam frui arbitrantur, quales Messaliani fuisse dicuntur. Neque verò approbamus istorum quoque doctrinam, qui docent gratiam & res significatas, signis ita alligari & includi, ut quicumque signis exterius participent, etiam interius gratiæ rebusq; significatis, participes sint, quales quales sint.

Interim sicut à dignitate, vel indignitate ministrorum, non aestimamus integritatem sacramentorum, ita neque à conditione summentium. Agnoscimus enim sacramentorum

Sacramentis res necq; incluse sūt, neque alligatæ.

CONFES. ET EXPOS.

integritatem, ex fide vel veritate meraque bonitate Dei dependere. Sicut enim verbum Dei manet verum verbum Dei, quo non tantum verba nuda recitatur, dum predicatur, sed simul à Deo offeruntur res verbis significatæ, vel annuntiatæ, tametsi impij vel increduli verba audiant, & intelligant, rebus tamen significatis non perfruantur, eò quod vera fide non recipiant. Ita sacramenta verbo, signis & rebus significatis, constantia, manent vera & integra sacramenta, non tantum significantia res sacras, sed Deo offerente etiam res significatas, tametsi increduli res oblatas non percipiant. Fit hoc non dantis aut offerentis Dei vitio, sed hominum sine fide illegitimeque accipientium culpa: quorum incredulitas, fidem Dei irritam non facit.

Rom. 3.
Ad quid instituta sacramenta.

Porrò cum mox ab initio, quando expositum est, quid sint sacramenta, pariter & obiter explicatum sit, ad quid sint instituta, non est quòd semel dicta, cum molestia repetantur. Consequenter ergo sigillatim dicemus, de novi populi sacramentis.

DE SANCTO BAPTISMO.

XX.

Baptismus à Deo institutus & consecratus est, primusq; baptisavit Ioannes, qui Christum aqua in Iordane tinxit. Inde defluxit ad Apostolos, qui & ipsi aqua baptisaverunt. Iussit hos manifestè dominus Evangelium prædicare, et baptisare, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Et Petrus ad Iudeos interrogantes quid facere deberent? dixit in Actis, Baptisetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, ad remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti. Unde à nonnullis baptismus nuncupatus est signum initiale populi Dei, utpote quo initiantur Deo, electi Dei.

Institutio
Baptismi.

Matth. 28.

Acto. 2.

Vnus est duntaxat Baptismus in Ecclesia Dei, & satis est semel baptisari, vel initiari Deo. Durat autem semel susceptus baptismus per omnem vitam, & est perpetua obsequatio adoptionis nostræ. Etenim baptisari in nomine Christi, est inscribi, initiari, & recipi in fœdus, atq; familiam, adeoq; in hæreditatem filiorum Dei, imò iam nunc nuncupari nomi-

Vnus est baptismus.

Baptisari
quid sit?

CONFES. ET EXPOS.

ne Dei, id est, appellari filium Dei, purgari item à sordibus peccatorum, & donari varia Dei gratia, ad vitam nouam & innocentem. Baptismus ergo in memoria retinet, & reparat ingens Dei beneficium, generi mortalium præstitum. Nascimur enim omnes in peccatorum sordibus, & sumus filij iræ. Deus autem qui diues est misericordia, purgat nos à peccatis gratuito, per sanguinem filij sui, & in hoc adoptat nos in filios, adeoque fœdere sancto nos sibi connectit & varijs donis ditat, vt possimus nouam viuere vitam. Obsignantur hæc omnia baptismo. Nam intus regeneramur, purificamur, & renouamur à Deo per spiritum sanctum: foris autem accipimus obsignationem maximorum donorum, in aqua, qua etiam maxima illa beneficia representantur, & veluti oculis nostris conspicienda proponuntur. Ideoque baptisamur, id est, abluimur, aut aspergimur aqua visibili. Aqua enim sordes mundat, deficientia & aestuantia recreat, & refrigerat corpora. Gratia verò Dei hæc animabus præstat, & quidem inuisibiliter vel spiritualiter.

Aqua baptisamur.

Sepa-

Separat item nos Deus baptismi symbolo ab omnibus alienis religionibus & populis, & sibi consecrat ceu peculium: nos itaque dum baptisamur, consuevimur fidem nostram, & obstringimur Deo ad obedientiam & mortificationem carnis vitæq; nouitatem, adeoque inscribimur in sanctam Christi militiam, ut toto vitæ cursu pugnemus contra mundum & satanam, atque carnem propriam. Baptisamur præterea in vnum ecclesiæ corpus, ut cum omnibus membris ecclesiæ, pulchrè in vna & eadem religione mutuisq; officijs, consentiamus.

Baptismi obligatio.

Credimus perfectissimam esse baptisandi formam, qua Christus ipse baptisatus est, & qua baptisarunt apostoli. Ergo quæ humana inuentione postea adiecta & usurpata sunt in ecclesia, non arbitramur necessaria esse ad perfectionem baptismi: cuius generis est exorcismus, vsus itè ardentis luminis, olei, salis, sputi, & similibus rerum, ut quòd baptismus singulis annis, pluribus cæremonijs bis consecratur. Nos enim credimus vnũ ecclesiæ baptismum, in prima Dei institutione sanctificatum esse, & consecrari per verbum, efficacemq; esse

Forma baptisandi.

CONFES. ET EXPOS.

Minister
baptismi.

Anabapti-
stæ.

nunc etiam, propter primâ Dei benedictione.
Docemus baptismum in ecclesia non admi-
nistrari debere à mulierculis, vel ab obstetri-
cibus. Paulus enim remouit mulierculas ab
officijs ecclesiasticis. Baptismus autem perti-
net ad officia ecclesiastica. Damnamus Ana-
baptistas, qui negant baptisandos esse infan-
tulos recens natos à fidelibus. Nam iuxta do-
ctrinam Euangelicam, horum est regnum
Dei, & sunt in fœdere Dei, cur itaq; non dare-
tur eis signum fœderis Dei? Cur non per san-
ctum baptisma initiarentur, qui sunt peculiâ
& in ecclesia Dei? Damnamus Anabaptis-
tas, & in alijs ipsorum dogmatibus, quæ con-
tra verbum Dei peculiaria habent. Non su-
mus ergo Anabaptistæ, neq; cum eis in vlla re
ipsorum communicamus.

DE SACRA COENA.

Domini.

XXI.

Cœna do-
mini.

Cœna domini, quæ & mensa domini &
Eucharistia, id est, gratiarû actio nun-
cupatur, ideo cœna nuncupatur vulgo, quòd à
Chri-

Christo in ultima illa cœna sua instituta sit, eamq̄ adhuc repræsentet, ac in ipsa spiritualiter cibentur & potentur fideles. *Author enim Cœnæ dominicæ, non est Angelus aut homo ullus, sed ipse Dei filius dominus noster Iesus Christus, qui primus eam ecclesiæ suæ cōsecrauit. Durat autem ea consecratio vel benedictio adhuc apud omnes eos, qui non aliam cœnam, sed illam ipsam celebrant, quam dominus instituit: ad quam verba cœnæ domini recitant, & in omnibus ad unum Christum vera fide respiciunt, ex cuius veluti manibus accipiunt, quod per ministerium ministrorum ecclesiæ accipiunt. Retinere vult Dominus ritum hoc sacro, in recenti memoria, maximum generi mortalium præstitum beneficium, nempe, quòd tradito corpore & effuso suo sanguine, omnia nobis peccata nostra condonavit, ac à morte æterna & potestate diaboli nos redemit, iam pascit nos sua carne & potat suo sanguine, quæ vera fide spiritualiter percepta, alunt nos ad vitam æternam. Et hoc tantum beneficium renouatur toties, quoties cœna domini celebratur. Dixit enim Dominus: Hoc facite in mei commemorationem.*

Author &
consecra-
tor cœnæ.

Memoria
beneficiorū
Dei.

CONFES. ET EXPOS.

Signum &
res signata.

Obfignatur item hac cœna sacra, quòd reuera corpus domini pro nobis traditum, & sanguis eius in remissionem peccatorum nostrorum effusus est, ne quid fides nostra vacillet. Et quidem visibiliter hoc foris sacramento per ministrum representatur, & veluti oculis contemplandum exponitur, quod intus in anima inuisibiliter, per ipsum spiritum sanctum præstatur. Foris offertur à ministro panis, & audiuntur voces Domini, Accipite, edite, Hoc est corpus meum, Accipite & diuidite inter vos, Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis meus. Ergo accipiunt fideles quod datur à ministro domini, & edunt panem domini, ac bibunt de poculo domini: intus interim opera Christi per spiritum sanctum, percipiunt etiam carnem & sanguinem domini, & pascuntur his in vitam æternam. Etenim caro & sanguis Christi, verus cibus & potus est ad vitam æternam: & Christus ipse, quatenus pro nobis traditus & saluator noster est, illud præcipuum Cœnæ est, nec patimur quicquã aliud in locum eius substitui.

Vt autem rectius & perspicacius intelligatur, quomodo caro & sanguis Christi sint cibus

bus & potus fidelium, percipianturq; à fidelibus ad vitam æternam, paucula hæc adijcimus. Manducatio non est vnius generis. Est enim manducatio corporalis, qua cibus in os percipitur ab homine, dentibus atteritur, & in ventrem deglutitur. Hoc manducationis genere intellexerunt olim Capernaïta sibi manducandam carnem Domini, sed refutatur ab ipso, Ioan. cap. 6. Nam vt caro Christi corporaliter manducari non potest citra flagitium aut truculentiam, ita non est cibus ventris. Id quod omnes fateri coguntur. Improbamus itaque canonem in Decretis pontificum, Ego Berengarius, de Consecrat. Distinct. 2. Neq; enim credidit vetustas pia, neq; nos credimus, corpus Christi manducari ore corporis corporaliter, vel essentialiter.

Est & spiritualis manducatio corporis Christi, non ea quidem, qua existimemus cibum ipsum mutari in spiritum. sed qua, manente in sua essentia & proprietate corpore & sanguine Domini, ea nobis communicantur spiritualiter, vtique non corporali modo, sed spirituali, per spiritum sanctum, qui videlicet ea, quæ per carnem & sanguinem Domini pro nobis

Spiritualiter manducare dominum.

CONFES. ET EXPOS.

in mortem tradita, parata sunt, ipsam inquit
 remissionem peccatorum, liberationem, & vi-
 tam eternam, applicat & confert nobis, ita
 ut Christus in nobis viuat, & nos in ipso viua-
 mus, efficitque ut ipsum, quod talis sit cibus &
 potus spiritualis noster, id est, vita nostra
 vera fide percipiamus. Sicut enim cibus & po-
 tus corporalis, corpora nostra non tantum re-
 ficiunt ac roborant, sed & in vita conseruant;
 ita & caro Christi tradita pro nobis, & san-
 guis eius effusus pro nobis, non tantum refici-
 unt & roborant animas nostras, sed etiam in
 vita conseruant, non quatenus quidem corpo-
 raliter eduntur & bibuntur, sed quatenus spi-
 ritualiter nobis à spiritu Dei communican-
 tur, dicente Domino, Et panis quem ego da-
 bo, caro mea est, quam dabo pro mundi vita.
 Item, Caro (nimirum corporaliter manducata)
 non prodest quicquam, spiritus est, qui viuificat.
 Et verba quae loquor vobis, spiritus & vita
 sunt. Et sicut oportet cibum in nosmetipsos e-
 dendo recipere, ut operetur in nobis, suamque
 in nobis efficaciam exerat, cum extra nos po-
 situs, nihil nobis proffit; ita necesse est nos fide
 Christum recipere, ut noster fiat, viuatque in no-
 bis

Christus ci-
 bus confet-
 mat in vita.

Christus e-
 ditur uel
 percipitur
 fide.

bis, & nos in ipso. Dicit enim, Ego sum panis vita. Qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet vnquam. Item, Qui edet me, viuet & ipse propter me: ac manet in me, & ego in ipso. Ex quibus omnibus claret nos, per spiritualem cibum, minimè intelligere imaginarium, nescio quem cibum, sed ipsum Domini corpus pro nobis traditum, quod tamen percipiatur à fidelibus, non corporaliter, sed spiritualiter per fidem. In qua re sequimur per omnia doctrinam ipsius Saluatoris Christi domini, apud Ioannem capite sexto. Et hic esus carnis, & potus sanguinis Domini, ita est necessarius ad salutem, vt sine ipso nullus seruari possit. Fit autem hic esus & potus spiritualis, etiam extra Domini cœnam, & quozies, aut vbiunque homo in Christum crediderit. Quò fortassis illud Augustini pertinet, Quid paras dentem & ventrem? crede, & manducaſti.

Spirituales
 cibus.

Manduca-
 tio ad salu-
 tem necessa-
 ria.

Præter superiorem manducationem spiritualem, est & sacramentalis manducatio corporis domini, qua fidelis non tantum spiritualiter & internè participat vero corpore & sanguine Domini, sed foris etiam accedendo

Sacramen-
 taliter man-
 ducare do-
 minum.

CONFES. ET EXPOS.

ad mensam domini, accipit visibile corporis & sanguinis domini sacramentū. Prius quidem, dum credidit fidelis, viuificum alimentum percepit, & ipso fruitur adhuc, sed ideo, dum sacramentum quoque accipit, non nihil accipit. Nam in continuatione communicationis corporis & sanguinis domini pergit, adeoque magis magisque incenditur, & crescit fides, ac spiritali alimonia reficitur. Dum enim uiuimus, fides continuas habet accessiones. Et qui foris vera fide sacramentum percipit, idem ille non signum duntaxat percipit, sed re ipsa quoque, ut diximus, fruitur. Præterea idem ille institutioni & mandato domini obedit, lætoque animo gratias pro redemptione sua totiusque generis humani agit, ac fidelem mortis dominicæ memoriam peragit, atque coram ecclesia, cuius corporis membrum sit, attestatur: obsignatur item percipientibus sacramentum, quod corpus domini nō tantum in genere pro hominibus sit traditum, & sanguis eius effusus, sed peculiariter pro quouis fidei communicante, cuius cibus & potus sit ad vitam æternam.

Cæterum qui nulla cum fide ad hanc sacram

eram domini mensam accedit, sacramento dum
 taxat communicat, & rem sacramenti, unde
 est vita & salus, non percipit. Et tales indi-
 gnè edunt de mensa domini. Qui autem indi-
 gnè edunt de pane domini, & de poculo eius
 bibunt, rei sunt corporis & sanguinis domini,
 & ad iudicium sibi edunt & bibunt. Nam
 cum vera fide non accedant, mortem Christi
 contumelia afficiunt, & ideo damnationem si-
 bi ipsis edunt & bibunt.

Incredulū
 sumunt sibi
 sacramentū
 in iudiciū.

Ergo corpus domini & sanguinè eius, cum
 pane & vino non ita coniungimus, ut panem
 ipsum dicamus esse corpus Christi, nisi ratione
 sacramentali: aut sub pane corporaliter lati-
 tare corpus Christi, ut etiam sub speciebus pa-
 nis adorari debeat, aut quicumque signum per-
 cipiat, idem & rem percipiat ipsam. Corpus
 Christi in cœlis est ad dextram patris. Sur-
 sum ergo eleuanda sunt corda, & non defigen-
 da in panem, nec adorandus dominus in pane.
 Et tamen non est absens ecclesiæ suæ celebra-
 ti cœnam dominus. Sol absens à nobis in cœlo,
 nihilominus efficaciter præsens est nobis: quã-
 to magis sol iustitiæ Christus, corpore in cœ-
 lis absens nobis, præsens est nobis, non corpo-

Præsentia
 Christi in
 cœlis.

CONFES. ET EXPOS.

raliter quidem, sed spiritualiter per viuificam operationem, & ut ipse se nobis presentem futurum exposuit, in vltima cœna. Ioan. 14. 15. 16. Vnde consequens est, nos non habere cœnam sine Christo, interim tamen habere cœnâ incruentam & mysticam, sicuti vniuersa nunc cupauit vetustas.

Alij sine
cœnæ do-
mini.

Præpara-
tio ad cœ-
nam.

Admonemur præterea celebratione cœnæ dominicæ, ut memores simus, cuius corporis membra facti simus, & idcirco concordés simus cum omnibus fratribus, ut sanctè viuamus, & non polluamus nos flagitijs, & peregrinis religionibus, sed in vera fide in finem vsque vitæ perseuerantes, studeamus excellere sanctimonia vitæ. Decet ergo, ut accessuri ad cœnam, prius nosipfos iuxta præceptum Apostoli probemus, imprimis quali simus fide præditi, an credamus Christū venisse, seruandis peccatoribus & ad pœnitentiam vocandis, & an quisq; credat se in horum esse numero, qui per Christum liberati seruantur, & an mutare vitam prauam instituerit, ac viuere sanctè perseuerareq; auxiliante domino, in vera religione & in concordia cum fratribus, dignasq; Deo pro liberatione agere gratias, &c.

Ritum,

Ritum, modum, vel formam cœnæ, illam existimamus esse simplicissimam & præstantissimam, quæ proximè accedit ad primam domini institutionem, & apostolicam doctrinam: quæ videlicet constat annuntiatione verbi Dei, precibus pijs, ipsa actione dominica, & repetitione eius, manducatione corporis, & potu sanguinis domini, memoria item mortis dominicæ salubri, & gratiarum actione fideli, nec non sancta consociatione in corporis ecclesiastici vniõnem. Improbamus itaq; illos, qui alteram speciem, poculum inquam domini, fidelibus subtraxerunt. Grauius enim hi peccant contra institutionem domini, dicentis, *Bibite ex hoc omnes*: id quod ad panem, non ita expresse dixit.

Missæ qualis aliquando apud veteres fuerit, tolerabilis an intolerabilis, modò nõ disputamus; hoc autem liberè dicimus, missam, quæ hodie in vsu est per vniuersam Romanã Ecclesiam, plurimas & iustissimas quidem ob causas, in ecclesijs nostris esse abrogatã, quas sigillatim ob breuitatem nunc non commemoramus. Certè approbare non potuimus, quòd ex actione salubri, spectaculũ inane est

Ritus cœnæ & utraque species

CONFES, ET EXPOS.

factum, quòd item facta est meritoria, vel celebrata pro precio, quodque in ea sacerdos dicitur conficere ipsum domini corpus, & hoc offerre realiter, pro remissione peccatorum viuorum & mortuorum: adde & in honorum & celebrationem, vel memoriam sanctorum in caelis, &c.

DE COETIBVS SACRIS ET
Ecclesiasticis.

X X I I.

Quae fieri
debeant in
coetibus sa-
cris.

TAmetsi omnibus sacras literas priuatim legere domi & instruendo edificare mutuum in vera religione liceat, vt tamen legitime annuntietur verbum Dei populo, & preces ac supplicationes fiant publice, sacramenta item celebrentur legitime, & collecta ecclesiae fiat in pauperes & omnes ecclesiae necessarios sumptus faciendos, aut vsus sustentandos, necessarij sunt omnino coetus sacri, vel Ecclesiastici fidelium conuentus. Constat enim in Ecclesia apostolica & primitiua, huiusmodi coetus esse ab omnibus pijs frequentatos. Quot quot hos aspernantur, & ab his sese segregant, religio-

religionem veram cōtemnunt, vrgendiq̄ sunt à pastoribus & pijs magistratibus, ne cōtuma-
 eius se segregare, & cœtus sacros auersari per-
 gant. Sint verò cœtus ecclesiastici non occulti
 & obscuri, sed publici atq; frequentes, nisi per-
 sequutio hostium Christi & ecclesiæ non sinat
 esse publicos. Scimus enim quales fuerint quō-
 dam primitiuæ ecclesiæ cœtus in abditis locis,
 sub tyrannide Romanorum principum. Sint
 autem loca in quibus cœunt fideles, honesta,
 & ecclesiæ Dei per omnia commoda. Deligan-
 tur ergo ædes amplæ, aut templa. Repurgen-
 tur tamen ab ijs rebus omnibus, quæ ecclesiam
 non decet. Instruantur autem omnia pro de-
 coro, necessitate, & honestate pia, ne quid de-
 sit, quod requiritur ad ritus & vsus ecclesiæ
 necessarios. Sicut autem credimus Deum non
 habitare in templis manu factis, ita propter
 verbum Dei & vsus sacros, scimus loca Deo
 cultuique eius dedicata, non esse prophana sed
 sacra, & qui in his versantur, reuerenter &
 modestè conuersari debere, vtpote qui sint in
 loco sacro, coram Dei conspectu & sanctorum
 angelorum eius. Longè itaque à templis & o-
 ratorijs Christianorum, repellendus est om-

Non auer-
sari sacros
cœtus.

Cœtus sint
publici.

Loca cœ-
tuum hone-
sta.

Modestè &
humiliter
uerandum
in cœtibus.

Ornatus tē-
plorū nerus

CONFES. ET EXPOS.

nis vestium luxus, omnis superbia, & omnia
 quæ humilitatem, disciplinam & modestiam
 dedecent christianam. Ac verus templorum
 ornatus, non constat ebore, auro, & gemmis,
 sed frugalitate, pietate, virtutibusque eorum
 qui versantur in templo. Omnia autem de-
 center & ordine fiant in ecclesia, omnia de-
 nique fiant ad ædificationem. Taceant ergo
 omnes peregrinæ linguæ in cœtibus sacris. Om-
 nia proponantur lingua vulgari, & quæ ea
 in loco ab hominibus in cœtu intelligatur.

Peregrinæ
 linguæ sile-
 ant in cœtu

DE PRECIBVS ECCLE-
 siæ, cantu & horis cano-
 nicis.

XXIII.

Lingua vul-
 garis.

Oratio.

Licet sanè priuatim precari quauis lingua
 quam quis intelligat, sed publicæ preces
 in sacris cœtibus vulgari lingua, vel omnibus
 cognita fieri debent. Oratio fidelium omnis, per
 solum Christi interuētum, soli Deo fundatur,
 ex fide & charitate. Diuos cœlites inuocare,
 aut his uti pro intercessoribus, prohibet sacer-
 dotium Christi domini, & vera religio. Oran-
 dum

dum est autem pro magistratu, pro regibus
 aut omnibus in eminentia constitutis, pro mi-
 nistris ecclesie & omnibus necessitatibus ec-
 clesiarum. In calamitatibus vero & potissi-
 mum ecclesie, absq; intermissione, & priuatim
 & publice precandum est. Spontè item precā
 dum est, non coactè, neq; pro ullo precio. Ne-
 que decet orationem superstitione astrictā esse
 loco, quasi alibi non liceat, nisi in templo pre-
 cari. Neq; oportet preces publicas, quò ad for-
 mā & tempus, in omnibus ecclesijs esse pares.
 Libertate enim sua utatur ecclesie qualibet.
 Socrates in historia, In omnibus ubiq; regioni-
 bus, inquit, non poteris inuenire duas ecclesias,
 quæ arando pleuè consentiant. Huiusmodi di-
 screpantiæ authores eos esse puto, qui singulis
 temporibus, ecclesijs præfuerūt. Si tamen sunt
 congruentes, maximopere commendandum
 id, & alijs imitandum videtur.

Orationis
 libertas.

Sed & modum esse decet, ut in re quauis,
 ita & in precibus publicis, ne nimis sint pro-
 lixæ & molestæ. Cedant ergo potiores partes
 in cæteris sacris, doctrinæ Euangelicæ, cauea-
 turque, ne nimis prolixis precibus fatige-
 tur in cætu populus, ut cum audienda est

Modus ad-
 hibendus
 precibus
 publicis.

CONFES. ET EXPOS.

prædicatio euangelij, vel egredi ex cœtu, vel hunc in vniuersum solui cupiant defatigati. Talibus in concione nimis videtur prolixum esse, quod aliàs succinctum est satis. Nam & concionatores modum tenere decet. Sic & can-

Cantus, tus in cœtu sacro est moderandus, vbi is est in vsu. Cantus, quem Gregorianum nuncupant, plurima habet absurda: vnde reiectus est meritò à nostris & pluribus ecclesijs. Si ecclesie sunt, quæ orationem fidelè legitimamq; habent, cantum autem nullum habent, condemnari non debent. Non enim canendi commoditatem omnes habent ecclesie. Ac certum est ex testimonijs vetustatis, vt cœtus vsu fuisse vetustissimū in orient alibus ecclesijs, ita serò tandem receptum esse ab occidentalibus.

Horæ canonicæ.

Horas canonicas, id est, preces ad certas in die horas compositas, & à Papistis cantatas aut recitatas, nesciuit vetustas: quod ex ipsis Horarum lectionibus, & argumentis pluribus demonstrari potest. Sed & absurda non pauca habent, vt nihil dicam aliud, proinde omittuntur rectè ab ecclesijs substituentibus in locum ipsarum res salutare ecclesie Dei vniuersæ,

Quoniam religio tempori non allige- Tempus ne
cessariū ad
exercendā
religionē.
 tur, non potest tamen absque iusta
 temporis distinctione vel ordinatione planta-
 ri & exerceri. Deligit ergo quævis ecclesia si-
 bi tempus certum ad preces publicas, & euan-
 gelij prædicationem, nec non sacramentorum
 celebrationem. Non licet autem cuius pro
 suo arbitrio ecclesiæ ordinationem hanc conuel-
 lere. Ac nisi ocium iustum cōcedatur religionis
 externæ exercitio, abstrahuntur certè ab eo, ne-
 gotijs suis homines. Unde videmus in ecclesijs
 veteris, non tantum certas fuisse horas in se-
 ptimana constitutas cœtibus, sed ipsam diem
 dominicam ab ipsis apostolorum temporibus, Dies domi-
nica.
 iisdem sacroque ocio fuisse consecratam: quod
 etiam nunc rectè propter cultum & charita-
 tem, ab ecclesijs nostris custoditur. Observatio
 ni Iudaicæ & superstitionibus, nihil hic per- Superstitio
 mittimus. Neque enim alteram diem, altera
 sanctiorem esse credimus, neque ocium Deo
 per se probari existimamus, sed & dominicam
 non sabbatū, libera obseruatione celebramus.

CONFES. ET EXPOS.

Festa Christi & sanctorum.

Præterea si ecclesiæ, pro Christiana libertate, memoriam dominicæ natiuitatis, circumcisionis, passionis & resurrectionis, ascensionis item in cælum, & missionis sancti spiritus in discipulos, religiosè celebrent, maximopere approbamus. Festa verò hominibus, aut diuis instituta, non probamus. Et sanè pertinent ferie ad tabulam legis primam, & sunt solius Dei; denique habent ferie diuis instituta, & à nobis abrogata, absurda, inutilia, minimeq; toleranda plurima. Interim fatemur non inutiliter sanctorum memoriam, suo loco & tempore, in sacris concionibus populo commendari, & omnibus sancta exempla sanctorum imitanda proponi.

Ieiunium.

Quantò verò grauius accusat Christi ecclesia crapulã, ebrietatem, & omnem libidinẽ ac intemperantiam, tantò vehementius commendat nobis ieiunium Christianum. Est enim ieiunium aliud nihil, quàm abstinencia & temperantia piorum, disciplina item, custodia, & castigatio carnis nostræ, pro necessitate præsentis suscepta, qua humiliamur coram Deo, & carni sua fomenta detrahimus, quò facilius libensiusque spiritui pareat. Proinde non ieiunant,

nant, qui istorum nullam rationem habet, sed ieiunare se credunt, si semel in die farciant ventrem, & certo vel prescripto tempore à certis abstineant cibis, existimantes hoc opere operato, se Deo placere, & bonum opus facere. Ieiunium est adminiculum orationis sanctorum ac virtutum omnium. Non placuit Deo, (ut videre est in prophetarum libris) ieiunium, quo à cibo, non à sceleribus ieiunabant Iudaei.

Est autem publicum ieiunium, & privatum. Celebrarunt olim ieiunia publica calamitosi temporibus rebusq; ecclesiae afflictis. Abstinebant in uniuersum à cibo ad vesperam usque. Totum autem hoc tempus impendebant precibus sacris cultuiq; Dei & penitentiae. Parum hæc absuerunt à luctu: & frequens fit horum mentio in prophetis, præcipue apud Ioelem in cap. 2. Celebrari debet huiusmodi ieiunium, etiam hodie in rebus ecclesiae difficilibus. Priuata ieiunia suscipiuntur absquouis nostrum, prout quisque senserit detrabi spiritui. Hactenus enim fomenta carni detrahit.

Publica &
priuata ieiunia.

Omnia ieiunia proficisci debent ex libero,

CONFES. ET EXPOS.

Quadragesima.
ieiunia.

spontaneoq; spiritu et verè humiliato, nec composita esse ad plausum vel gratiam hominum consequendam, multò minus eò, vt per ipsa velit homo iustitiam demereri. Ieiunet autem in hunc finem quilibet, vt fomenta carni detrahat, & feruentius Deo inserviat.

Quadragesima.

Quadragesimale ieiunium, vetustatis habet testimonia, sed nulla ex literis apostolicis, ergo non debet, nec potest imponi fidelibus. Certum est, quòdam varias fuisse ieiuniorum formas vel consuetudines. Vnde Irenæus scriptor vetustissimus, Quidam, inquit, putant vno tantù die obseruari debere ieiunium, alij duobus, alij verò pluribus, nonnulli etià quadragesima diebus. Quæ varietas obseruantia, non nostris nunc demum temporibus cepit, sed multo ante nos, ex illis, vt opinor, qui non simpliciter, quod ab initio traditum est, tenentes, in alium morem, vel per negligentiam, vel per imperitiam postmodum decidere. Sed & Socrates historicus, Quia lectio nulla, inquit, de hoc inuenitur antiqua, puto apostolos hoc singulorum reliquisse sententiæ, vt vnusquisque operetur, non timore & necessitate, quod bonum est.

Iam

Iam verò quoad delectum ciborum attri- Delectus ci-
borum.
 net, in ieiunijs arbitramur omne id detrahen-
 dum esse carni, vnde redditur ferocior, &
 quo delectatur impensius, vnde existunt fo-
 menta carni, siue pisces sint, siue carnes, si-
 ue aromata, delitiæ aut præstantia vina.
 Alioqui scimus, creaturas Dei omnes condi-
 tas esse in vsus & seruitia hominum. Omnia Gene. 2.
 quæ condidit Deus, bona sunt & citra dele-
 ctum, cum timore Dei & iusta moderatione
 vsurpanda. Apostolus enim, Omnia, inquit, Titum 1.
1. Cor. 10.
 mundis munda sunt. Item. Omne quod in ma-
 cello venditur, edite, nihil interrogantes pro-
 pter conscientiam. Idem Apostolus nominat do- 1. Tim. 4.
 ctinam eorum, qui iubent abstinere à cibis, do-
 ctinam demoniorum. Cibos enim creasse Deum
 ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus,
 & his qui cognouerunt veritatem: quòd quic-
 quid creauit Deus, bonum sit, & nihil reij-
 ciendum, si sumatur cum gratiarum actio-
 ne, &c. Idem ad Colossen. reprobat eos, qui Coloss. 2.
 nimia abstinentia, sibi comparare volunt exi-
 stimationem sanctitatis. Nos itaque in vni-
 uersum reprobamus Tatianos & Encra- Seetz.
 ritas, omnes denique Eustachij discipulos, con-

CONFES. ET EXPOS.

intra quos congregata est Gangrensis synodus

DE CATECHESI, ET

ægotantium consolatione
vel visitatione.

XXV.

Instituenda
in pietate
pubes.

Marci 10.

Dominus veteri suo populo iniunxit, ma-
ximam curam ut impenderent ab in-
fanta rectè instituendæ iuuetuti, adeoq; man-
dauit disertè in lege sua, erudirent & sacra-
mentorum mysteria interpretarentur. Cum
autem ex euangelicis & apostolicis literis con-
stet, Deum non minorem rationem habere no-
ui sui populi pubis, cum palàm testetur & di-
cat, Sinice pueros venire ad me, talium enim
est regnum cœlorum, consultissimè faciunt ec-
clesiarum pastores, qui iuuentutem maturè et
diligenter catechisant, prima fidei fundamen-
ta iacentes, ac rudimenta religionis nostræ fi-
deliter docentes, explicando Decalogum man-
datorum Dei, symbolum item Apostolorum,
Orationem quoque dominicam, & sacra-
mentorum rationem, cum alijs eius generis
primis principijs, & religionis nostræ capitulis
præcipuis. Fidem verò & diligentiam hic
suam in adducendis ad Catechismum liberis
præstet

præstet ecclesia, cupiens & gaudēs liberos suos rectè institui.

Cum verò nunquam grauioribus tenta-
 tionibus expositi sint homines, quàm dum in-
 firmitatibus exercentur aut agrotant, mor-
 bis cum animi tum corporis fracti, nunquam
 sanè conuenit pastores ecclesiarum saluti sui
 gregis inuigilare accuratius, quàm in huius-
 modi morbis & infirmitatibus. *Visitatio in*
firmorum. Visitent ergo
 maturè agrotantes, vocentur item maturè ab
 agrotantibus, siquidem res ipsa postulauerit:
 consolentur autem illos, & in vera fide confir-
 ment, muniant denique contra perniciosas sa-
 tanæ suggestiones: instituunt item preces apud
 agrotantem domesticas, ac si necesse sit, pre-
 centur pro agrotantis salute etiam in cœtu pu-
 blico, curentq; quò feliciter ex hoc seculo mi-
 gret. Papisticam visitationem cum sua illa
 vnctione extrema, diximus superius nos non
 approbare, quòd absurda habeat, & à scriptu-
 ra canonica non approbetur.

DE SEPULTURA FIDELIVM,
 curaq; pro mortuis gerenda, De purga-
 torio, & apparitione spirituum.

XXVI.

Fide-

CONFES. ET EXPOS.

Sepelire
corpota.

Fidelium corpora, ut spiritus sancti rem-
pla, & quæ in ultimo die rectè credun-
tur resurrectura, iubet scriptura honestè abs-
que superstitione humo mandare, sed & honestam
eorum, qui sanctè in domino obdormiue-
runt, mentionem facere, relictisq; eorum, ut
viduis & pupillis, omnia pietatis officia præ-
stare: aliam non docemus pro mortuis curam
gerere. Improbamus ergo maximè Cynicos,
corpora mortuorum negligentes, aut quàm ne-
gligentissimè contemptissimèq; in terram abij-
cientes, nunquam vel verbum bonum de de-
functis facientes, aut relictos ipsorum, ne tan-
tillum quidem curantes. Improbamus rursus
nimis & præposterè officiosos in defunctos, qui
instar Ethnicorum, suos deplangunt mortuos
(luctum moderatum, quem apostolus 1. Thes-
sal. 4. concessit, non vituperamus, inhuma-
num esse iudicantes, prorsus nihil dolere,) &
pro mortuis sacrificant, & preculas certas,
non sine precio demurmurant, huiusmodi suis
officijs liberaturi suos illos ex tormentis, qui-
bus à morte immersos, & inde rursus libera-
ri posse, huiusmodi nanijs arbitrantur. Cre-
dimus enim fideles rectè à morte corporea mi-
grare

Cura pro
defunctis.

Animi mi-
gratis à cor-
pore status.

grare ad Christum, ideoque uiuentium suffragijs aut precibus pro defunctis, denique illis suis officijs nihil indigere. Credimus item infideles rectè præcipitari in tartara, ex quibus nullus impijs aperitur, ullis uiuentium officijs, exitus.

Quod autem quidam tradunt de igne purgatorio, fidei Christianæ, Credo remissionem peccatorum, & vitam æternam, purgationisq; plenæ per Christum, & Christi domini hisce sententijs aduersatur, Amen amen dico uobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non ueniet, sed transiit à morte in vitam. Item, Qui locus est, non opus habet, nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus, & vos mundi estis.

Purgatoriũ

Ioan. 5.

Ioan. 19.

Iam quod traditur de spiritibus vel animabus mortuorum apparentibus aliquando uiuentibus, & petentibus ab eis officia, quibus liberentur, deputamus apparitiones eas inter ludibria, artes & deceptiones diaboli, qui ut potest se transfigurare in angelum lucis, ita satagit fidem veram, vel euertere, vel in dubium reuocare. Dominus in veteri testamento ueritatem sciscitari à mortuis, &

Spirituum apparitiõ.

Deut. 16.

CONFES. ET EXPOS.

Luc. 16.

Nullum cum spiritibus habere commercium. Epuloni verò pœnis mancipato, sicut narrat veritas euangelica, negatur ad fratres suos reditus: pronuntiante interim diuino oraculo atque dicente, *Habent Moſen & prophetas, audiant illos. Si Moſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.*

DE RITIBVS ET CAEREMONIJS, & MEDIJS.

XXVII.

Ceremoniæ
& ritus.

Rom. 6.

Act. 15.

Veteri populo traditæ sunt quondam cæremonia, vt paedagogia quædam, ijs qui sub lege veluti sub paedagogo & tutore quodam custodiebantur, sed adueniente Christo liberatore, legeq; sublata, fideles sub lege amplius non sumus, disparueruntq; cæremonia: quas in ecclesia Christi adeò retinere aut reparare noluerunt Apostoli, vt aperte sint testati se nullum onus velle imponere ecclesiæ. Proinde Iudaismum videremur reducere aut restituere, si in ecclesia Christi, ad morem veteris ecclesiæ, cæremonias ritusue multiplicaremus. Ideoq; minimè approbamus eorum sententiam

rentiam, quibus visum est ecclesiam Christi cohiberi oportere, ceu pedagogia quadam, multis varijsque ritibus. Nam si populo Christiano Apostoli caeremonias vel ritus diuinitus traditos imponere noluerunt, quis oro sanæ mentis, obrudet illi adinuentiones adiuuentas humanitas? Quantò magis accedit cumulo rituum in ecclesia, tantò magis detrahitur non tantùm libertati Christianæ, sed & Christo & eius fidei: dum vulgus ea quærit in ritibus, quæ quæreret in solo Dei filio Iesu Christo per fidem. Sufficiunt itaque pijs pauci, moderati, simplices, nec alieni à verbo Dei ritus.

Quòd in ecclesijs dispares inueniuntur ritus, nemo ecclesias existimet ex eo esse dissidentes. Socrates, Impossibile fuerit, inquit, omnes ecclesiarũ, quæ per ciuitates & regiones sunt, ritus conscribere. Nulla religio eosdem ritus custodit, etiamsi eandem de illis doctrinam amplectatur. Etenim qui eiusdem sunt fidei, de ritibus inter se dissentiunt. Hac ille. Et nos hodie ritus diuersos in celebratione Cœnæ domini & in alijs nonnullis rebus habentes in nostris ecclesijs, in doctrina tamen & fide non dissidemus, neque vnitas societasq; eccle-

Impares ritus.

CONFES. ET EXPOS.

fiarum nostrarum ea re discinditur. Semper
verò ecclesiæ in huiusmodi ritibus, sicut me-
dijs, vsæ sunt libertate. Id quod nos hodie quo-
que facimus.

Media.

At cauendum interim monemus, ne inter
media deputentur, vt quidam solent Missam
& vsum imaginum in templo pro medijs re-
putare, quæ reuera non sunt media. Indiffe-
rens (dixit ad Augustinum Hieronymus)
illud est, quod nec bonum nec malum est, vt
sue feceris, siue non feceris, nec iustitiam ha-
beas nec iniustitiam. Proinde cum ad iapho-
rã rapiuntur ad fidei confessionem, libera esse
desinunt: sicuti Paulus ostendit, licitum esse
carnibus vesci, si quis non submoneat, idolis
esse litatas, alioqui fore illicitas, quòd qui his
vescitur, iam vescendo, idololatriam appro-
bare videatur.

1. Cor. 8. 10

DE BONIS ECCLESIAE.

XXVIII.

Bona eccle-
siæ & usus
eorum iustus.

Opes habet ecclesia Christi ex munifi-
centia principum ac liberalitate fide-
lium; qui facultates suas ecclesiæ donarunt.
Opus enim habet ecclesia facultatibus: & ha-
bit

buit ab antiquo facultates ad res ecclesiæ necessarias sustinendas. Ac verus usus opum ecclesiæ quondam fuit, & nunc est, conseruare doctrinam in scholis, & cœtibus sacris, cum vniuerso cultu, ritibus, & edificio sacro, conseruare denique doctores, discipulos atque ministros, cum rebus alijs necessarijs, & imprimis pauperibus iuuandis atque alendis. Deligantur autem viri timentes Deum, prudentes, & in œconomia insignes, qui legitime bona dispensent ecclesiastica.

Abusus

Si verò opes ecclesiæ per iniuriam temporis, & quorundam audaciam, inscitiam, aut auaritiam, translatae sunt in abusum, reducantur à viris pijs & prudentibus ad sanctum usum. Neque enim conuiuendum est ab abusum maxime sacrilegum. Docemus itaq; reformandas esse scholas & collegia corrupta, in doctrina, in cultu, & in moribus, ordinandãq; esse pie, bona fide, atque prudenter, pauperum subuentionem.

DE COELIBATV, CONIV-
gio, & œconomia.

XXIX.

Qui cœlitus donum habent cœlibatus, Coelibes.
1. Cor. 7.

CONFES. ET EXPOS.

ita ut ex corde, vel toto animo, puri sint ac continentes, nec vrantur grauius, seruiant in ea uocatione domino, donec senserint se diuino munere praditos, & ne efferrant se ceteris, sed seruiant domino assidue, in simplicitate & humilitate. Apriores autem hi sunt curandis rebus diuinis, quam qui priuatis familiae negotijs distrahuntur. Quod si adempto rursus dono, vstio nem senserint durabilem, meminerint verbi apostolici, Melius est nubere, quam vri.

Coniugii.

Math. 13.

Hebr. 13.

1. Cor. 7.

Sec. 12.

Quomodo
contrahenda
coniugia.

Coniugium enim (incontinentiae medicina & continentia ipsa est) institutum est ab ipso domino Deo, qui ei liberalissimè benedixit, ac virum ac faeminam inseparabiliter sibi mutuam adherere, & vnà in summa dilectione concordiaq; viuere voluit. Vnde scimus Apostolum dixisse, Honorabile est connubium inter omnes & cubile impollutum. Et iterum Si virgo nupserit, non peccauit. Damnamus ergo polygamiam, & eos qui secundas damnant nuptias. Docemus contrahenda esse coniugia legitimè in timore domini, & non contra leges prohibentes aliquot in coniugio gradus, ne incesta fiant nuptia. Contrahantur cū consensu parentum, aut qui sunt loco parentum,

rum, ac in illum maximè finem, ad quem dominus coniugia instituit, & confirmentur publicè in templo cum precatone & benedictione. Colantur deniq; sanctè, cum maxima coniugum fide, pietate & dilectione, nec non puritate. Caveantur itaq; rixæ, dissidia, libidines & adulteria. Constituantur legitima in ecclesia iudicia, & iudices sancti, qui tueantur coniugia, & omnem impudicitiam impudentiamq; coerceant, & apud quos controuersia matrimoniales transigantur.

Forum matrimoniales

Educentur quoq; liberi à parentibus in timore domini: provideant item parentes liberis, memores apostolicæ sententiæ, Qui suis nõ prospicit, fidem abnegauit, & infideli est deterior. Imprimis autem doceant suos, quibus sese alant, artes honestas, abstrahant ab otio, & veram in his omnibus fiduciam in Deum inserant, ne diffidentia aut securitate nimia aut auaritia fœda disfluant, nec ad vllum fructum perueniant.

Educatio liberorum.

1. Tim. 9.

Estq; certissimum opera illa, quæ in vera fide fiunt à parentibus, per coniugij officia & œconomia, esse coram Deo, sancta & verè bona opera, & placere hæc Deo, nõ minus quàm

CONFES. ET EXPOS.

preces, ieiunia, atq; eleemosynas. Sic enim docuit & Apostolus in epistolis suis, præcipue vò ad Timoth. & Titum. Numeramus autem cum eodem Apostolo, inter dogmata satanica illorum doctrinam, qui matrimoniū prohibent, aut palàm vituperant, vel oblique perstringunt, quasi non sanctum vel mundum sit. Execramur autem cælibatum immundum, libidines & fornicationes tectas & apertas hypocritarum simulantium continentiam, cum omnium sint incontinentissimi. Hos omnes iudicabit Deus. Diuitias, & diuites, si pij sint, & rectè vtantur diuitijs, non reprobamus. Reprobamus autem sectam Apostolicorum, &c.

DE MAGISTRATV.

XXX.

Magistratus à Deo.

Magistratus omnis generis ab ipso Deo est institutus ad generis humani pacem ac tranquillitatem, ac ita, vt primum in mundo locum obtineat. Si hic sit aduersarius ecclesiæ, & impedire & obturbare potest plurimum. Si autem sit amicus adeoq; membrum ecclesiæ, vtilissimum excellentissimumque mem-

membrum est ecclesiae, quod ei permultum prodesse, eam denique, peroptime iuuare potest.

Eius officium praecipuum est, pacem & tranquillitatem publicam procurare & conseruare. Quod sanè nunquam fecerit felicius, quam cum fuerit verè timens Dei ac religiosus, qui videlicet ad exemplum sanctissimorum regum principumque, populi domini, veritatis praedicationem, & fidem synceram promouerit, mendacia & superstitionem omnem cum omni impietate & idololatria exciderit, ecclesiamque Dei defenderit. Equidem docemus religionis curam, imprimis pertinere ad magistratum sanctum.

Officiū ma-
gistratus.

Teneat ergo ipse in manibus verbū Dei, & ne huic contrarium doceatur, procuret: bonis item legibus ad verbum Dei compositis, moderetur populum sibi à Deo creditum, eundemque in disciplina, officio, obedientiaque contineat. Iudicia exerceat iuste iudicando: ne respiciat personam, aut munera accipiat; viduas, pupillos, & afflictos asserat: iniustos, impostores & violentos coerceat atque adeo & excindat. Neque enim frustra accepit à Deo gladium. Stringat ergo hunc Dei gladium in om-

Rom. 17.

CONFES. ET EXPOS.

Bellum.

nes maleficos, sediziosos, latrones vel homicidas, oppressores, blasphemos, periuros, & in omnes eos, quos Deus punire ac etiam cadere iussit. Coerceat & hæreticos (qui verè hæretici sunt) incorrigibiles, Dei maiestatem blasphemare, & ecclesiam Dei conturbare, adeoq; perdere non desinentes. Quòd si necesse sit etiam bello populi conseruare salutem, bellum, in nomine domini, suscipiat, modò prius pacem modis omnibus quaesierit, nec aliter nisi bello suos seruare possit. Et dum hæc ex fide facit magistratus, illis ipsis operibus vt verè bonis, Deo inseruit, ac benedictionem à domino accipit. Damnamus Anabaptistas, qui vt Christianum negat fungi posse officio magistratus, ita etiam negant quenquam à magistratu iuste occidi, aut magistratum bellum gerere posse, aut iuramenta magistratui præstanda esse, & cætera.

Subditorum officium.

Sicut enim Deus salutem populi sui operari vult per magistratum, quem mundo veluti patrem dedit: ita subditi omnes hoc Dei beneficium in magistratu agnoscere iubentur. Honorent ergo & reuerentur magistratum, tanquam Dei ministrum: ament eum, faueant ei,

Et orēt pro illo tanquam pro patre: obediant
item omnibus eius iustis & æquis mandatis:
deniq; pendant vectigalia atq; tributa, & que
alia huius generis debita sunt, fideliter atque
libenter. Et si salus publica patriæ & iusti-
tia requirat, & magistratus ex necessitate bel-
lum suscipiat, deponant etiam vitam & fun-
dant sanguinem pro salute publica magistra-
tusq; & quidem in Dei nomine, libeter, fortiter
& alacriter. Qui enim magistratui se op-
ponit, iram Dei grauem in se prouocat.

Damnamus itaq; omnes, magistratus con-
temptores, rebelles, reipub. hostes, & seditio-
sos nebulones, deniq; omnes quotquot officia
debita præstare, vel palàm, vel arte renuunt.

Sectæ & se-
ditiones.

Oramus Deum patrē nostrum in cœlis cle-
mentiss. vt principibus populi, nobis quoq;
& vniuerso populo suo, benedicat, per Iesum
Christum dominum & Seruatorem nostrum
vnicum: cui laus & gloria ac gratiarum
actio, in secula seculorum,
Amen.

F I N I S.

TO THE HONORABLE SENATE OF THE MASSACHUSETTS
IN SENATE, JANUARY 18, 1856.
REPORT OF THE COMMISSIONERS OF THE LANDS,
IN ANSWER TO A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE
MAY 10, 1855.
ALBANY: PUBLISHED BY G. B. BROWN, STATE PRINTER,
1856.

1856

THE COMMISSIONERS OF THE LANDS,
ALBANY, N. Y.,
1856.

ALBANY: PUBLISHED BY G. B. BROWN, STATE PRINTER,
1856.

